

tevhid

Rebî'u'l Evvel
1447

"TAĞÜTA KULLUK ETMEKTEN KAÇINIP, ALLAH'A YÖNELENLERE MÜJDE VARDIR. KULLARIMI MÜJDELE!" (39/ZUMER, 17)

AYLIK İSLAMİ EĞİTİM DERGİSİ | EYLÜL '25 | YIL: 14 | SAYI: 150 | FİYATI: 100₺ | ISSN: 2148-4635

MÜMİNLERE KARŞI ZAN

HALİS BAYANCUK HOCA | HASBİHÂL' 04

Enes YELGÜN	Hudeybiye Antlaşması Günümüz Demokratlarına Delil Olur mu?	Salim KANDEMİR	Allah Resûlü'nün Havârîsi Zübeyr İbni Avvâm	Melek ŞEREF	Sıkılma Hâli
Talha AKMAN	Sözün En Güzeli	Osman SADIKOĞLU	Berhemên İmanê: Rastî û Berhêlî	Melek ŞEREF	Sorunlarla Baş Etme
Enes DOĞAN	Resûl'e İtaat ve İttiba Sünnetin Korunmasıyla Mümkündür!	Zeynep BAYANCUK	İbadetin Zirvesinden Edebin Zirvesine	Sultan Amed YAŞAR	Dijital Çağın Ekolojik Bekçileri
Ömer AKDUMAN	Güneş'in Doğuşuyla Yazılan Borç	Dr. Güzde TERCUMAN	Öğrenme Süreçleri ve Beynimiz	Osman SADIKOĞLU	El-Cebbâr

BATININ İÇİMİZDEKİ TRUVA ATI DEMOKRASİ

YENİ
KİTAP

SİPARİŞ KANALLARIMIZ

0552 872 83 84

www.tevhidkitap.net

Es-Selamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berakatuhu,

Allah'a hamd, Resûl'üne salât ve selam olsun.

Tevhid Dergisi olarak 150. sayımızı siz değerli okurlarımıza takdim ediyoruz.

Halis Bayancuk Hoca'mız bu sayımızda, geçtiğimiz ay işlemeye başladığı zan konusuna "Müminlere Karşı Zan" başlığıyla devam ediyor. Müslimlere karşı hüsn-ü zannın vücubiyeti, su-i zannın nasıl Müslimler arasındaki tüm cürümlerin sebebi olduğu ve bu büyük günahtan korunma yollarını anlatmasının yanı sıra âlimlerimizin bu husustaki görüşlerini de nakleden Hocamız, meselenin Rabbimiz katında ve güzel ahlak nazarındaki önemini ortaya koyuyor.

Enes Yelgün, Hudeybiye Antlaşması'nın günümüzde demokratik yönetimlerin uygulanabilirliğine delalet ettiği iddiasını ele alarak bu görüşü delilleriyle çürütüyor ve Hudeybiye'de yaşananların hiçbir şekilde şirk düzenlerini meşrulaştırmayacağını gösteriyor.

Talha Akman, İsrâ Suresi'nin 53. ayeti bağlamında sözün en güzelini söyleme emrini konu ediniyor ve bu farzın kulluk üzerindeki belirleyici etkisinin altını çiziyor.

Enes Doğan, Allah Resûlü'nün (sav) itaat ve ittiba etmenin ancak Sünnetin korunmuş olması hâlinde gerçekleşeceğini, aksi takdirde bu emri uygulamanın mümkün olmadığını ispat ediyor.

Ömer Akduman, önceki sayımızda şerhine başladığı sadaka hadisinde Rabbimizin, lütfuyla kullarına sadaka vermeyi ne kadar kolaylaştırdığını işliyor.

Salim Kandemir, seçkin sahabilerimizin hayatlarını perde perde aktardığı yazı dizisinde bu ay, şehadete sevdalı, Allah Resûlü'nün havârisi Zubeyr ibni Avvâm'ı (ra) konuk ediyor.

Kerem Çağlar, "Berhemên İmanê: Rastî û Berhêl" isimli Kürtçe bir yazı kaleme alıyor.

Zeynep Bayancuk, Allah Resûlü'nün (sav) şehri Medine'deki günlerinde şahitlik ettikleri Bedir atmosferinde hissettiklerini paylaşıyor.

Dr. Gözde Tercuman, beynin öğrenme süreçleri ve bu mekanizmanın çalışma prensiplerine vahyin penceresinden mercek tutuyor.

Melek Şeref, yaşadığımız asrın bir afeti olarak yoğun şekilde hissedilen sıkılma hâlini inceliyor ve bu ruh hâlini iyileştirmenin ipuçlarını vermeyi de ihmal etmiyor.

Melek Şeref, Gençlerle Muamele köşemizde bu ay sorunlarla baş etme konusunu gündem ediyor, insanın problemlerine güç yetirebilmesi için nelere ihtiyaç duyduğunu anlatıyor.

Sultan Amed Yaşar, Dijital Çağın Ekolojik Bekçileri isimli yazısında yapay et ve iklim kanunu meselesinin fitratımız üzerindeki olası sonuçlarını tartışmaya açıyor.

Osman Sadıkoğlu, Allah'ın (cc) El-Cebbâr ismini ve bu ismin kapsamını açıklıyor.

Bu sayımızda sizlere İbni Kayyim El-Cevziyye'nin Allah Sevgisi isimli kitabını tanıtıyor; Rabbimizi razı olacağı şekilde sevmeye, bu sevginin bizleri rıza-i İlahiye götürmesine ve dünyada başka hiçbir şeyde aratmayacak kalp mutmainliğine, ahirette de Rabbimizi görme nimetine eriştirmesine vesile olmasını umuyoruz.

Allah'ın (cc) izniyle 150. sayımızı istifadenize sunuyor; kendisine yönelmiş, umutla yardımını gözleyen mazlum coğrafyaya El-Fettâh ismiyle bekledikleri kurutuluşu göndermesini Rabbimizden niyaz ediyoruz.

tevhid

İmtiyaz Sahibi

Hamza ÖZTÜRK

Yazı İşleri Müdürü

Abdullah DEMİR

Yayın Türü

Yaygın Süreli

Reklam ve Abonelik

www.tevhiddergisi.org

tevhiddergisi@gmail.com

0 (545) 762 15 15

Adres

Güneşli Mah. 1332. Sok. No. 1

34212 Bağcılar/İSTANBUL

Yazışma Adresi

Hamza ÖZTÜRK

Güneşli Mah. 1332. Sok. No. 1

34212 Bağcılar/İSTANBUL

Basım

İmak Ofset, 71320

Akçaburgaz Mah. 137. Sok. No. 12

Esenyurt/İSTANBUL 0 212 656 49 97

Satış Noktaları: Tevhid Kitabevi

- ♦ İstanbul : Güneşli Mah. 1332. Sok. No. 1 34212 Bağcılar/İSTANBUL 0 545 762 15 15
- ♦ Ankara : Piyade Mah. İstasyon Cad. No. 190 06794 Etimesgut/ANKARA 0 543 225 50 48
- ♦ Diyarbakır : Fırat Mah. 500. Sok. Taşkıran 2 Sitesi D Blok Altı 21070 Kayapınar/DİYARBAKIR 0 543 225 50 43
- ♦ Konya : Mengene Mah. Büyük Kumbaklı Cad. No. 78/A 42020 Karatay/KONYA 0 543 225 50 49
- ♦ Van : Vali Mithatbey Mah. Gündüz 2. Sok. No. 2/A 65100 İpekyolu/VAN 0 543 225 50 45
- ♦ Bursa : Bağlarbaşı Mah. 1. Hürriyet Cad. 1. Sedit Sok. No. 116160 Osmangazi/BURSA 0 543 225 50 46
- ♦ Adana : Mehmet Akif Ersoy Mah. Şehit Polis Volkan Çay Bulvarı No. 4/B Sarıçam/ADANA 0 555 655 00 70
- ♦ İnegöl : Sinanbey Mah. Baykut Sok. No. 116400 İnegöl/BURSA 0 543 225 50 16
- ♦ Şanlıurfa : Paşabağı Mah. Zafer Cad. Aydınlar A Blok No. 42/C, 63040 Haliliye/ŞANLIURFA 0 544 978 00 63

İrtibat Büroları

- ♦ Merkez : Güneşli Mah. 1332. Sok. No. 1 34212 Bağcılar/İSTANBUL
- ♦ Avcılar : Firuzköy Mah. Kazım Karabekir Cad. Tütün Sok. No. 2 34325 Avcılar/İSTANBUL
- ♦ Sultangazi : İsmetpaşa Mah. 95. Sok. No. 41/A 34270 Sultangazi/İSTANBUL
- ♦ Diyarbakır : Fırat Mah. 500. Sok. Taşkıran 2 Sitesi D Blok Altı 21070 Kayapınar/DİYARBAKIR
- ♦ Konya : Mengene Mah. Büyük Kumbaklı Cad. No. 78/A 42020 Karatay/KONYA
- ♦ Van : Bahçıvan Mah. Sıhke Cad. Karatekin Sok. Yavuz Canlı Apt. Kat. 2 65040 İpekyolu/VAN
- ♦ Erciş : Kışla Mah. Şehitler Cad. No. 10 65400 Erciş/VAN
- ♦ Bursa : Bağlarbaşı Mah. 1. Hürriyet Cad. 1. Sedit Sok. No. 116160 Osmangazi/BURSA
- ♦ Ankara : Piyade Mah. İstasyon Cad. No. 190 06794 Etimesgut/ANKARA
- ♦ Kırıkkale : Yenişehir Mah. Özbek Saran Sok. No. 3/A 71450 Yahşihan/KIRIKKALE
- ♦ İnegöl : Sinanbey Mah. Baykut Sok. No. 116400 İnegöl/BURSA
- ♦ Şanlıurfa : Paşabağı Mah. Zafer Cad. Aydınlar A Blok No. 42/C, 63040 Haliliye/ŞANLIURFA

Eylül 2025 | Rebiu'l Evvel 1447

Yıl: 14 | Sayı: 150 | Fiyat: 100₺

ISSN: 2148-4635

teuhid

İÇİNDEKİLER

- 04** ZAN VE ÇEŞİTLERİ: MÜMİNLERE KARŞI ZAN
Halis BAYANCUK
- 12** HUDEYBİYE ANTLAŞMASI GÜNÜMÜZ DEMOKRATLARINA DELİL OLUR MU?
Enes YELGÜN
- 15** SÖZÜN EN GÜZELİ
Talha AKMAN
- 18** RESÛL'E İTAAT VE İTTİBA SÜNNETİN KORUNMASIYLA MÜMKÜNDÜR!
Enes DOĞAN
- 21** GÜNEŞ'İN DOĞUŞUYLA YAZILAN BORÇ
Ömer AKDUMAN
- 25** ALLAH RESÛLÜ'NÜN HAVÂRÎSİ: ZUBEYR İBNİ AVVÂM
Salim KANDEMİR
- 28** BERHEMÊN İMANÊ: RASTÎ Ū BERHÊLÎ
Osman SADIKOĞLU
- 30** İBADETİN ZİRVESİNDEN EDEBİN ZİRVESİNE
Zeynep BAYANCUK
- 33** ÖĞRENME SÜREÇLERİ VE BEYNİMİZ
Dr. Gözde TERCUMAN
- 36** SIKILMA HÂLİ
Melek ŞEREF
- 39** SORUNLARLA BAŞ ETME
Melek ŞEREF
- 41** DİJİTAL ÇAĞIN EKOLOJİK BEKÇİLERİ
Sultan Amed YAŞAR
- 44** EL-CEBBÂR
Osman SADIKOĞLU
- 47** ALLAH SEVGİSİ

ZAN VE ÇEŞİTLERİ: MÜMİNLERE KARŞI ZAN

Su-i zannın haram kılınmasının nedenlerinden biri, yalnızca Allah'ın bileceği konuda fikir yürütmek olduğundandır. Zira insanların neyi ne için yaptığını, kalplerin sırlarını ancak Allah bilir. İnsanların söz ve eylemlerine apaçık bir delil olmadan kötü anlam yükleyen, yani su-i zan sahibi âdeta kalplerde olanı biliyormuş gibi hareket eder.

Allah'ın adıyla,

Allah'a hamd, Resûl'üne salât ve selam olsun.

Es-Selamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berakâtuhu,

Geçen yazımızda zan konusunu işlemeye başlamıştık. Bu yazımıza zan kavramına dair önceki yazımızdan bir hatırlatma yaparak başlamak yerinde olacaktır:

İnsanın söz, eylem ve duyguları düşüncelerinin eseridir. Zira kulluğun merkezi kalptir, kalp ise düşüncelerle şekillenir. Güzel düşünceler kulluk zeminine atılmış temiz tohumlar gibidir. Mutlaka salih söz, amel ve duygulara evrilecektir. Düşünceler fasid olduğunda ise aksi istikamette sonuçlar doğuracaktır. İslam güzel düşünceleri hüsn-ü zan, çirkin düşünceleri ise su-i zan diye isimlendirir. Biz de bir önceki sayımızda başladığımız ve gelecek sayılarımızda da devam edeceğimiz yazı dizimizde Allah'a (cc), müminlere, insanın öz nefesine ve bilgi kaynaklarına karşı zan konusunu ele alacağız, inşaallah.

Müminlere Karşı Zan

Mümine karşı hüsn-ü zandan kasıt, kalbi ona karşı selim tutmak ve her türlü kötü zandan muhafaza etmektir. Açık bir delil olmadığı müddetçe müminin ihtimalli hâllerini hayra yormaktır. Kur'ân'ın ifadesiyle mümin kardeşini kendi yerine koymak, kendisi için ne düşünülmesini istiyorsa kardeşi için de aynı şekilde düşündürmektir. Müslimlere karşı hüsn-ü zan emredilmiş, su-i zan ise kesin bir dille yasaklanmıştır.

• Su-i zannı yasaklayan ayet ve delalet ettiği anlamlar

“Ey iman edenler! Zannın çoğundan kaçının! Çünkü zannın bir kısmı (dahi) günahtır.”¹

Ayette, “Zanda bulunmayın!” demek yerine “Zandan kaçının!” ifadesi kullanılmıştır. İlk ifade zannı yasaklarken ikincisi zandan kaçınmayı emreder. Bir önceki bölümde değinmiştik; çoğu zaman düşünceler insana rağmen onun kalp ve zihnine üşüşür. Üşüşen bu düşüncelere “havâtır” denir² ve insan havâtırdan mesul değildir. Ancak insan, bu düşüncelerin peşine düşüp onlar üzerinde kafa yormaya başladığında veya o düşünceleri dillendirip onlarla amel

1. bk. 49/Hucurât, 12

2. “Aklına gelmek, hatırlamak, içine doğmak” anlamındaki hutûr kökünden türeyen hâtır kelimesinin çoğulu olup insanın iradesi dışında zihnine gelen iyi veya kötü düşünceleri ifade eder.” (TDV İslâm Ansiklopedisi, 16/523)

etmeye koyulduğunda artık o düşüncelerden sorumlu olmaya başlar.

Ebû Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

“Allah, içinden geçen (vesveselerle) amel etmediği ve konuşmadığı müddetçe ümmetimi bağışlamıştır.”³

Kardeşine karşı aklına kötü düşünce gelen mümin, su-i zannın peşine düşmemeli, ardını kurcalamamalı ve bunun çirkin bir zan olduğunu düşünerek ondan kaçınmalıdır. Bu sebeple ayet, “Zanda bulunmayın!” demek yerine “Zandan kaçının!” demıştır.⁴

Su-i zannın haram kılınmasının nedenlerinden biri, yalnızca Allah'ın (cc) bileceği konuda fikir yürütmek olduğundandır. Zira insanların neyi ne için yaptığını, kalplerin sırlarını ancak Allah (cc) bilir. İnsanların söz ve eylemlerine apaçık bir delil olmadan kötü anlam yükleyen, yani su-i zan sahibi âdeti kalplerde olanı biliyormuş gibi hareket eder.⁵

“Çünkü zannın bir kısmı (dahi) günahtır.” ifadesi ise iki anlama gelebilir:

– Müminlere karşı zan iki kısımdır. İlki, mümin kardeşi hakkında güzel düşünmek, hayır zanda bulunmaktır. Zannın bu kısmı yasaklanmamış, hatta emredilmiştir. İkincisi, mümine karşı kötü düşünmek, su-i zanda bulunmaktır. Yasaklanan, zannın bu kısmıdır. Hâliyle “Zannın bir kısmı günahtır.” ifadesi zannın yasak olan kısmına işaret etmek içindir.⁶

– Zan, insanın aklına gelen düşünce olarak kalırsa bu kısmı günah değildir; zira bu, insanın elinde değildir. Ancak kişi zannı dillendirir veya onunla amel ederse zannın bu kısmı günah olur. Ayette günah denilen kısım; peşine düşülen, dillendirilen veya amel edilen zandır.⁷

• Su-i zannı yasaklayan hadis ve işaret ettiği anlam

Ebû Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

“Zandan sakının! Çünkü zan, sözün en yalanıdır. İnsanların gizliliklerini araştırmayın, başkalarının gizli konuşmalarını dinlemeye kalkışmayın. Birbirinize buğzetmeyin ve kardeş olun. Kimse kardeşinin talip olduğu kişiye, kardeşi onu nikâhlayıncaya ya da nikâhlandıktan vazgeçinceye kadar talip olmasın.”⁸

İslam âlimleri bu naslardan yola çıkarak, müminin mümin kardeşine su-i zannını büyük günahlar arasında saymıştır. Çünkü yasak/nehiy haramlık gerektirir. Ayrıca bu yasak, yalan gibi en çirkin masiyetlerden olmakla vasfedilmiştir.

Yüce Allah, müminleri iman bağıyla birbirlerine kardeş kılmış ve onlara birtakım sorumluluklar yüklemiştir. Bu sorumluluklardan biri de müminin mümin kardeşine karşı kalbini kötü düşüncelerden koruması, her daim kalbinde onu hayırla yâd etmesidir. Zira müminin canı ve malı koruma altında olduğu gibi onuru ve kişilik hakları da koruma altındadır.

Hüsn-ü Zannın Gerekliliği ve Su-i Zannın Zararları

1. Zan, kalp amellerindendir.

Zan kalbin ameli, kalp ise bütün söz ve davranışları yönlendiren ana merkezdir.⁹ Yine zan insanın mahremidir. Dışarıdan görünmediği için çoğu insanın farkına varması ve ıslah etmesi zordur. Bu manaları gözeterek âlimler su-i zannı, birçok büyük günahtan daha fazla dikkat edilmesi gereken masiyetler arasında tasnif etmiştir.

İbni Hacer El-Heytemî, su-i zannı da dâhil ettiği kalbî günahları zikrettikten sonra âlimlerden şu tespitleri aktarır:

“Mükellefin bu günahları bilmesi ve tedavi etmesi gerekir, çünkü kalbinde bu tür bir hastalık bulunan kişi -Allah'a sığınırız- Yüce Allah'a (cc) selim bir kalple kavuşamaz. Bu tür günahlar, zina, hırsızlık, içki içmek gibi beden günahlarından daha ağır şekilde kınanır. Bunun sebebi, bu günahların sonuçlarının büyük, etkilerinin kötü ve kalıcı olmasıdır.

Çünkü bu tür büyük günahların ve benzerlerinin etkileri, kalpte sabit bir hâl ve durum oluşturacak şekilde devam eder. Oysa cisimle işlenen günahların etkileri çabuk geçer; tevbe, istiğfar, hayırlı amel ve kefarete olacak musibetlerle ortadan kalkar.

Nebi (sav) şöyle buyurdu: “Şüphesiz bedeninde bir et parçası vardır; o düzelirse bütün beden düzelir, bozulursa bütün beden bozulur. O, kalptir.”

Kalp, organların hükümdarıdır; organlar ise onun askerleri ve bağlılarıdır. Hükümdar bozulursa tüm askerler bozulur.

Ebû Hureyre (ra) şöyle dedi: “Kalp bir hükümdardır, organlar onun askerleridir. Hükümdar iyi olursa askerler iyi olur, kötü olursa askerler de kötü olur.”

3. Buhari, 6664; Müslim, 127

4. bk. Et-Tahrir ve't Tenvir, Ed-Dâru't Tûnusiyye, 26/252

5. bk. Tefsiru Kâsımî, Dâru'l Kutubî'l İlmiyye, 8/534 vd.

6. bk. Tefsiru't Taberî, Muessesetu'r Risâle, 22/303

7. bk. Tefsiru'l Beğavî, Dâru Taybe, 7/345

8. Buhari, 5143-5144; Müslim, 2563

9. Nu'mân ibni Beşîr'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

“Dikkat edin! Vücutta öyle bir et parçası vardır ki o düzgün olursa bütün vücut düzgün olur, o bozuk olursa bütün vücut bozuk olur. Dikkat edin! O et parçası kalptir.” (Buhari, 52; Müslim, 1599)

Bu nedenle kalbi bu hastalıklardan temiz olan kişi Allah'a (cc) şükretsin. Kalbinde bu tür hastalıklardan biri bulunan kişi ise ona çare aramak ve tedavi etmek zorundadır, eğer tedavi etmezse günah işlemiş olur.

Bu tür kalp hastalıklarından günah işleyen, yalnızca niyet ettiği ve kalbiyle tasarladığı şeylerden sorumludur, kalbine gelen ya da diline veya hayaline geçen düşünceler bu kapsamın dışındadır.”¹⁰

2. Müminin mümin üstündeki haklarından biri, kardeşi hakkında hüsn-ü zanda bulunmasıdır.

Yüce Allah, müminleri iman bağıyla birbirlerine kardeş kılmış ve onlara birtakım sorumluluklar yüklemiştir. Bu sorumluluklardan biri de müminin mümin kardeşine karşı kalbini kötü düşüncelerden koruması, her daim kalbinde onu hayırla yâd etmesidir. Zira müminin canı ve malı koruma altında olduğu gibi onuru ve kişilik hakları da koruma altındadır. Onun canına veya malına yönelik saldırı ile kişiliğine yönelik saldırı arasında fark yoktur:

Ebû Bekre'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

“Şüphesiz ki kanlarınız, mallarınız ve ırzlarınız birbirinize haramdır. Tıpkı bu gününüzün haram olduğu gibi, bu beldenizin haram olduğu gibi ve içinde bulunduğunuz bu ayın haram olduğu gibi.”¹¹

İslam'ın öncelikler ve değerler hiyerarşisinde bir Müslim'in onuru, bazen Kâbe'nin hürmetinden daha büyük addedilmiştir:

Abdullah ibni Amr'dan (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

“Ben, Allah Resûlü'nün (sav) Kâbe'yi tavaf ettiğini ve (tavaf esnasında) söyle söylediğini gördüm: '(Ey Kâbe!) Sen ne güzelsin ve senin kokun ne güzeldir. Sen ne büyüksün ve senin hürmetin ne büyüktür! Muhammed'in nefsi elinde olan Allah'a yemin ederim ki müminin hürmeti Allah katında senin hürmetinden daha büyüktür. Müminin malı, kanı ve onun hakkında sadece iyi zanda bulunmak (senin hürmetinden üstündür).’ ”¹²

İslam nezdinde müminler bir bedenın âzaları gibidir.¹³ Her mümin, kardeşi için düşüneneği şeyi önce kendi nefesine yöneltmeli, kendisi için razı olmadığı şeyi kardeşi için de düşünmemelidir. İslam tarihinin en elim olaylarından biri, İfk Hadisesi'dir. Yüce Allah olayı tahlil ettiği ayetlerde müminlere şöyle seslenmiştir:

“Onu işittiğiniz zaman, mümin erkeklerin ve mümin kadınların **kendileri için** hayır düşünmeleri ve 'Bu, apaçık bir iftiradır!' demeleri gerekmez miydi?”¹⁴

İbni Kesîr (rh) şöyle der:

“Yani (müminler) o sözü kendilerine kıyas ettiler; eğer böyle çirkin bir şeyin kendilerine yakışmayacağını düşünsürlerse o zaman Müminlerin Annesi Âişe bu iftiradan berî olmaya daha da layıktır, hem de kat kat daha layıktır.

Denildi ki bu ayet, Ebû Eyyûb El-Ensârî ve hanımı hakkında indi. Ebû Eyyûb'un eşi kendisine, 'Ey Ebâ Eyyûb! İnsanların Âişe hakkında söylediklerini duymuyor musun?' dedi.

Ebû Eyyûb, 'Evet duyuyorum, ama bu apaçık bir yalandır. Peki, sen olsan böyle bir şey yapar mıydın, ey Ummu Eyyûb?' diye karşılık verdi

Hanımı, 'Hayır. Vallahi ben asla böyle bir şey yapmazdım.' deyince Ebû Eyyûb şöyle karşılık verdi: 'Vallahi Âişe, senden daha hayırlıdır!' ”¹⁵

3. Hüsn-ü zan kardeşlik hukukunu korur, su-i zan zedeler.

“Ey iman edenler! Zannın çoğundan kaçının! Çünkü zannın bir kısmı (dahi) günahtır. Tecessüs etmeyin/birbirinizin özelini araştırmayın. Birbirinizin giybetini yapmayın/arkasından konuşmayın. Sizden biri, ölü kardeşinin etini yemeyi ister mi? (Nasıl da) tiksindiniz! Allah'tan korkup sakının. Şüphesiz ki Allah, (tevbeye muvaffak kılan ve tevbeleri çokça kabul eden) Tevvâb, (kullarına karşı merhametli olan) Rahîm'dir.”¹⁶

Yüce Allah önce su-i zannı yasaklamış, akabinde tecessüs ve giybeti yasaklamıştır. Yasaklar listesinin başına zannı koyması, zannın tecessüs ve giybeti tetiklemesindendir. Şöyle ki, konunun girişinde de belirttiğimiz gibi insanın söz, eylem ve duyguları; düşüncelerinin eseridir. Düşünceler/Zanlar güzelleşince duygu, söz ve ameller de güzelleşecek; aksi durumda tüm bunlar çirkinleşecektir. Örneğin, İslam'ın kesin haramlarından biri bir Müslim'i giyabında kötülükle anmak, yani giybettir. Giybetin en temel sebeplerinden biri ise zandır. Zira en fazla giybeti yapılan insanlar, haklarında su-i zan beslenen insanlardır. Su-i zan her ne kadar bir düşünce olsa da toprağa atılan tohumun kök salıp güçlendiği gibi kalbe girip kökleşir. Zan sahibi, düşüncesinin zan olduğunu unutup hakikat zannetmeye başladığında o insanı da mutlak kötü, şerli bir insan olarak algılar. Kötü insanın giybetini yapmayı da meşru bir hak olarak görür.

Su-i zannın tecessüse etkisiyle ilgili İbni Kudâme (rh) şöyle der:

“Su-i zannın sonuçlarından biri casusluktur. Çünkü kalp sadece zanla yetinmez, gerçeği araştırmayı ister ve bu nedenle casuslukla uğraşır. Bu davranış yasaklanmıştır, çünkü bir Müslim'in ayıbını ortaya çıkarır. Ayıp senin

10. Ez-Zevâcir an İktirâf'ı Kebâir, Dâru'l Fikr, 1/130-131

11. Müslim, 1679

12. İbni Mace, 3932

13. bk. Buhari, 481; Müslim, 2585

14. 24/Nûr, 12

15. Tefsîru İbni Kesîr, Dâru'l Kutubî'l İlmiyye, 6/25

16. 49/Hucurât, 12

için açığa çıkmaya bile kalbin Müslimlere karşı daha selametli olur.”¹⁷

Su-i zannı yasaklayan ayetin nüzul sebebine dair zikredilen kıssa, kötü zanla başlayan sürecin nasıl tecessüs ve gıybetle neticelendiğini gösterir:

“Bu ayet, Allah Resûlü’nün (sav) iki sahabisinin arkadaşlarının gıybetini yapmaları üzerine indirilmiştir. Allah Resûlü (sav) sefere çıktığında ihtiyaç sahibi birini varlıklı iki sahibinin yanına, onlara hizmet etmesi için gönderirdi. Selmân’ı da iki sahibinin yanına göndermişti. Selmân öne geçtiğinde gözleri ağırlaştı, uyuyakaldı ve onlara hiçbir şey hazırlayamadı. Sahabiler geldiklerinde yemek ve içecek bulamadılar.

Selmân’a, ‘Git, Allah Resûlü’nden (sav) bize yemek ve içecek istel!’ dediler.

Selmân, Allah Resûlü’nün (sav) yanına gidip durumu anlattı.

Allah Resûlü (sav) ona, ‘Usâme ibni Zeyd’in yanına git, eğer elinde fazla yemek varsa sana versin.’ buyurdu.

Usâme, Allah Resûlü’nün (sav) hazinedarıydı. Selmân gittiğinde Usâme, ‘Bende bir şey yok.’ dedi.

Selmân durumu sahabilere bildirdiğinde iki sahabi, ‘Yanında vardı ama cimrilik yaptı.’ dediler.

Bunun üzerine iki sahabi, Selmân’ı diğer sahabilerin yanına göndermeyi denediler, ama onlardan da bir şey bulamadılar.

İkisi, ‘Keşke Selmân’ı Sumeyha kuyusuna gönderseydik, suyu taşırdı.’ dediler.

Ardından Usâme’nin yanına gidip, ‘Acaba doğru söylüyor mu?’ diye tecessüs etmeye başladılar.

Allah Resûlü (sav) onları görünce, ‘Ağızlarınızda yeni yenmiş et kalıntıları görüyorum.’ buyurdu.

İkisi, ‘Ey Allah Resûlü (sav), yemin ederiz ki bugün et de yemedik, başka bir şey de.’ dediler.

Allah Resûlü (sav), ‘Ama siz sürekli Selmân ve Usâme’nin etini yiyorsunuz.’ buyurdu. Bu olay üzerine ayetler indi.”¹⁸

Su-i zannı yasaklayan Allah Resûlü de (sav) benzer bir üslup kullanır. Zannı yasakladıktan sonra zannın sebep olacağı günahları da peş peşe yasaklar. Âlimler hadiste kullanılan üsluptan şu istinbatta bulunurlar:

Ebü Hureyre’den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

“Zandan sakının! Çünkü zan sözün en yalanıdır. İnsanların gizliliklerini araştırmayın, başkalarının gizli konuşmalarını dinlemeye kalkışmayın. Birbirinize buğzetmeyin ve kardeş olun. Kimse kardeşinin talip olduğu kişiye, kardeş

Su-i zan; insanın kendi nefsiyle konuşması, Allah Resûlü’nün ifadesiyle insanın kendine söylediği en çirkin yalandır. Hakikatte zan yapan, kendi nefsiyle bir olup kardeşinin gıybetini yapmış ve içinden, kardeşini gıyabında çekmiştir. Bu manayı gözeterek âlimlerimiz, zannı “kalbin gıybeti” diye isimlendirmiştir.

onu nikâhlayıncaya ya da nikâhlamaktan vazgeçinceye kadar talip olmasın.”¹⁹

“Kurtubî şöyle demiştir: ‘Buradaki ‘zan’dan kasıt, hiçbir sebebe dayanmayan suçlama ve töhmettir. Mesela bir kimsenin, ortada bunu gerektirecek bir işaret ve belirti yokken birini fuhuşla itham etmesi gibi.

Bu sebeple, ‘Tecessüs etmeyin.’ buyruğu, ‘zan’ ifadesine bitişik olarak zikredilmiştir. Çünkü kişinin içine bir töhmet düşüncesi düşer, sonra da bu düşüncüyü kesinleştirmek ister; bunun için araştırmaya, gizlice dinlemeye ve takip etmeye yönelir. İşte bundan nehyedilmiştir.

Bu hadis, Allahu Teâlâ’nın şu buyruğuyla tamamen uyumludur: ‘Zannın çoğundan kaçın! Çünkü zannın bir kısmı (dahi) günahdır. Tecessüs etmeyin/birbirinizin özelini araştırmayın. Birbirinizin gıybetini yapmayın/arkasından konuşmayın.’²⁰

Ayetin akışı, Müslim’in onurunun en üst düzeyde korunmasını emreder. Çünkü önce Müslim’in onuru hakkında zanla konuşmak yasaklanmıştır ve ardından kişi, ‘Ben araştırıp kesinleştireyim.’ diye düşünecek olursa ‘Tecessüs etmeyin.’ buyruğu gelir.

Eğer biri, ‘Ben tecessüs etmeden gerçeği öğrendim.’ derse ona da, ‘Birbirinizin gıybetini yapmayın.’ buyruğu hatırlatılır.”²¹

“Kim sadece zan üzerine başkası hakkında kötü bir kanaatte bulunursa şeytan onu şunlara sürükler: Onu küçümsemeye, ona karşı haklarını yerine getirmemeye ve ikramda gevşek davranmaya, onun ırzına dil uzatmaya. Bütün bunlar helaka götüren tehlikelerdir.”²²

Su-i zan, hak çiğnemenin ve zulmetmenin sebebidir. Zira su-i zan şeytandandır. İnsan akla gelen düşüncüyü defetmeyip o zannın peşine düştüğünde şeytanın ilk adımına tabi olmuştur. Şeytan ise daha büyük masiyete düşürmek için su-i zannı yem olarak kullanır. Bir örnekle açıklayalım:

19. Buhari, 5143-5144; Müslim, 2563

20. 49/Hucurât, 12

21. Fethu’l Bâri libni Hacer, 10/481

22. Ez-Zevâcir an İktirâfîl Kebâir, Dâru’l Fikr, 1/143

17. Muhtasarı Minhâcîl Kâsîdîn, Mektebetü Dâri’l Beyân, s. 172

18. Tefsîru’l Kurtubî, 16/331; Tefsîru’l Beğavî, 7/344

Başkaları hakkında su-i zan, gıybet ve alay, çoğu zaman insanın kendi nefsiyle yüzleşmekten kaçınmasının sonucudur. Kur'ân ve Sünnet bize kendi nefsimizin ıslahıyla ilgilenmemizi, başkalarının davranışlarıyla ilgilenmeyi bırakmamızı emreder:

Âişe Annemiz (r.anha) birgün sahabilere şöyle dedi:

“ ‘Size kendimden ve Allah Resûlü’nden (sav) bir şeyler anlatayım mı?’

Sahabiler, ‘Elbette!’ dediler.

‘Allah Resûlü’nün yanımda bulunacağı gece geldiğinde cübbesini yere koydu, ayakkabılarını çıkarıp ayaklarının yanına koydu. Kaftanının bir tarafını döşeğinin üzerine yayarak, uzandı. Çok geçmeden benim uyuduğumu zannederek yavaşça cübbesini aldı, ayakkabılarını giydi ve kapıyı açarak çıktı. Sonra yavaşça kapıyı kapadı. Ben, hemen elbiselerimi giyinip onun (sav) peşinden yola düştüm. Bakî’ye varınca durdu, hem de epeyi durdu. Sonra üç defa ellerini kaldırdı, sonra geri döndü. Ben de döndüm. O hızlıca yürüdü, ben de yürüdüm; o hızlandı, ben de hızlandım; o koştu, ben de koştum. Neticede onu geçerek eve girdim. Ben kendimi yatağa atar atmaz o da girdi ve ‘Sana ne oldu ey Âişe? Nefes nefese kalmışsın.’ buyurdu.

Ben, ‘Bir şey yok.’ dedim.

Allah Resûlü (sav), ‘Ya sen söylersin yahut El-Latîf ve El-Habîr olan Allah bana mutlaka haber verir.’ dedi.

Ben, ‘Anam babam sana feda olsun.’ dedim ve olan biteni kendisine haber verdim.

Allah Resûlü (sav), ‘Önümde gördüğüm karaltı sen miydin?’ dedi.

Ben, ‘Evet!’ cevabını verdim. Bunun üzerine beni göğsümden itti ve canımı yaktı. Sonra, ‘Allah ve Resûl’ü sana zulmedecek mi sandın?’ dedi.”²³

Allah Resûlü (sav) Âişe Annemizin (r.anha) gecesinde, Cibrîl’in vahiy getirmesiyle yatağından kalkmış, Müslim ölümlere istiğfar etmek için Bakî Mezarlığı’na gitmişti. Âişe Annemizin (r.anha) uyuduğunu düşündüğünden onu rahatsız etmemek için sessizce hareket etmiş, nezaket göstermiştir. Âişe Annemiz (r.anha) ise su-i zanda bulunarak Allah Resûlü’nün sessiz hareket etmesini onun bir iş çevirdiğine yormuş, onun gecesinde başka bir hanımının yanına gittiğini vehmetmiştir. Bu zannı, Resûl’ü (sav) takip etmesine neden olmuştur. Yani sadece su-i zanda bulunmamış, zannını tecessüsle eyleme dökmüştür. Bu

davranışı Allah Resûlü’nden (sav) azar işitmesine neden olmuştur. “Sen Allah ve Resûl’ünün sana zulmedeceğini mi zannetin?” sorusu, aslında Âişe Annemizin (r.anha) zannının ne anlama geldiğini ve ne denli tehlikeli olduğuna işaret etmek için yeterlidir. Normal zamanda Âişe Annemize (r.anha), “Allah ve Resûlü sana zulmeder mi?” diye sorsak, muhtemelen kendisi de rahatsız olacak ve soranı azarlayacaktır. Ancak su-i zannın sirayet ettiği bir kalp en temel ölçülerini yitirdiğinden bir Müslim’e yakışmayan böylesi davranışlara sebebiyet verebilmektedir.

4. Su-i zan, sözün en yalan olanıdır.

Ebü Hureyre’den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

“Zandan sakının! Çünkü zan sözün en yalanıdır.”²⁴

Allah Resûlü (sav) insanlar hakkında zanla hareket etmenin, sözün en yalanı olduğunu haber veriyor. Çünkü insanın zanları, kuruntuları ve ön yargıları; İslam nezdinde kendisine itimat edilecek bir asıl değildir. Zanla hareket eden insan, mesnetsiz hareket ettiği için yalancıdır. Nebevi formül şudur: Şer’i bir asla dayanmayan düşünce asılsızdır, yalandır. Allah Resûlü’nün (sav), “sözün en yalanı” ifadesine de dikkat etmek durumundayız. Şöyle ki; hakikatte zan, bir düşüncedir. Allah Resûlü’nün (sav), düşünceyi söz kabul etmesi, zannın mahiyetine ışık tutar. Zan, insanın kendisiyle konuşması, kendi öz nefsini aldatmasıdır. Zan, insanın kendine yalan söylemesi, sonra da söylediği yalana inanmasıdır.

5. Su-i zan, kalbin gıybetidir.

Su-i zan; insanın kendi nefsiyle konuşması, Allah Resûlü’nün (sav) ifadesiyle insanın kendine söylediği en çirkin yalandır. Hakikatte zan yapan, kendi nefsiyle bir olup kardeşinin gıybetini yapmış ve içinden, kardeşini gıyabında çekiştirmiştir. Bu manayı gözeterek âlimlerimiz, zannı “kalbin gıybeti” diye isimlendirmiştir.

“Bil ki su-i zan, söz gibi haramdır. Nasıl ki başkalarının ayıplarını anlatmak haramsa, kalbinde su-i zan beslemek ve bir kimse hakkında kötü düşünmek de haramdır. Allahu Teâlâ, ‘Zannın çoğundan sakının.’ buyurur.

Bu nedenle su-i zannı sürekli taşımak ve kalpte yer vermek de haramdır. Ne zaman aklına bu tür düşünceler -gıybet veya diğer günahlar- gelirse onları reddetmek, ilgilenmemek ve onların görünüşüne ters anlamlar vererek zihnini saptıracak tevîl ve yorumlar yapmak gerekir.”²⁵

6. Mümin hakkında su-i zan, Allah hakkında su-i zandır.

Yüce Allah bir bütün olarak İslam ümmeti hakkında şahitlikte bulunmuş; onların adil şahitler, insanlık için çıkarılan en hayırlı ümmet ve vasat ümmet olduklarını

23. Müslim, 974

24. Buhari, 5143-5144; Müslim, 2563

25. El-Ezkâr li’n Nevevî, s. 344

beyan etmiştir. Ayrıca tek tek her müminin canını, malını ve ırzını/onurunu/kişilik haklarını koruma altına almıştır. Buna rağmen müminler hakkında su-i zanda bulunan kimse, Allah'ın (cc) şahitliğinden razı olmamış ve Rabbinin şahitliği hakkında su-i zan etmiş olur. Yüce Allah'ın bir mümin hakkındaki şahitliğinin dışına çıkıp kötü zanda bulunmak için kesin bir delil olmalıdır. Kişi ancak Allah'ın (cc) sınırlarından birini çiğner, yani Allah'ın (cc) onun hakkındaki şahitliğini zedelerse o zaman onun hakkında su-i zan yapılabilir.

7. İnsanın başkalarına dair zannı kendi iç dünyasının yansımasıdır.

“Ve her kim insanlara karşı kötü zan besleyip onların kusurlarını ortaya çıkarmaya çalışıyorsa, bil ki bu, onun kalbindeki kötülük ve kötü huyundan kaynaklanır. Çünkü mümin, kalbinin selameti için mazeretleri arar; münafık ise kalbindeki kötülük yüzünden kusurları arar. İşte bunlar, şeytanın kalbe girdiği bazı yolların örnekleridir ve bu, diğer yollar hakkında da bir uyarıdır.”²⁶

İnsanın içinde ne varsa dışına taşacak olan da odur. Kalbi masiyetlerle kararmış, iç dünyasını kötü düşüncelerle imar eden insan, herkesin kendisi gibi kötü olduğunu düşünür. Sünnetten öğrendiğimiz kadarıyla insanın başkalarıyla ilgili kötü zannı büyüdükçe kendini helak eder.

Ebü Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

“ ‘İnsanlar helak olmuştur.’ diyen, en çok helak olandır.”²⁷

Müminlere Karşı Su-i Zandan Korunma Yolları²⁸

Pek çok ailenin yıkılmasında, kardeşlerin birbirine düşman olmasında, İslami çalışmaların sekteye uğramasında su-i zannın etkisi vardır. İslam toplumunda yaşanan çoğu problemde geriye doğru sardıkça bazı söz veya eylemler için “Öyle sandım, şöyle yorumladım, böyle zannettim...” diyerek yapılan çıkarımların, şeytanın da iğvasıyla soruna kaynaklık ettiği görülmüştür. Birçok olayda söz veya eylemin sahibi, maksadını açıkladığında asıl sorunun o söz değil, su-i zan sahibinin yaptığı yorum olduğu anlaşılmıştır.

Dünya ve ahiretteki çirkin akıbeti nedeniyle Müslim, su-i zandan korunmalıdır. Su-i zandan korunmak için dikkat edilmesi gereken adımları şöyle sıralayabiliriz:

1. Su-i zannın zararlarını bilmek

Yukarıda su-i zannın zararlarına dair anlattıklarımızı bilmek, su-i zandan korunma yollarının ilkidir. İnsan bir şeyin dünyevi ve uhrevi zararlarını bildiğinde ondan korunması kolaylaşır. Bu sebeple âlimlerimiz faziletli amellere teşvik ederken o amelin faziletini bilmeyi, masiyetlerden sakındırırken de o masiyetin dünya ve ahiret zararlarını detaylı bilmeyi önermişlerdir.

2. Hüsn-ü zannı meleke hâline getirmek

Su-i zan şeytandandır; kötü düşünceler insana rağmen insan zihnine üşüşür. Hüsn-ü zan ise iradidir. Kişi, duyduğu ve gördüklerini hayra yordukça meleke kazanır. Bu sebeple selef imamları, kardeşlerimize dair duyduklarımızı hayra yormamızı, imkân dâhilinde onlara özür bulmamızı tavsiye etmişlerdir:

Müminlerin Emîri Ömer ibni'l Hattâb'dan (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

“Müslim kardeşinin ağzından çıkan sözleri sadece hayra yorumla. Mutlaka o sözü hayra yorabilecek bir yol bulabilirsin.”²⁹

Saîd ibni Museyyeb'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

“Allah Resûlü'nün (sav) sahabilerinden bazı kardeşlerime şöyle yazdım: ‘Sana, aksine çok güçlü bir delil gelmediği müddetçe Müslim kardeşinin işini her zaman en güzel şekilde yorumla. Müslim birinin ağzından çıkan bir kelimeyi asla şerre yorma. Mutlaka onda hayra yorumlayabilecek bir yol bulabilirsin.’ ”³⁰

Kardeşlerimizden görüp duyduklarımızı hayra yormak, onlara özür bulmaktır. “Umulur ki zahiri kötü görülen şu şeyi şu gerekçeyle yapmıştır.” diyerek onları mazur görmektir. İmam Ahmed (rh) ilgili rivayetleri böyle yorumlamıştır:

İbnu Hânî (rh) şöyle demiştir:

“Ahmed'e, ‘Eğer kardeşinle ilgili bir şey sana ulaşırsa onu en güzel şekilde yorumla ki ona kötü bir anlam yüklemiş olmayasın.’ rivayetini sordum.

Ahmed, ‘Ona mazeret bul. Mazeret bulmaktan kasıt, şöyle demek gibidir: ‘Belki böyledir, belki şöyledir.’ ”³¹

3. Su-i zanna sebep olan insanlardan uzak durmak

Şerli insanlarla arkadaşlık hayırlı/salih insanlara karşı kötü zan peyda eder.³² Hayırlı insanların hâli insana sirayet ettiği gibi şerli insanların hâlleri de sirayet eder. Şer ehli, salih insanlardan rahatsızdır; zira salih insanların varlığı onların çirkin hayatlarını daha görünür kılar. Onlar da salihlerle alay etmek, onların davranışlarını şerre yormak ve onların gıybetini yapmak suretiyle içlerini

26. Ez-Zevâcir an İktirâfî'l Kebâir, Dâru'l Fikr, 1/143

27. Müslim, 2623

İslam âlimleri, ‘İnsanlar helak oldu.’ ifadesinin iki vechi olduğunu söylemiştir. (bk. El-İstizkâr, Dâru'l Kutubî'l İlmiyye, 8/549, 1847 No.lu hadis şerhi)

- İnsanların içinde bulunduğu masiyet ve kötü amellerden dolayı üzülmek, selef hâli ile kendi gününü kıyaslayıp insanların helak olduğunu söylemek. Bu caizdir.

- Kendi nefsinin beğenerek ve insanları küçümseyerek onların helak olduğunu söylemek. Hadiste yasaklanan budur.

28. Detaylı bilgi için bk. Mevsûatu Nadrati'n Naim, 10/4672; Mevsûatu'l Ahlâki'l İslâmiyye, 2/302

29. Tefsîru İbni Kesir, 7/352

30. Şuabu'l İmân, 7992

31. El-Câmiu li Ulûmi'l İmâm Ahmed, 20/143

32. bk. Ravdatu'l Ukalâ' ve Nuzhetu'l Fudalâ, Dâru'l Kutubî'l İlmiyye, s. 100

soğuturlar. Onlarla aynı meclisi paylaşanlar zamanla su-i zannın en kötüsü olan salihlere karşı su-i zannı ahlak edinirler.

4. Su-i zan yapılan insan hakkında dua etmek

Su-i zan şeytandandır ve kin, hased, öfke gibi maksiyetlerle kirlenmiş kalpler su-i zanna düşer. Şeytanı defetmek ve kalbi bu marazlardan arındırmak için dua etmek gerekir:

“Ne zaman bir Müslim hakkında kötü bir düşünce aklına gelirse onu daha çok gözetmeli ve onun için dua etmelisin. Bu şeytanı öfkeliendirir ve senden uzaklaştırır. Dua ve kardeşini gözetmekle meşgul olduğun için kötü zan sana gizlice gelmez.”³³

5. Nefis hakkında su-i zanda bulunmak

Başkaları hakkında su-i zan, gıybet ve alay, çoğu zaman insanın kendi nefsiyle yüzleşmekten kaçınmasının sonucudur. Kur’ân ve Sünnet bize kendi nefsimizin ıslahıyla ilgilenmemizi, başkalarının davranışlarıyla ilgilenmeyi bırakmamızı emreder:

“Ben, nefsimi temize çıkarmam. Çünkü nefis -Rabbimin merhamet ettiği müstesna- çokça kötülüğü emreder. Şüphesiz ki Rabbim, (günahları bağışlayan, örten ve günahların kötü akıbetinden kulu koruyan) Ğafûr, (kullarına karşı merhametli olan) Rahîm’dir.”³⁴

Ebû Hureyre’den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

“Sizden biri kendi gözündeki kütüğü görmez de kardeşinin gözündeki çeri çöpü görür.”³⁵

Selefimiz su-i zanla ilgili nasihat ederken, akıllı insanın kendi nefsinin kusurlarıyla ilgilendiğini söylemişlerdir:

“Akıl sahibi için gerekli olan, insanların kusurlarını araştırmaktan kaçınarak kendini korumak ve kendi kusurlarını düzeltmekle meşgul olmaktır. Çünkü kendi kusurlarıyla ilgilenen kişi, başkalarının kusurlarını düşünmekten kendini kurtarır; hem bedenini rahat ettirir hem de kalbini yormaz. Böylece kendi kusurlarını gördüğünde, kardeşinde benzer bir kusur görse bile ona hafif gelir. Oysa başkalarının kusurlarıyla uğraşıp kendi kusurlarını ihmal edenin kalbi körleşir, bedeni yorulur ve kendi kusurlarını bırakmakta zorlanır. İnsanların en acizi, insanlarda olan şeyleri ayıplayanlardır. Bundan daha acizi, kendisinde de olmasına rağmen aynı şeyi başkalarında ayıplayandır. İnsanları ayıplayan kimse de ayıplanır.”³⁶

6. Su-i zandan Allah’a sığınmak ve zannı sonlandırmak

Allah Resûlü (sav) kalbe gelen çirkin düşüncelerin şeytandan olduğunu ve o düşüncelerden korunmanın yolunun Allah’a (cc) sığınmak ve düşünceye son vermek olduğunu söylemiştir:

Ebû Hureyre’den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

“Şeytan sizden birine gelir ve ‘Bunu kim yarattı? Bunu kim yarattı?..’ diye sorar. Tâ ki kişiye, ‘Rabbini kim yarattı?’ diye sorana kadar. Sizden biri bu aşamaya gelirse Allah’a sığınsın ve bu düşünceleri sonlandırsın.”³⁷

Bu hadis her ne kadar akidevi zanlarla ilgili olsa da Allah’ın (cc) razı olmadığı zanlarla ilgili bir usul öğretir. Zannın sebep olduğu düşünceden Allah’a (cc) sığınmak ve zannı önemsemeyip peşine düşmemek. Çünkü zan, peşine düşüp derinleştikçe güçlenir ve inanç hâlini alır; zamanla insan kendine zulmeder ve zannını yakın zannederek su-i zannın gereğiyle amel eder.

Rabbim, bizi kötü zan ve onun çirkin akıbetinden korusun. Bizleri kardeşlerimize karşı temiz bir kalple rızıklandırınsın. Allahumme âmin.

33. Muhtasarı Minhâc’i Kâsîdîn, s. 172

34. 12/Yûsuf, 53

35. Sahîhu İbni Hibbân, 4597

36. Ravdatu’l Ukalâ’ ve Nuzhetu’l Fudalâ, Dâru’l Kutubi’l İlmiyye, s. 125

37. Buhari, 3276; Müslim, 134

Hüznühâl

Hazandır bilirsin toygan, gülü dalından ayıran,
Hasret vakti yaprakları rüzgârlara savuran,
Veda şarkılarının değişmez yüküdür hicran,
Duru arı yürekler daralır şu puslu havadan.

Geldi kuruldu yine yurdumuza solgun hazan,
Bildiğin değil, bu mevsim bir başka hicran.
Yaprak misali dökülür bedenler can be can,
Fersiz gözlerle gözleriz, ümidimiz bir boran.

Ahvâl-ı hüznühâl, eksik olmaz İsrâ yurdundan,
Çıkamadık yüzü soğuk, zemheri tonlu aylardan,
Nidamız duyulur mu, mavi göklere haykırsam,
Bir ümit, bir alp, er bir yiğit... halaskâr olan.

Zulümlerin çıldırtan çılgılığı karadan ve havadan,
Hayalleridir yarım kalan, sayılamayan bicân,
On binlerin yürek sancısı, bağırılarda kabaran,
Dalga dalga vurur hüznüler, mevsim yine hazan.

Gönüller iman zırhında, bitmez vadiler dolusu meram,
Kalplerde, saf saf hasretin yenilgisiz ordusu imân,
Bir haberin gelse de duyulsa muştusu ilkbahardan,
Veda edilmez umutlara, ne Kudüs iken ne de hazan.

Güz bahçesidir Gazze, yalnızlığa sürgün uzaklardan,
Bir asırdan ötedir bahtsızlığı, kederi büyük deryadan,
Dolmuş taşmış yürekler sayısız elem ve gamlardan.
Âlem tutsak edilmişken sen varsın ey Gazze, özgür olan!

Merhametsiz karanlıkların zifiriliğinde durmuş zaman,
Akdenizden, açık kırmızımsı uçsuz bucaksız çöllerden,
Yokluğu zehirli bir hançer gibi sırtımızda saplı kalan,
Beldeler ölüme aç, ölüme namzet yaşam ve geride kalan.

Yola revan sürgün kortejler, menzil ne Medine ne Habeşistan,
Ölüme hicret var candan, yârdan, evlattan kabilelerle buradan...
Şimdi bin güneş dahi doğsa bahadır Gazze'nin sarahatından,
Yeryüzü âlemini çıkarır mı acep aydınlığa karanlıklardan?

Kerem ÇAĞLAR

HUDEYBİYE ANTLAŞMASI GÜNÜMÜZ DEMOKRATLARINA DELİL OLUR MU?

Hudeybiye Antlaşması, doğrudan bir şer'i hüküm olarak değil; Allah Teâlâ'nın hikmetiyle şekillenen bir kaderî hadise olarak değerlendirilmelidir. Bu ayrım büyük bir önem taşır. Zira şer'i hükümler, Allah'ın kullarına açıkladığı sabit dinî kuralları ifade ederken; kaderî olaylar ise Allah'ın takdir ettiği, belirli bir hikmet taşıyan özel olaylardır.

Hamd, Allah'a; salât ve selam, Resûl'üne olsun.

Siyer tarihi İslami hareket için en temel delil kaynaklarından biridir. Allah (cc) Nebî'sini (sav) bizlere bu dini nasıl yaşayacağımızı öğretmek için göndermiştir. Tabii doğal olarak bu dini yeryüzünde hâkim kılmanın kodları da siyer tarihinin içinde mevcuttur. Ancak bir delilin sadece Allah Resûlü'nün (sav) hayatında var olması, onu asırlar sonra uygulamak için tek başına yeterli değildir. Hudeybiye Antlaşması'nda da göreceğimiz üzere yanlış bir istidlal yıllarca yapılan mücadeleleri hem dünyada hem ahirette boşa çıkarma tehlikesi doğurur.

On dört asır önce Allah Resûlü'nün (sav) risaletiyle başlayan süreç müminler için asırlar boyunca devam eden izzet ve şerefle yoğrulmuş günlerle doludur. Tabii ki arada çok acı sahnelerle karşılaşılrsa da bunlar genel olarak İslam ümmetinin iç meselesi olarak kalmış, ancak kâfirlerin müminleri zillete düşürdüğü çok az vakıa gerçekleşmiştir. Bu tarz hadiseler de lokal düzeyde var olup etkisi koca bir ümmete sirayet etmemiştir.

Ancak yıllar boyunca içeride devam eden çürümenin sonucunda, bir asır önce hilafet ortadan kalkmış ve başı olmayan ümmet tespih taneleri gibi dağılıp ilk defa bir bütün olarak küfrün karşısında âciz hâle düşmüştür. Bu âcizlik beraberinde bir sorgulamayı ve kimlik krizini getirmiştir.

Zor zamanlarda yapılan ve şer'i ölçülere riayet edilmeyen muhasebelerin yol açtığı facialardan biri de maalesef bu süreçte ortaya çıkmış ve kurtuluş reçetesi olarak ümmetin önüne batıl yollar konulmuştur.

Kimileri ulusçuluk belasını bir çıkış yolu olarak görmüş ve ona sarılmış, kimileri buna, Batı menşeli ne varsa almayı vacip görecektik kadar eziklik psikolojisiyle hareket etmeyi eklemiş ve ortaya Kemalist bir rejim çıkmıştır.

Bu, sadece yaşadığımız topraklara has bir kriz değildir. İslam ümmetinin hepsi aynı ateşin içine düşmüş, birbirine yakın yolları farklı zamanlarda deneyerek çeşit çeşit cahiliyeleri kendi topraklarında canlandırmaya çalışmıştır.

Ümmet anlayışının tek yol olduğuna inanan kesimler ise ciddi baskılarla karşılaşmıştır. Bırakalım bu anlayışı yaşamayı, İslam'ın örfü diyebileceğimiz amelleri dahi yaparken zulme uğramış ya gizli gizli dinlerini yaşamaya çalışmış

ya da bu sistem içerisinde tutunmanın mümkün olup olmadığına yoğunlaşmışlardır.

İşte, burada Hudeybiye Antlaşması'nın hükümleri gündeme geldi. Çünkü sistem içerisinde tutunmaya çalışanlar doğal olarak taviz vermeleri gerektiğini bildiklerinden ötürü hem demokratik sistemlerde başa gelebilmek için hem de başa geldikten sonra orada tutunabilmek için İslam'ın aslen kabul etmeyeceği şeyleri yapmaları gerektiğini pekâlâ anladılar.

Kendi coğrafyamızda bunu çok daha net olarak gördük. Çünkü hilafetin kaldırıldığı bu topraklar Batılı ve batıl sistemlerin yerleştirilmesi için diğer coğrafyalardan çok daha fazla işçiliğin yapıldığı, zulümlerin had safhaya çıktığı bir yer oldu. Sistemin içinde yer alabilmek adına talep edilen o kadar fazla şey vardı ki hiçbir mümin bunları gönül rahatlığıyla yapamazdı.

Bu yeni paradigmanın ortaya çıkardığı "taviz fıkhı"nın doğal olarak altı doldurulmalıydı. Her ne kadar günümüzde sisteme kanalize olan ve Kemalist uygulamaları yaparken herhangi bir rahatsızlık alameti göstermeyen yeni bir kuşak olsa da ilk dönemlerde bu, doğal olarak tartışılmış ve meşru bir zemine oturtulmaya çalışılmıştır.

Fakat bu yaklaşım birçok yönden eksik ve hatalı olmuştur. Zira Hudeybiye Antlaşması'nın mahiyeti, bağlam ve sonuçları doğru anlaşılmadığından, günümüz modern sistemlerine yönelik meşrulaştırıcı bir araç gibi görülmüştür.

Şimdi madde madde neden bu yaklaşımın hatalı olduğuna bakalım:

1. Hudeybiye Kaderî Bir Olaydır

Hudeybiye Antlaşması, doğrudan bir şer'i hüküm olarak değil; Allah Teâlâ'nın hikmetiyle şekillenen bir kaderî hadise olarak değerlendirilmelidir. Bu ayrım büyük bir önem taşır. Zira şer'i hükümler, Allah'ın kullarına açıkladığı sabit dinî kuralları ifade ederken; kaderî olaylar ise Allah'ın takdir ettiği, belirli bir hikmet taşıyan özel olaylardır.

Hudeybiye'yi kaderî bir olay olarak nitelendiren en açık göstergelerden biri, Peygamber'in (sav) devesi Kasvâ'nın Hudeybiye yakınlarında çökmüş olmasıdır. Peygamberimiz bu durumu Allah'ın (cc) bir işareti olarak yorumlamış ve bu noktada ilerlenmemesi gerektiğini kabul etmiştir. Ayrıca, müşriklerin elinde bulunan Ebû Cendel'in müminlerin gözü önünde geri gönderilmesi de tamamen Allah'ın (cc) takdir ettiği özel bir imtihandır. Peygamberimiz (sav), bu kararın gerekçesini açıklamak yerine, Allah'ın ona bir çıkış yolu açacağını ifade etmiştir. Yine Ömer'e (ra) antlaşmadaki şartlarla ilgili açıklama yapmamış ve Allah'ın emriyle hareket ettiğini beyan etmekle yetinmiştir.

En önemli nokta ise şudur: Hudeybiye örneğini savunarak demokratik sistemin içinde yer alan bazı muhafazakâr kesimler, bu tercihleriyle sözde maslahat hedeflemişlerdir. Ancak günümüzde bu süreçlerin sonuçları değerlendirildiğinde, ortada İslami anlamda bir maslahat değil, aksine büyük kayıplar olduğu görülmektedir.

Son olarak şu da dikkat çekicidir. Allah (cc) Hudeybiye Günü'nde müminlerin Mekke'ye girmemesinin bir gerekçesi olarak şöyle haber vermektedir:

"Kâfir olup sizi Mescid-i Haram'dan alıkoyan ve yerine ulaşmak için bekleyen kurbanlıkları engelleyen onlardır. Şayet orada bilmeden çiğneyip (zarar vereceğiniz) ve (dindaşlarını öldürüyorlar diye) ayıplanacağınız tanımadığınız mümin erkek ve mümin kadınlar olmasaydı (Allah sizi Mekke'ye sokar, Hudeybiye Sulhu yerine fetih ihsan ederdi). Ta ki Allah, rahmetine (dinine) dilediğini soksun. (Onların içinde var olan müminler) ayrılmış olsalardı, içlerinden kâfir olanlara can yakıcı (bir azapla) azap ederdik."¹

Hâlbuki aynı sahabiler birkaç sene sonra Mekke'yi fethetmiştir. Ayette bahsi geçen müminler Mekke'de olmalarına rağmen bu gerçekleşmiştir. Bu da Hudeybiye Günü'yle ilgili özel bir durum olduğunu gösterir.

2. Hudeybiye ile Demokratik Sistemler Arasındaki Fark

Günümüzde bazı kesimler, Hudeybiye'de verilen tavizleri örnek göstererek; laik-demokratik sistemlere katılımı, parlamento içinde yer almayı meşrulaştırmaktadır. Fakat bu kıyas hem mantıki hem de dinî açıdan batıldır.

Hudeybiye'de yapılan antlaşma Mekkelilerle imzalanan, savaşı önleme ve İslam'ın yayılmasını kolaylaştırma amacı taşıyan bir akitti. Taviz olarak adlandırılan maddelerin hiçbirisi arka planına inildiğinde aslı itibarıyla taviz olarak adlandırılmaz.

Besmele farklı şekilde yazılmıştır, ama bu şekilde yazılması ne haram ne küfürdür. Bu, delil olacaksa iki meşru şey arasında tercihte bulunmaya delil olur.

Müminlerin iade edilmesiyle ilgili bir madde vardır evet, ama sırf bu maddeye dayanarak demokratik sistemlere dâhil olup helali haram, haramı helal kılacak hükümler tesis etmek nasıl meşru görülebilir?! Bir hüküm çıkacaksa, en fazla, "İslam devletinde bir idareci büyük bir maslahat var ise böyle bir maddeye imza atabilir." şeklinde bir delillendirme yapılabilir.

Dolayısıyla kıyas yapılan iki şey arasında bir benzerlik olmaması nedeniyle demokratik sistemlerde görev almayı meşru görenlere bu yönüyle de bir delil yoktur.

En önemli nokta ise şudur: Hudeybiye örneğini savunarak demokratik sistemin içinde yer alan bazı muhafazakâr kesimler, bu tercihleriyle sözde maslahat hedeflemişlerdir. Ancak günümüzde bu süreçlerin sonuçları değerlendirildiğinde, ortada İslami anlamda bir maslahat değil, aksine büyük kayıplar olduğu görülmektedir. İddiaların aksine;

- Gençlik kaybedilmiş, dindar nesil ideale ulaşamamıştır.
- Toplumda kutsal değerlere yönelik saygı azalırken, seküler yaşam biçimi güç kazanmıştır.
- Tevhidî bilinç zayıflamış, toplumsal İslami duyarlılık gerilemiştir.

Tüm bu gerçeklere rağmen, bu süreçten makam, mevki, maddi kazanç ve statü elde eden bazı çevreler, kendi menfaatleri uğruna bu tavizlerin meşru olduğunu savunmaya devam etmektedirler. Bu ise maslahatın değil, menfaatin peşinden gitmek anlamına gelir. Maslahat yalnızca cebe giren maaşlara, kazanılan koltuklara, aile bireylerine dağıtılan ihalelere indirgenemez. Aksine maslahat, ümmetin izzetini, İslam'ın hâkimiyetini ve nesillerin imanını korumakla ilgilidir.

Hudeybiye Antlaşması, İslam tarihi açısından son derece önemli, hikmetli ve sonuçları itibarıyla bir "Feth-i Mübîn" olarak tanımlanan olaydır. Bu olayda Peygamberimiz (sav), Allah'ın (cc) iradesine tam bir teslimiyetle hareket etmiş, Müslimler ise sabır ve itaatle bu zorlu süreci göğüslemişlerdir. Sonuçta ise, İslam'ın yayılması için muazzam bir fırsat doğmuş, müşriklerle yapılan antlaşma kısa sürede Müslimlerin lehine dönmüştür.

Fakat günümüzde bu örneği yanlış ve bağlamından kopuk şekilde referans almak hem tarihî hem de dinî bir çarpıtma anlamına gelir. Hudeybiye örneğini istidlal ederek demokrasiye entegre olmayı meşru göstermek; şer'i olmayan kararları, ilahi emir gibi sunmak; maslahat adı altında İslam'ın temellerinden taviz vermek hem dinî açıdan hem de tarihsel olarak kabul edilemez bir yaklaşımdır.

Duamızın sonu, âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdetmektir.

SÖZÜN EN GÜZELİ

وَقُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ الشَّيْطَانَ
يَنْزِعُ بَيْنَهُمْ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلْإِنْسَانِ عَدُوًّا مُبِينًا

“Kullarıma de ki: ‘(Birbiriyle iletişime geçtiklerinde) en güzel olanı söylesinler. Çünkü şeytan, (kullandıkları sözcüklerle) aralarını bozmaya çalışır. Şüphesiz ki şeytan, insan için apaçık bir düşmandır.’ ”¹

Allah’ın adıyla,

Allah’a (cc) hamd, Resûl’üne salât ve selam olsun.

Güzel söz, Allah’ın (cc) kendi katına yükselttiği ve kullarına emrettiği sevdiği amellerdendir:

“Kim izzet arıyorsa hiç şüphesiz, izzetin tamamı Allah’a aittir. Güzel söz O’na yükselir. (Güzel söz) salih amel yükseltir. Kötülüklerle tuzak kuranlar için, çetin bir azap vardır. Bunların tuzakları bozulur, yok olur gider.”²

“(Hatırlayın!) Hani biz İsrailoğullarından: ‘Yalnızca Allah’a ibadet edin, anne babaya, yakın akrabaya, yetimlere ve miskinlere/ihtiyaç sahibi yoksullara iyilik yapın. İnsanlara güzel söz söyleyin. Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin.’ diye söz almıştık. Sonra pek azınız hariç (büyük çoğunluğunuz) sözünüzden döndünüz ve hâlâ yüz çevirmeye devam etmektesiniz.”³

Nitekim geçim sıkıntısı, hastalık gibi bir nedenle ebeveyn, akrabalara ya da muhtaçlara yardım edemediğinde güzel söz söyleyerek onları teselli etmek emredilmiştir:

“Rabbinin rahmetini umduğundan dolayı onlardan yüz çevirirsen onlara yumuşak söz söyle.”⁴

Bu ay yazımıza konu edindiğimiz ve tefsirine odaklandığımız ayetin ışığında güzel sözün insanların kulluğu ve kendi aralarındaki ilişkilerindeki etkisini ve önemini anlamaya çalışacağız.

Yaşadığımız toplumda adeta bir cinnet hâli söz konusu. Trafikte, markette, sokakta... insanlar en ufak bir olayda öfke patlaması yaşıyor ve küçük olayların geri dönüşü olmayacak büyük sonuçları olabiliyor. Müslimler olarak bu toplumun bir parçasıyız ve toplumun bu hâle gelmesine neden olan aynı şartlarda yaşıyoruz. Bundan dolayı karşılaştığımız durumlarda çok dikkatli olmalı, sabırlı olmalı ve davetimize zarar verecek söz ve davranışlardan kaçınmalıyız.

1. 17/İsrâ, 53
2. 35/Fâtır, 10
3. 2/Bakara, 83
4. 17/İsrâ, 28

Kullarıma de ki: “(Birbiriyle iletişime geçtiklerinde) en güzel olanı söylesinler.”

Ayetin nüzul sebebiyle ilgili tefsir kaynaklarımızda geçtiğine göre, “Mekkeli müşrikler, müminlere yönelik eziyet verici ifadeler kullanıyor ve onlara zulmediyorlardı. Bu durumu Resûlullah’a (sav) şikâyet ettiler ve onlara karşı savaşmak için izin istediler. Onların bu taleplerine cevaben bu ayet nazil olmuştur.”⁵

Tefsirlerde ayrıca şu olay rivayet edilmiştir: “Bedevi müşriklerden biri Ömer’e (ra) sövdü ve hakaret etti. Ömer de (ra) ona hakaret etti ve onu öldürmek istedi. Bu olay üzerine bu ayet nazil olmuş ve Allah (cc) müşriklerin hakaretlerine misliyle cevap verilmemesini ve onların bu sözlerini alttan almayı emretmiştir.”⁶

Allah (cc) kullarına güzel söz söylemelerini emretmiştir. Bu, sözün tüm muhataplarını kapsayan bir emirdir. Yani karşımızdakinin kim olduğuna bakmaksızın güzel üslupla konuşmamız gerekir. Allah (cc), Firavun gibi yeryüzünde tuğyan etmiş bir zalime karşı dahi güzel ve yumuşak söz söylenmesini emretmiştir:

“Ona yumuşak bir söz söyleyin. Umulur ki öğüt alır ya da korkar.”⁷

Aynı emir, Ehl-i Kitap için de söz konusudur:

“İçlerinden zalim olanlar hariç, Ehl-i Kitap’la ancak en güzel üslupla tartışın. Deyin ki: ‘Bize ve size indirilene iman ettik. Bizim ilahımız ve sizin ilahınız tektir ve bizler, O’na teslim olmuş kimseleriz.’”⁸

Mümin bir kul bilinçlidir, hayatının her alanında İslam’ın ölçüsü vardır. Konuşmalarında bir ölçü olduğu gibi karşındakine nasıl karşılık vereceğinin dahi özel bir ölçüsü vardır. Yani kendisine söylenene misliyle karşılık vermesi yerine İslam’ın ona çizdiği kurallara göre cevap vermesi gerekir. Müminin davranışlarını belirleyen ölçü, karşındakinin tutumu ve davranışları değil, şeriattir.

Bununla birlikte, mümin bir kul aynı zamanda dininin davetçisidir. Onun sözleri ve davranışları, temsil ettiği dinin bir yansıması olmalıdır. Allah (cc), davetçi kullarına muhataplarıyla güzel bir üslup içinde tartışmalarını ve onlara yumuşak sözler söylemelerini emretmiştir. Bu hem Rabbimizin (cc) emrini yerine getirmek hem de muhatabın davete icabet etmesine vesile olmak açısından önemlidir. Ayrıca bu yaklaşım, muhatabın davet karşısında olumlu bir izlenim edinmesini sağlar.

“İylilikle kötülük eşit olmaz. Sen (kötülüğü) en güzel şekilde sav. (Bir de bakarsın ki) seninle arasında düşmanlık olan kimse, sıcak/samimi bir dost oluvermiş.”⁹

Yaşadığımız toplumda âdeta bir cinnet hâli söz konusu. Trafikte, markette, sokakta... insanlar en ufak bir olayda öfke patlaması yaşıyor ve küçük olayların geri dönüşü olmayacak büyük sonuçları olabiliyor. Müslimler olarak bu toplumun bir parçasıyız ve toplumun bu hâle gelmesine neden olan aynı şartlarda yaşıyoruz. Bundan dolayı karşılaştığımız durumlarda çok dikkatli olmalı, sabırlı olmalı ve davetimize zarar verecek söz ve davranışlardan kaçınmalıyız.

“Bu (ahlaka) sabredenlerden başkası eriştirilmez. Bu (ahlaka) ancak (hayırdan) büyük bir payı olandan başkası eriştirilmez.”¹⁰

Güzel Sözün Kulluk Üzerindeki Etkisi

Kulun amelleri, kullandığı kelimelere/sözlere göre şekillenir. Ağzından hayır ve güzel sözler çıkan bir kimsenin amelleri o yönde ıslah olacağı gibi ağzından hoş olmayan, kaba ve olumsuz sözler çıkan bir kimsenin amelleri de ifsad olacaktır.

“Ey iman edenler! Allah’tan korkup sakının ve doğru/sağlam/adil söz söyleyin. (Allah da buna karşılık) amellerinizi ıslah etsin, günahlarınızı bağışlasın. Kim de Allah’a ve Resûl’üne itaat ederse, şüphesiz ki büyük bir kurtuluş ve kazanç elde etmiş olur.”¹¹

“Her sabah organlar, dile nida eder: ‘Bizim hakkımızda Allah’tan kork! Sen istikamet bulursan biz de istikamet buluyoruz. Sen sapıtırsan biz de sapıtıyoruz.’”¹²

Söz, aklın terazisidir. Herhangi bir konuyu ifade ederken kullandığımız sözler, o konuya dair iç dünyamızın bir yansımasıdır. Bir olay yaşarken kullandığımız ifadeler, bir istişare ortamında fikrimizi paylaşıırken söylediğimiz sözler ve bir kardeşimize veya hocamıza soru sorarken seçtiğimiz kelimeler, meseleye dair kalbimizde/aklımızda ne olduğunun göstergesidir.

Resûlullah’ın (sav) sünnetine baktığımızda bu meseleye azami derecede dikkat ettiğini görmekteyiz. Herhangi bir beldeye bir görevli göndereceği zaman o kişinin isminin anlamının güzel olması Resûlullah’ın (sav) hoşuna giderdi. Veya bir yol seçeceği zaman adı güzel olan yolu tercih ederdi. Örneğin Hudeybiye Antlaşması yapılırken Mekke’nin elçisi olarak gelen Suheyl’i (ra) gördüğünde Resûlullah (sav) “İşiniz kolaylaştı.” buyurmuştur.¹³ Bu, Suheyl’in (ra) karakterinden kaynaklı olduğu gibi aynı zamanda Suheyl ismi, سهل kelimesinden türemiştir ve anlamı kolay olan demektir.

Enes’ten (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

“Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu: ‘Ne hastalığın buluşması vardır ne de uğursuzluk vardır. Ancak fe’l benim hoşuma gider.’”

5. bk. Mevsûatu’t Tefsiri’l Me’sûr, 43290 No.lu nakil.

6. bk. Mevsûatu’t Tefsiri’l Me’sûr, 43291 No.lu nakil.

7. 20/Tâhâ, 44

8. 29/Ankebût, 46

9. 41/Fussilet, 34

10. 41/Fussilet, 35

11. 33/Ahzâb, 70-71

12. Tirmizi, 2407

13. bk. Buhari, 2732

Bunun üzerine sahabe, 'Ey Allah'ın Nebisi! Fe'l nedir?' diye sordu.

Allah Resûlû (sav) şöyle cevap verdi: 'Bu, güzel sözdür.'¹⁴

Resûlullah (sav) olumlu veya olumsuz bir durumu herhangi bir şeyin varlığına veya yokluğuna bağlamazdı. Ancak kendisinin tanımladığı fe'l, herhangi bir durum karşısında güzel, olumlu ve motive edici sözler söylemektir.

Allah (cc) kullarını güzel olan şeylere meyilli yaratmıştır. Örneğin güzel, berrak bir su gördüğümüzde veya bol yeşillikli bir ormana baktığımızda bir rahatlama ve huzur duyarız. İşte güzel sözler de böyledir. Herhangi bir zorluk ve imtihan karşısında kullanacağımız güzel ve olumlu sözler bizi motive edecek, razı olunan bir duruş sergilememizi kolaylaştıracaktır. "Ben yapamam.", "Neden hep böyle oluyor? Bıktım artık!", "Ne biçim iş böyle!" gibi olumsuz sözler, iç dünyamızı da olumsuz bir şekilde inşa edecektir. Bu, Resûlullah'ın (sav) yasakladığı ve mümin kula yakıştırmadığı bir haslettir:

"Mümin, çok ayıplayan, çok lanet eden, edebe aykırı konuşan ve kötü söz söyleyen kimse değildir."¹⁵

Çünkü şeytan, (kullandıkları sözcüklerle) aralarını bozmaya çalışır. Şüphesiz ki şeytan, insan için apaçık bir düşmandır.

Ayette geçen نَزَغ kelimesi, bir şeyin içine giren ve onu ifsad eden ve bozan şeyler için kullanılır.¹⁶ Örneğin Yûsuf (as) kardeşleriyle arasının bozulmasını bu kelimeyle ifade etmiştir:

"Dedi ki: 'Babacığım! İşte bu, benim daha önce gördüğüm rüyamın tevili/gerçekleşmesidir. Rabbim onu gerçek çıkardı. Şüphesiz ki beni zindandan çıkardığında ve şeytan, kardeşlerimle aramı bozduktan sonra sizleri çölden getirdiğinde bana iyilikte bulundu.'"¹⁷

Şeytan, tüm insanlığın düşmanıdır. İnsan hayatına dair ne varsa onu bozmak için çabalar. İnsanın kulluğunu ifsad ederek Rabbiyle arasını bozmaya çalıştığı gibi insanlarla da arasını bozmak için uğraşır. Ve şeytanın en fazla ifsad etmeye çalıştığı şey, insanın dilidir. Kulun dili ifsad olduğu zaman iç dünyası ifsad olduğu gibi insanlarla arasındaki ilişki de bozulur.

"Her sabah organlar, dile nida eder: 'Bizim hakkımızda Allah'tan kork! Sen istikamet bulursan biz de istikamet buluyoruz. Sen sapırsan biz de sapıyoruz.'"¹⁸

Şeytan, yalnızca müminlerin kendi aralarındaki ilişkileri bozmakla yetinmez, aynı zamanda müminlerle davetin muhatabı olan müşriklerin de arasını bozmaya çalışır

ki müşrik, davete icabet etmesin. Bu amacına ulaşmak için insanların dilini ve üslubunu bozmaya yönelir. İşte bu noktada mümin bir kul, karşısındakinin olumsuz üslubuna karşı dikkatli olmalı ve şeriatın ölçülerinden ayrılmamalıdır.

Bir insan, kötü bir üslupla karşılaştığında kendine hâkim olup güzel üslubunu korumakta zorlanabilir. Böyle bir durumda şeytandan Allah'a (cc) sığınmamız gerekir. "نَزَغ" kelimesinin geçtiği diğer ayetleri incelediğimizde müşrikler davete olumsuz tepki verdiklerinde, güzel bir tutum sergilemeye çalışırken şeytanın verdiği vesveseler için bu kelimenin kullanıldığını görüyoruz.

"Onları hidayete çağırırsanız, sizi duymazlar. Onların sana baktığını görürsün, fakat onlar görmezler. (Bütün bunlara rağmen) sen af yolunu tut, iyi olanı emret ve cahillerden yüz çevir. Şeytandan sana bir dürtü/vesvese gelirse, Allah'a sığın. Şüphesiz ki O, (işiten ve dualara icabet eden) Semi", (her şeyi bilen) Alim'dir."¹⁹

"İyilikle kötülük eşit olmaz. Sen (kötülüğü) en güzel şekilde sav. (Bir de bakarsın ki) seninle arasında düşmanlık olan kimse, sıcak/samimi bir dost oluvermiş. Bu (ahlaka) sabredenlerden başkası erıştırılmaz. Bu (ahlaka) ancak (hayırdan) büyük bir payı olandan başkası eristirilmez. Şayet şeytandan sana bir dürtü/vesvese gelirse, Allah'a sığın. Şüphesiz ki O, (işiten ve dualara icabet eden) Es-Semi", (her şeyi bilen) El-Alim'dir."²⁰

Tüm bu fayda ve etkileriyle birlikte güzel söz bir sadakadır. Hepimizin, vücudumuzdaki her eklem için bir sadaka borcu vardır. Yetişkin bir insanda yaklaşık 360 eklem bulunduğu göre, her gün 360 sadaka borcumuz olduğu söylenebilir. Rabbimiz, merhameti ve keremiyle, gözümüzde küçük görünen günlük yardımlaşmalarımızı dahi sadaka olarak kabul etmektedir. Ve güzel söz söylemek de bunlardan biridir.

"İnsanın her eklemine, Güneş'in doğduğu her gün için bir sadaka gerekir. İki kişi arasında adaletle hükmetmen sadakadır. Bir adamı bineğine bindirmene yardım etmen veya eşyasını onun üzerine yüklemen sadakadır. Güzel söz söylemen sadakadır. Namaza doğru attığın her adım sadakadır. Yoldan zararlı bir şeyi kaldırmın sadakadır."²¹

14. Buhari, 5776; Müslim, 2224

15. Tirmizi, 1977; İbn Hibbân, 192, Musned 3916; Mustedrek, 29

16. El-Mufredât, Râğib El-İsfahânî, n-z-ğ maddesi; İbn Fâris, Mekâyisü'l Luğa, n-z-ğ maddesi

17. bk. 12/Yûsuf, 100

18. Tirmizi, 2407

19. 7/A'raf, 198-200

20. 41/Fussilet, 34-36

21. Buhari, 2989; Müslim, 1009

SÜNNET ÜZERİNE

Enes DOĞAN

RESÛL'E İTAAT VE İTTİBA SÜNNETİN KORUNMASIYLA MÜMKÜNDÜR!¹

Kur'ân, kıyamete kadar korunacak ve sonraki nesillere rehber olacak bir Kitap'tır. Bu Kitap'ta Resûl'e itaat ve ittibayla ilgili onlarca ayet vardır. Bu emirlerle ilk muhatap olanlar sahabe neslidir ve bu sorumluluğu bizzat Allah Resûlü'nü işiterek ve görerek yerine getirmişlerdir. Ancak aynı emirler, sonraki bütün nesilleri de muhatap almaktadır. Onlar bu hitabın dışında değildir. Dolayısıyla, bu sorumluluğun ümmetin sonraki fertleri tarafından da yerine getirilebilmesi, Sünnetin sahih şekilde korunarak nesilden nesile aktarılmasıyla mümkün olmuştur. Aksi hâlde bu itaat ve ittiba emirlerinin sonraki nesillere anlattığı bir şey olmazdı.

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla,

Allah'a hamd, Resûl'üne salât ve selam olsun.

Sünnetin korunduğuna dair delillerle devam ediyoruz:

Resûl'e ^(sav) İtaat ve İttiba Sünnetin Korunmasıyla Mümkündür!

Kur'ân'da Resûl'e İtaat ve İttiba

a. Resûller sadece Allah'a itaate/ibadete davet etsinler ve O'nun ^(cc) buyruklarını topluma duyursunlar diye gönderilmemiştir. Ayrıca itaat edilsinler diye de gönderilmiştir.

"Resûl yollamamızın tek gayesi, Allah'ın izniyle ona/resûl-lere itaat edilsin dıyedir."²

Bu sebeple resûller tevhid davetinin yanında kendilerine itaati de emretmişlerdir. Örneğin Nûh,³ Hûd,⁴ Sâlih,⁵ Lût,⁶ Şuayb,⁷ Hârûn,⁸ İsâ⁹ gibi peygamberler ^(as), ortak bir dille, "(O hâlde) Allah'tan korkup sakının ve bana itaat edin." demişlerdir.

İtaat, Allah'ın izin verdiği kişilere, yine Allah'ın izin verdiği konularda/sınırlarda geçerlidir. Ayetteki "Allah'ın izniyle" kısmından da anlaşılacağı üzere resûllere itaat Allah'ın iznine/emrine dayanmaktadır.

b. Allah Resûlü'ne ^(sav) itaat birçok ayette emredilmiştir:

"Allah'a ve Resûl'e itaat edin."¹⁰

1. bk. <https://tevhiddergisi.org/res-l-e-i-ttiba-nin-kazandirdiklari>

<https://tevhiddergisi.org/sunnete-i-ttiba-kur-ni-bir-sorumluluktur>

<https://tevhiddergisi.org/res-l-e-i-ttibadan-yuz-cevirmenin-sonuclari>

2. bk. 4/Nisâ, 64

3. bk. 26/Şuarâ, 108

4. bk. 26/Şuarâ, 126, 131

5. bk. 26/Şuarâ, 144

6. bk. 26/Şuarâ, 163

7. bk. 26/Şuarâ, 179

8. bk. 20/Tâhâ, 90

9. bk. 43/Zuhurf, 63

10. bk. 3/Âl-i İmrân, 32, 132; 8/Enfâl, 1, 20, 46; 33/Ahzâb, 33; 58/Mucâdele, 13

Bu ayetlerde itaat fiili ikinci bir defa tekrar etmemiştir. Bunun yerine resûl kelimesi, "vâv" atuf harfi kullanılarak ism-i celâle atfedilmiştir. Vâv, mutlak'u'l cem' anlamındadır. (bk. Şerhu Katri'n Nedâ, s. 542). Yani, ma'tuf ile ma'tuf-u aleyhin cümledeki hükümde toplandığını ifade eder. Buna göre ayette, Resûl'e itaat, Allah'a itaate bağlanmıştır. Hem Allah'a ^(cc) hem de Resûlü'ne ^(sav) itaat edilmelidir. Çünkü Resûl'e itaat, Allah'a ^(cc) itaattir, Resûl'e, Allah ^(cc) emrettiği için itaat edilir, Resûl ^(sav) Allah'a itaati öğretir.

“Allah’a itaat edin, Resûl’e itaat edin.”¹¹

c. Allah (cc), Allah Resûlü’ne (sav) itaatin ve ittibanın güzel sonuçlarına da dikkat çekmiştir. Bu ayetlere göre;

– Allah Resûlü’ne (sav) itaat etmek Allah’a itaat kapsamındadır.¹²

– Allah Resûlü’ne (sav) itaat edenler, hidayete ererler.¹³

– Allah Resûlü (sav) hayat verecek şeylere çağırır. İcabet edip itaat eden bununla hayat bulur.¹⁴

– Allah Resûlü’ne (sav) itaat, imanının gereklerindendir ve övülen müminlerin sıfatıdır.¹⁵

– Allah Resûlü’ne (sav) itaat, Allah’ın (cc) rahmetine nail olmanın yollarındandır.¹⁶

– Allah Resûlü’ne (sav) itaat edenler kurtulur ve kazanır.¹⁷

– Allah Resûlü’ne (sav) itaat edenler güzel bir mükâfat elde ederler.¹⁸

– Allah Resûlü’ne (sav) itaat, cenneti kazanma yollarındandır.¹⁹

– Allah Resûlü’ne (sav) itaat edenler, Allah’ın (cc) kendilerine nimet verdiği, nebiler, sıddıklar, şehitler ve salihlerle beraber olacaklardır.²⁰

– Allah Resûlü’ne (sav) ittiba etmek, Allah’ı (cc) sevmenin ispatıdır. Kim Allah Resûlü’ne ittiba ederse Allah’ın (cc) sevgisini kazanır ve günahları bağışlanır.²¹

– Allah Resûlü’ne (sav) ittiba edenler kurtuluşa ereceklerdir.²²

d. Yüce Allah, Peygamber’e (sav) itaat etmemenin kötü sonuçlarını da haber vermiştir. Bunların bazılarını işaret edelim:

– Allah Resûlü’ne (sav) itaatten bir bütün olarak yüz çevirenler iman etmiş değildir.²³

– Allah Resûlü’ne (sav) itaatten bir bütün olarak yüz çevirenler Allah’ın (cc) gazap ettiği kâfirlerdir.²⁴

11. bk. 4/Nisâ, 59; 5/Mâide, 92; 24/Nûr, 54; 47/Muhammed, 33; 64/Teğâbun, 12

Bu ayetlerde itaat fiili ikinci bir defa tekrar edilmiştir. Atuf yapılabilecekken aynı fiilin bir daha tekrar edilmesi;

a. Tevkidi ifade eder. Yani, Resûl’e itaatin altı bir defa daha çizilmiştir, önemine ve gerekliliğine dikkat çekilmiştir.

b. Allah Resûlü’ne itaatin mutlak ve müstakil bir itaat olduğunu ifade eder. Yani söylediği Kur’ân’da bulunsun bulunmasın fark etmez; Allah Resûlü’ne (sav) itaat edilmelidir. Çünkü ona (sav) Kitap indirildiği gibi Sünnet de indirilmiştir.

12. bk. 4/Nisâ, 80

13. bk. 42/Şûrâ, 52-53; 7/A’râf, 158; 24/Nûr, 54

14. bk. 8/Enfâl, 24

15. bk. 8/Enfâl, 1; 9/Tevbe, 71; 24/Nûr, 51

16. bk. 24/Nûr, 56

17. bk. 33/Ahzâb, 71; 24/Nûr, 52; 7/A’râf, 157

18. bk. 48/Fetih, 16

19. bk. 4/Nisâ, 13; 48/Fetih, 17

20. bk. 4/Nisâ, 69

21. bk. 3/Âl-i İmrân, 31

22. bk. 7/A’râf, 157

23. bk. 24/Nûr, 47

24. bk. 3/Âl-i İmrân, 31

– Allah Resûlü’nün (sav) emrine muhalefet edenler başlarına bir fitnenin²⁵ gelmesinden veya can yakıcı bir azapla cezalandırılmaktan korkmalıdır.²⁶

– Allah Resûlü’ne (sav) itaatten çıkıp isyan içinde olanlar cehennemle cezalandırılırlar.²⁷

– Allah Resûlü’ne (sav) itaatten çıkıp isyan içinde olanlar, yollarını kaybederler, sapıtılırlar.²⁸

– Allah Resûlü’ne (sav) itaat etmeyen ve onunla beraber yol edinmeyenler, ahirette parmaklarını ısıarak pişmanlıklarını dile getirecekler.²⁹

Peki, Resûl’e itaat ve ittiba ne demektir? Nasıl gerçekleşir?

İtaat, [طَوَعَ] kökünden gelir. İsteyerek teslim olma ve emre boyun eğip uyma anlamlarına gelir.³⁰

İttiba, [تَبَعَ] kökünden gelir. Ardından gitmek, izini sürmek, yolunu izlemek gibi anlamlara gelir.³¹ Bu bazen bedenle (fiziki olarak peşinden gitmekle) olur bazen de boyun eğip emirlerine uymak suretiyle olur.³² Örneğin [اتَّبَعَ الْقُرْآنَ] “Kur’ân’a ittiba etti” denildiğinde, “Kur’ân’ı kendisine rehber edindi ve onda bulunan hükümlerle amel etti.” anlamına gelir.³³

Allah Resûlü’ne (sav) itaat ve ittiba;

– Hayattayken, söylediklerini bizzat işitip gereklerini yerine getirmek ve dinî yaşamını gözlemleyip örnek almak, yoluna uymaktır. Bu ancak sahabilere nasip olmuştur.

– Vefatından sonra, sözlü, fiilî ve takrirî Sünnetini örnek/rehber edinmek ve ona tabi olup, peşinden gitmektir. Bu başta tabiin nesli olmak üzere, kıyamete kadar İslam ümmetinin her bir ferдинin temel sorumluluklarındandır. Bu, sahabenin sonraki nesillere aktardıkları Sünnete tabi olmakla mümkündür.

İlk dönem tabiin müfessirlerinden Atâ ibni Ebî Rabâh (H 114) ve Katâde ibni Diâme (H 117) şöyle derler:

“Allah’a itaat, Kitab’ına itaattir. Resûl’e itaat ise sünnetine ittiba etmektir.”³⁴

İbn Cerîr Et-Taberî (rh) (H 310) “Allah’a itaat edin, Resûl’e itaat edin.”³⁵ ayetine dair şöyle der:

25. Fitne, farklı şekillerde tefsir edilmiştir. Dünyada bir bela ve korkutucu afetler, kalbin mühürlenmesi ve eğilmesi sonucunda şirk, küfür ve nifaka düşülmesi gibi görüşler aktarılmıştır. Raci olan, bunların hepsinin fitne kelimesinin kapsamında olmasıdır. (bk. Mevsûatu’t Tefsiri’l Me’sûr, 15/772; bk. Tüm Resûllerin Ortak Müjdesi, s. 118-121)

26. bk. 24/Nûr, 63; 48/Fetih, 17

27. bk. 4/Nisâ, 14; 72/Cin, 23

28. bk. 33/Ahzâb, 36

29. bk. 25/Furkân, 27-28; 33/Ahzâb, 66-68

30. Mu’cemu Mekâyisi’l Luğa, 3/431; El-Mufredât, s. 529

31. Mu’cemu Mekâyisi’l Luğa, 1/362

32. El-Mufredât, s. 162

33. Lisânu’l Arab, 8/28

34. Mevsûatu’t Tefsiri’l Me’sûr, 6/514, 18824-18826 No.lu rivayetler, Nisâ Suresi, 59. ayetin tefsiri

35. bk. 4/Nisâ, 59

“Yüce Allah’ın bu buyruğunun anlamı, Resûl’ünün hayatta iken emrettiği ve yasakladığı hususlarda kendisine itaat etmeyi; vefatından sonra ise Sünnetine uymayı emretmesidir. Çünkü Allah (cc), ona itaat etme emrini umumi olarak yapmıştır ve bunu herhangi bir durumla sınırlamamıştır/tahsis etmemiştir.”³⁶

Neden Resûl’e İtaat?

Çünkü;

– Bütün resûller, insanları yalnızca Allah’a kulluğa/ibadete çağırmışlardır. Bu çağrıya icabet edenler hidayet yoluna girerler. Ancak bu yolda ilerleyebilmek için hangi amellerin ibadet sayıldığını, hangilerinin ibadet olmadığını; ibadetlerin nasıl, ne zaman ve ne kadar yapılacağını öğrenmek gerekir. Bu bilgi, yalnızca Allah’tan (cc) vahiy alan resûllerin rehberliğiyle elde edilebilir. Zira her resûl, hem Allah’ın elçisidir hem de bir kuldur; kulluğun en güzel örneklerini sergiler. Yüce Allah’a doğru ve güzel bir kulluk için Resûl’e itaat ve ittiba edilmelidir.

– Resûl’e itaatten çıkan toplumlar, batıl otoritelere itaat eder hâle gelirler. Bu otoriteler; müreffeh azgınlara, saptırıcı din adamları, hilekâr ve tağut yöneticiler, ezici çoğunluk, atalarının yanlış gelenekleri veya nefsin arzuları olabilir. Bu tür itaatler hem dünyada hem de ahirette hüsrana sebep olmuştur. Geçmiş kavimlerde bunun birçok örneği vardır. Hâliyle dünyada sapmamak, ahirette de hüsrana uğramamak için Resûl’e itaat ve ittiba edilmelidir. Aksi hâlde batıl ve sapkın otoritelere itaat ve ittiba ve bunun sonucu olarak hüsrana uğramak kaçınılmazdır.

– Dinî bağlılıkları bulunan toplumlarda Allah’ın dini ile insan arasına giren; kendi hevasını Allah’ın dini gibi gösteren, Allah’a itaat adı altında kendisine itaat ettiren ve bundan menfaat sağlayan sahtekârlar bulunabilir. Bu kişiler, âdeta manevi birer yol kesici olarak hak ile batılı karıştırır, insanları aldatarak saptırırlar. Resûl’e ittibanın dışına çıkanlar, genelde bu haydutların ağına düşerler.

Örneğin Sâmirî, dini kullanarak İsrâîloğullarını saptırdı. “Onların görmediğini gördüm. Elçinin/meleğin izinden bir avuç aldım ve attım.”³⁷ dedi ve buzağı heykelini kutsallaştırdı. “İşte sizin de Musa’nın da ilahı budur. Fakat (Musa) unuttu.”³⁸ diyerek, meşruiyetini ispata kalktı, muhtemel itirazların önünü kapattı. İsrâîloğulları ise Resûl’e ittibadan çıkıp Sâmirî’ye itaat ettiler. Böylece Sâmirî’nin icat ettiği bir ilaha ibadet eder oldular. Şirke sapan bu kavme Hârûn’un (as) ilk hatırlattığı şey ise şu oldu:

“Kavmim! Siz ancak bununla fitneye düşürüldünüz. Şüphesiz ki sizin Rabbiniz Er-Rahmân’dır. **Bana uyun/ittiba edin ve emrime itaat edin.**”³⁹

İşte Sâmirî gibi sahtekârlara uyup sapmamak için resûllere ittiba ve itaatten çıkmamak gerekir.

Sünnet Korunmuştur!

Çünkü;

– Kur’ân, kıyamete kadar korunacak ve sonraki nesillere rehber olacak bir Kitap’tır. Bu Kitap’ta Resûl’e itaat ve ittibayla ilgili onlarca ayet vardır. Bu emirlerle ilk muhatap olanlar sahabe neslidir ve bu sorumluluğu bizzat Allah Resûlü’nü (sav) işiterek ve görerek yerine getirmişlerdir. Ancak aynı emirler, sonraki bütün nesilleri de muhatap almaktadır. Onlar bu hitabın dışında değildir. Dolayısıyla, bu sorumluluğun ümmetin sonraki fertleri tarafından da yerine getirilebilmesi, Sünnetin sahih şekilde korunarak nesilden nesile aktarılmasıyla mümkün olmuştur. Aksi hâlde bu itaat ve ittiba emirlerinin sonraki nesillere anlattığı bir şey olmazdı.

– Allah Resûlü’ne (sav) itaat edenlerin elde edeceği güzel sonuçlar, yalnızca sahabe nesline mahsus değildir. Bu sonuçlar, kıyamete kadar gelecek bütün müminler için geçerlidir, onların da ihtiyacıdır. Dolayısıyla, bu ayetlerin sonraki nesiller açısından işlevini sürdürebilmesi, Sünnetin korunmuş olmasıyla doğrudan bağlantılıdır. Şayet Sünnet korunmamış olsaydı, sonraki nesiller, bu güzel sonuçlara ulaştıracak vesilelerden mahrum bırakılmış olurdu ki bu, ilahi hikmetle bağdaşmaz.

– Resûl’e ittiba, hem dünyada hem de ahirette karşılaşılabileceğimiz nice şerlerden korunmamızı sağlar. Sünnet korunmamış olsaydı, Resûl’e ittiba edemezdik ve bu şerlerden korunamazdık. Örneğin, “Kur’ân bize yeter, korunan sadece odur, Sünnet korunmamıştır.” diyenlere bir bakalım. Bunların hakikati, Resûl’e ittibadan yüz çevirmektir. Böyle olunca “Kur’ân’a uyuyorum.” diye kimisi kendi hevasına uymuş kimisi Yunan felsefesinin seraplarına kapılmış kimisi kendisini resûl ilan eden sahtekârlara tabi olmuş kimisi ebced ve matematik hesaplamalarıyla bir yerlere varmaya çalışmış kimisi de Firavuni sistemlere boyun eğmiştir. Sünnet, Kur’ân’ın hayata tatbik edilmiş hâlidir. Ondan yüz çevirenler aslında Kur’ân’ın pratik rehberliğini terk etmiş olurlar. Bu boşluk ise mutlaka başka otoriteler tarafından doldurulur. Sonuç olarak, Sünnetin korunmuş olması sadece ibadetlerin şekillerini değil, aynı zamanda itikadın, ahlâkın ve vahye göre hayat nizamının korunmasını da teminat altına alır. Bu sebeple Sünnet korunmuştur.

Bir sonraki sayımızda buluşmak duasıyla...

Âlemlerin Rabbi olan Allah’a hamdolsun...

36. Tefsîru’t Taberî, 7/175-176

37. 20/Tâhâ, 96

38. bk. 20/Tâhâ, 88

39. 20/Tâhâ, 90

GÜNEŞ'İN DOĞUŞUYLA YAZILAN BORÇ

KIRK HADİS ŞERHİ

Ömer AKDUMAN

Ebû Hureyre'den rivayet edildiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: "Güneş'in doğduğu her bir yeni günde insanın her bir eklemi için sadaka vermesi gerekir. İki kişi arasında adaletle hüküm vermek bir sadakadır. Bineğine binmesi için birine yardım etmen veya yükünü hayvana yüklemesine yardım etmen bir sadakadır. Güzel bir söz sadakadır. Namaz için attığın her adım bir sadakadır. İnsanlara eziyet verecek bir şeyi yoldan kaldırmak da bir sadakadır."¹

Allah'ın adıyla,

Nevevî'ye (rh) ait Kırk Hadis Şerhi'ne 26. hadisle devam ediyoruz.

Hadisin Öz Anlamı

Hadise göre mümin, kendisine verilmiş olan mafsallar/eklemler için her gün Allah'a sadaka sunmalıdır. Eklemlerin sayısı hadisin bazı şahitlerinde 360 olarak geçtiğinden buna göre her gün 360 sadaka vermek zorundadır. Sadaka mali olabileceği gibi hadiste belirtilen davranışları yerine getirmekle de gerçekleştirilebilir. Detayları işlenecek olan bu davranışların her biri mali olarak verilen bir sadaka gibi kabul edilir. Neticede kul o gününde eklem sayısınca sadaka vermelidir. Fakat -bir başka rivayetten öğrendiğimize göre- kılınan iki rekât duha/kuşluk namazı eklemler için verilmesi gereken sadaka borcunun tümünü karşılar.

Hadisin Detaylı Açıklaması

Güneş'in doğduğu her bir yeni günde insanın her bir eklemi için sadaka vermesi gerekir.²

Hadisin temel olarak ele aldığı konu şükür meselesidir. Allah (cc) insana çeşitli ve sayısız nimetler vermiştir ve insan bu nimetlerin teşekkürüyle yükümlüdür. Söz, amel

Zira insanoğlu olarak yaşadığımız belirgin problemlerden biri de olmayanı görmek, olanı görmemektir. Şükürle, olanı görme imkânı yakalarız. Sonra şükür insana nimetin sahibini hatırlatır. Nimeti kendiliğinden kazanmadığını, onu bir verenin olduğunu anımsatır. Böyle olunca insan nimeti kendisinden bilmez ve enaniyet/benlik sarhoşluğuna kapılmaz. Mûsâ'nın kavminden olan ve haddini aşan Kârûn tam bu konuya selbi/olumsuz bir örnektir. Nimeti kendinden bilip Nebi'ye ve dahası Allah'a karşı gelmiştir. Bu küfran/nankörlük, onun mülküyle beraber yere gömülmesiyle neticelenmiştir, maazallah. Şükür bir tür ilandır. Ş-k-r kökü izhar etmek, açığa çıkarmak anlamı taşır. Şükreden sadece kendisiyle kalmaz, başkalarına da nimetleri ve nimetlerin sahibini hatırlatır. Bu bakımdan şükür toplumsal ahlaka veya toplum ve Allah ile ilişkilerine katkı sağlar.

1. Buhari, 2989; Müslim, 1009

2. Sadakanın Zorunluluğu

Hadiste geçen "sadaka vermesi gerekir" ifadesinden ilk anlaşılan, bu sadakayı vermenin vacip oluşudur. Hadiste geçen "على" harf-i ceri mükellefin yapmasının zorunlu oluşunu ifade eder. Fakat bu ifade usulde kimi zaman vacip olmayan, tekidli sünnetler için de kullanılmıştır. Usulde de mukarrer olduğu üzere emir vücubiyet ifade eder. Ancak sarf edici bir nas olursa hüküm değişir. Ulemanın kimisi Ebû Zerr rivayetinde geçen "Kılacağı iki rekât duha namazı, bu sadakaların yerine geçer." ziyadesine istinaden mendup hükmü verirler. Sadakanın yerine bedel, sünnet olan duha namazı zikredilmiştir. Bedelin hükmü mübdelin hükmüdür. Ayrıca nafileler farz bir sorumluluğun yerine geçmez. Âlimlerden bazıları da bahsedilen sadaka borcunun bir tavsiye değil vaciplik ifade ettiği kanaatindedir. Allah (cc) en doğrusunu bilir.

ve nimetin kullanılış biçimi olmak üzere şükür üç şeyle tamamlanır. Bu, her nimette istisnası olmayan genel bir kulluk kaidesidir. Ayrıca her nimetin kendisine özel ziyade şükür sorumluluğu olabilir. Allah'ın (cc) verdiği nimetlere şükreden nimetleri fark eder. Bunun evvela kendisine faydası olur. Zira insanoğlu olarak yaşadığımız belirgin problemlerden biri de olmayanı görmek, olanı görmemektir. Şükürle, olanı görme imkânı yakalarız. Sonra şükür insana nimetin sahibini hatırlatır. Nimeti kendiliğinden kazanmadığını, onu bir verenin olduğunu anımsatır. Böyle olunca insan nimeti kendisinden bilmez ve enaniyet/benlik sarhoşluğuna kapılmaz. Mûsâ'nın (as) kavminden olan ve haddini aşan Kârûn tam bu konuya selbi/olumsuz bir örnektir. Nimeti kendinden bilip Nebi'ye (as) ve dahası Allah'a (cc) karşı gelmiştir. Bu küfran/nankörlük, onun mülküyle beraber yere gömülmesiyle neticelenmiştir, maazallah. Şükür bir tür ilandır. Ş-k-r kökü izhar etmek, açığa çıkarmak anlamı taşır. Şükreden sadece kendisiyle kalmaz, başkalarına da nimetleri ve nimetlerin sahibini hatırlatır. Bu bakımdan şükür toplumsal ahlaka veya toplum ve Allah (cc) ile ilişkilerine katkı sağlar.

Şükür demişken, hakikat olup olmadığından emin olamadığımız ama içerisinde bir hatırlatma olması nedeniyle vermek istediğimiz şu kıssayı beraber okuyalım:

Rivayete göre bir abid tastamam elli yıl Allah'a ibadet eder. Elli gün sonra Allah (cc) "Senin günahlarını bağışladım." diye kuluna bildirir. Abid, "Allah'ım, ben günah işlemedim ki neyi bağışladın?" diye sorar. Bunun üzerine Allah (cc) boynundaki damarlardan birini tıklar. Abid uyuyamaz, namaz kılamaz. Ardından damarı açılır. Ayaklanır. Kendisine bir melek gelir. Adam da yaşadığı durumu anlatır. Melek der ki: "Senin elli yıllık ibadetin bu damarın sağlığına denktir."

Elhasıl, farazi, hiçbir günah işlememiş olsak ve daima ibadet etsek dahi Allah'a (cc) olan şükür borcumuzu ödeyemeyiz. Aman, amellerimize aldanmayalım!

Eklemler³

Nebi (sav) bu hadisinde bize verilen nimetlerden birine dikkat çekmiştir: Eklemler. Aslında bize gayet sıradan gelen eklemler yakından incelendiğinde Allah'ın (cc) yaratışındaki azameti ve bize verilen kolaylığı anlatır. Gelin, eklemleri biraz yakından inceleyelim:

Eklemler, genel olarak üç ana yapıdan oluşmaktadır:

- Kemikler: Eklemi oluşturan iki veya daha fazla kemik parçasıdır.
- Kıkırdak: Kemiklerin uç kısımlarını kaplayarak sürtünmeyi azaltır ve eklemin düzgün çalışmasını sağlar.
- Sinovyal Membran: Eklem boşluğunda bulunan sıvıyı üreterek eklemi yağlar ve besler.

Bu eklemlerin bize katkısı nedir?

Eklemlerin sağladığı faydalar, insan vücudunun genel sağlığı ve hareketliliği açısından oldukça önemlidir:

- Hareket Kabiliyeti: Eklemler yürümek, koşmak, oturmak ve diğer fiziksel aktiviteleri yapmak için gereklidir.
- Denge ve Koordinasyon: Eklemler, vücudun denge de kalmasını ve koordineli bir şekilde hareket etmesini sağlar.
- Vücut Desteği: Eklemler, kemiklerin bir arada durmasını ve vücut yapısının korunmasını sağlar.
- Fiziksel Aktivite: Sağlıklı eklemler, düzenli fiziksel aktivite yapmayı mümkün kılar, bu da genel sağlık durumunu iyileştirir.

O hâlde eklem, farkında olmadığımız bir nimettir. Fark edip şükredebilmek gerek.

Her Yeni Gün

Güneş'in üzerimize doğduğu her yeni gün nimettir, sermayedir. Yeni güne uyanamayan nice insan olduğunu düşündüğümüzde uyandığımız o günün bizim için bir fırsat, bir nimet olduğunu söyleyebiliriz, değil mi? Nebi (sav) aslında her yeni günün özel bir nimet olduğunu ve bunun için Allah'a (cc) teşekkür borcumuz olduğunu hatırlatmaktadır.

İki kişi arasında adaletle hüküm vermek bir sadakadır.

Bu cümle iki şekilde anlaşılabilir:

1. İnsanlar arasında hükmeden kadı adaletle hükmederse bu onun için bir sadaka hükmündedir. Malından bir kısmını Allah (cc) yolunda infak etmiş gibidir. Belirtmek gerekir ki, kadı'nın insanlar arasında adaletle hükmetmesi vaciptir ve hatta Allah'ın (cc) şeriatının adaleti kadâ/yargı makamında görülür. Bu nedenle vacipler içerisinde de çok önemli bir yere sahiptir. İnsanların şeriata, şeriatla hükmeden yöneticilere olan bağlılığının artması ve toplumda belirgin bir güven ortamının hâkim olması kadılara bağlıdır. Bundan ötürü kadâ/yargı makamı çok önemlidir. Hadise göre kadılardan ikisi ateştedir; birisi cahildir ve cehaletiyle hükmetmiştir, diğeri âlimdir fakat adaleti gözetmemiştir. Cennette olan kadı ise hakkı bilen ve insanlar arasında adaleti ayakta tutan kimsedir.⁴

2. Hadis iki veya daha fazla insan arasında oluşan anlaşmazlıkları sulh yoluyla çözmekten söz etmektedir.

İmam Buhârî (rh) bu hadisi Sulh kitabında "İnsanların Arasını Sulh Etmenin ve Aralarında Adil Olmanın Fazileti" başlığıyla verir. Buna göre İmam, hadisi yukarıda zikrettiğimiz iki manayla beraber tevil etmiştir.

3. Eklemler hakkında bilgi için karekodu okutabilirsiniz.

4. bk. İbni Mace, 2315

Sulh ve Fazileti

Sulh İslam'ın teşvik ettiği güzel davranışlardandır. Zira İslam müminler arasında süregiden sorunlar yaşanmasını, müminlerin üç günden fazla birbirlerine sırt çevirmesini ve iman kardeşliğinin zedelenmesini kabul etmez.

“Şayet bir kadın kocasının serkeşliğinden veya (kendisinden) yüz çevirip (uzaklaşmasından) korkarsa, aralarında sulh yapmalarında o ikisi için bir günah yoktur. **Sulh (ayrılık, serkeşlik, sorunlu evlilik seçenekleri arasında) en hayırlı olanıdır.** (Bununla birlikte) nefislerde bencillik/cimrilik vardır. (Her bir eş kendi hakkının gözetilmesi konusunda ısrarcıdır.) Şayet (birbirinize) iyilikte bulunur ve (karşılıklı haklarınızda) Allah'tan korkup sakınırsanız, şüphesiz ki Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.”⁵

“Şayet müminlerden iki grup savaşacak olursa, **aralarını düzeltin, sulh edin.** Eğer ki biri diğerine karşı taşkınlık ederse Allah'ın emrine dönünceye kadar taşkınlık edenle savaşın. Şayet dönerse aralarını adaletle düzeltin ve adaletli olun. Allah, adaletle davrananları sever.”⁶

“Sadakayı, iyiliği ve **insanların arasını düzeltmeyi (İslah)** teşvik etmeleri dışında, aralarında yaptıkları fısıldaşmaların çoğunda hiçbir hayır yoktur. Kim de bu (iyiliğe teşvik işini) Allah'ın rızasını elde etmek için yaparsa, ona büyük bir ecir vereceğiz.”⁷

Birinci ayet karı koca arasında yaşanan ailevi sorunlarda sulh faktöründen, ikinci ayet savaşan iki mümin taife arasında yapılması gereken sulhtan, üçüncü ayet de genel manada insanların arasını ıslah etmekten söz eder.

Sulh, iki tarafın rızasıyla anlaşmazlıklarda orta yolu bulmak ve ilişkileri düzene sokmaktır. Sulh, ehil olan insanlara yüklenmiş toplumsal bir sorumluluktur. Sözü dinlenen insanlar anlaşmazlıklara müdahale etmediklerinde iki durumdan biri olur: İnsanlar sorunlarını kendileri çözmeye çalıştıklarında ifsad ettikleri ıslah ettiklerinden fazla olur. İnsanlar en basit meselelerde muhakemeleşecek olursa, şeriata muhakeme olmak güzeldir, fakat muhakeme neticesinde kalplerde taraflar arasında bir soğukluk oluşur. Bu nedenle hadisin ve zikrettiğimiz ayetlerin teşvikiyle sulhu canlı tutmak gerekmektedir.

Ulema konuyu anlatırken özellikle bir konunun altını çizer: Haklı ve haksızın ilgilenen kişiye çok açık olduğu yerlerde sulh yapmak caiz değildir. Zira bu, haklı olduğu açıkça bilinen tarafın hakkını haksız olana yedirmek manasındadır. Sulh haklı ve haksızın ayırt edilemediği, anlatılanlar neticesinde dinleyende bazı kanaatler oluşsa da kesin bir hüküm veremediği durumlarda yapılır.

Bineğine binmesi için birine yardım etmen veya yükünü hayvana yüklemesine yardım etmen bir sadakadır.

Burada bahsedilen durum Nebi (sav) tarafından verilen bir örnektir. Yolda kalmış bir kimse otostop çektiğinde onu araca almak ve gideceği yere bırakmak bu kapsamda değerlendirilebilir. Bir insanın yükünü kendi aracına yükleyip götüreceği yere bırakmak bu kapsamdadır. Örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Güzel bir söz sadakadır.

Güzel söz tabirinin geniş bir anlam dairesi vardır.

– Lailaheillallah güzel sözdür. İbrâhîm Suresi'nde Allah (cc) onu güzel söz olarak isimlendirir. Bu hadis farklı varyantlarında bizzat her tehlil, her tahmid, her tekbir sadakadır şeklinde açıkça belirtilmiştir. O hâlde başta tevhid kelimesi olmak üzere Allah'ı andığımız her söz malla verilen bir sadaka gibidir.

– İnsanlara faydalı olan, cahilin cehaletini, mahzun olanın üzüntüsünü, dertlinin derdini gideren, kardeşliği besleyen ve güzelleştiren, aile içi ilişkilerde sevgi ve dayanışmayı arttıran sözler sadakadır. İnsanları hayra çağırmak, yukarıda geçtiği gibi insanlar arasını ıslah eden söz söylemek, adalet ikamet etmek güzel söz kapsamındadır.

– Söylenen sözü güzel bir üslupla ifade etmek de güzel söz söylemek kapsamındadır.

Namaz için attığın her adım bir sadakadır.

Namazı cemaatle eda etmek için mescide yürüyen bir kimsenin attığı her adım hadise göre bir sadaka olarak yazılır. Buna göre namaza gelirken 1000 adım atan bir kimse âdeti 1000 ayrı sadaka vermiş gibidir. Bu, Allah'ın (cc) ikramıdır. Bir hadiste Peygamber (sav) sahabeye, “Allah'ın (cc) kendisiyle hataları sildiği ve dereceleri yükselttiği şeyi size haber vereyim mi” diye sorar. Sahabilerin, “Evet.” yanıtlarına cevaben üç şey sayar. Bunlardan biri de mescide gelirken adımların çokluğudur.⁸

Hayatın içerisinde pek önemsemediğimiz, daha ağır ve fazlasına göz diktiğimiz amellerin bazısına dikkat çekmiştir Nebimiz (sav). Yoldan insanları rahatsız eden bir şeyi kaldırmak bizce pek önemli değildir. Cihadın, davetin, zalime hakkı haykırmanın, davaya bağlılık ve hizmetin olduğu yerde bunun lafı mı olur! Aslında durum zannettiğimiz gibi değildir. Yukarıda andığımız amellerin büyük ameller olduğu gayet açıktır pek tabii. Fakat büyük amellerde muvaffak olmak küçükleri (başka bir ifadeyle kolay olan amelleri) de başarmaktan geçmektedir. İşte Ebû Bekir (ra). Ümmetin gözdesi, Peygamber'e (sav) yakınlığı nedeniyle en fazla kendisine gıpta ettiğimiz

5. 4/Nisâ, 128
6. 49/Hucurât, 9
7. 4/Nisâ, 114

8. bk. Müslim, 251

mübarek adam. Çok büyük ameller yaptı, ama onun -tabir yerindeyse- amel ve davranış felsefesi bazılarımızın zihninde oluşan vehmin ötesindeydi.

Ebû Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurdu:

“ ‘Bu sabaha aranızda oruçlu olarak başlayan kim var?’

Ebû Bekir (ra) dedi ki: ‘Ben.’

‘Bugün kim bir cenazeye katıldı?’

Ebû Bekir (ra) dedi ki: ‘Ben.’

‘Bugün kim bir yoksulu doyurdu?’

Ebû Bekir (ra) dedi ki: ‘Ben.’

‘Bugün kim bir hastayı ziyaret etti?’

Ebû Bekir (ra) dedi ki: ‘Ben.’

Bunun üzerine Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: ‘Bu ameller bir kimsede bir araya gelirse, o mutlaka cennete girer.’ ”⁹

Rivayet okununca anlaşılan; Ebû Bekir'in (ra) amelden amele koştuğu, hayırda yarıştığı ve “basit” olduğu düşüncesiyle amellerden yüz çevirmediğidir.

İnsanlara eziyet verecek bir şeyi yoldan kaldırmak da bir sadakadır.

Yoldan eza veren bir şeyi kaldırmak aslında müminlere, topluma karşı duyarlı olmaktır. Hayatı birbirimize kolaylaştırmaktır. Çevreyi, yolu daha kullanılabilir, birlikte hayatı daha yaşanabilir hâle getirmektir.

Yol yapmak, dar bir yolu genişletmek, yoldaki çukurları ve arızaları tamir etmek, -Buhari rivayetinde geçtiği gibi- sorana yol göstermek aynı kapsamda bir sadakadır. Zira her biri yoldan ezayı kaldırmanın farklı türleridir.

İki rekât duha namazı

Hadisin farklı rivayetlerinde bir kimsenin kıldığı iki rekât namazın günlük sadaka borcunu karşılayacağından söz edilir. Bunun hikmeti -Allah (cc) en doğrusunu bilir- namazın bütün beden ve eklemelerle kılınan bir ibadet olmasına dayanır.

Duha namazı Güneş'in doğuşunun ardından bir mızrak yükselmesiyle vakti giren ve Güneş'in zevaliyle vakti son bulan nafile bir ibadettir. Peygamber (sav) duha namazlarına özen göstermiş ve ashâbını da teşvik etmiştir.

“Evvâbîn¹⁰ namazı, (Güneş'in sıcaklığıyla) küçük deve yavrularının (ayaklarının) yandığı vakittir.”¹¹

En azı iki rekât olan duha namazını dileyen daha uzun kılabilir. Bazen Peygamber (sav) sekiz rekât duha namazı kılmıştır.

9. Müslim, 1028

10. Evvâb, Allah'a (cc) çokça yönelendir. Bu sıfat Kur'an'da Dâvûd, Süleymân ve Eyyûb peygamberler (as) için kullanılmıştır.

11. Müslim, 748

ALLAH RESÛLÜ'NÜN HAVÂRÎSİ: ZUBEYR İBNİ AVVÂM

الزبير بن العوام - Ebû Abdillâh Ez-Zubeyr ibni El-Avvâm ibni Huveylid El-Kureşî El-Esedî (ö. 36/656)

Kur'an-ı Kerim kavramlarından olan havârî kelimesi her Müslim'in öğrenmesi gereken kavramlardan biridir. Kur'an ve Sünnet'te birçok kez geçen bu mefhumu anlamak ve yaşamak bir mümin için temel bir gerekliliktir. Çünkü havârî olanlar örnek gösterilmiş ve ayrıca havârî olmak emredilmiştir. Bu kimselerin başında Zubeyr ibni Avvâm (ra) gelir. O bilhassa bu ümmet için havârî olmasıyla ön plana çıkmıştır. O hâlde Zubeyr'i (ra) anlamak için önce havârîliği anlamak gerekir.

Arapçada havârî kelimesinin kendisinden türediği h-v-r kökü lugatta birçok anlam taşır. Bu anlamların başında rücu, yani dönmek manası vardır. Genel olarak dönmek manasında kullanılmıştır. Eksiklikten fazlalığa, fesattan ıslaha, kötünden güzele dönmektir. "Kötülüğe dönmekten Allah'a (cc) sığınırım." şeklinde bir dua nakledilmiştir. Yani havârî, küfürden imana, isyandan itaate, yergiden övgüye dönen kimsedir. Havârî olarak anılan insanlara baktığımızda bunu açıkça görürüz. Onlar İslam'a dönerek hayatlarındaki en önemli ve en güzel tercihi gerçekleştirmiştir.

Yine havârî kelimesi beyazlık ve arınmışlık manasında kullanılmıştır. Araplar beden, gözün, temizliğin beyazlığına bu kelimeyi kullanmıştır. Ayrıca beyaz kadın, beyaz ekmek, beyaz elbise için bu kökten türetilen kelimeler kullanılmıştır. Ek olarak içerisinde güzellik ve adanmışlık manası vardır. Güzelliğinden ve bağlılığından ötürü huri kelimesi buradan gelmiştir. Yani havârî, tüm kötülüklerden arınarak bembeyaz bir samimiyete sahip olan kimsedir. Maddi ve manevi, içerisinde hiçbir karalık barındırmaz. Öncüsüne tertemiz duygularla bağlıdır ve onun yoluna içtenlikle adanmıştır.

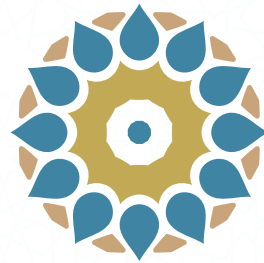
Yine havârî kelimesi halis olmak, samimi olmak, yardım etmek, fedakârlık yapmak manalarında kullanılmıştır. Peygamberlere halis bir şekilde tabi olan kişilere havârî denilmiştir. Nebilerin ashâbından kendisine fedakâr şekilde yardımcı olanların temel sıfatıdır havârîlik. Daha çok İsâ'nın (as) yardımcıları için bu kelime kullanılmıştır. Ancak davasına tam bir sadakatle bağlanmış, tüm kötülüklerden arınmış, fedakâr şekilde dini için mücadele eden tüm seçkin yardımcıları için de kullanılmıştır.¹

1. Lisânu'l Arab, h-v-r maddesi

HİDAYET KANDİLLERİ

Salim KANDEMİR

İşte bu kavramın canlı hâli Zubeyr ibni Avvâm'dır. O, Allah Resûlü'ne hemen tabi olup ona her zaman yardım ederek bu güzel vafsa erişmiştir. Bu özelliğiyle ön plana çıkmıştır. Kısacası o hem Nebi'nin hem de bu ümmetin yegâne havârîsidir. "Her nebinin bir havârîsi vardır. Benim havârîm ise Zubeyr ibni Avvâm'dır." Zubeyr şehadete sevdalı biridir. Bu yüzden oğullarına şehitlerin isimlerini koymuştur.

Kur'ân-ı Kerim'e "Havârî kimdir?" diye sorduğumuzda Rabbimiz (cc) bu soruya İshâ'nın (as) havârîleri üzerinden cevap verir:

"İsa, onların küfre düşeceğini hissedince dedi ki: 'Allah'a (giden bu yolda) benim yardımcılarım kimlerdir?' Havârîler dedi ki: 'Biz, Allah'ın yardımcılarıyız. Allah'a iman ettik ve şahit ol ki biz Müslimlerdeniz/şirki terk ederek tevhidle Allah'a yönelen kullardanız.'"²

Havârîlik; insanların ekseriyeti küfre düştüğünde Allah'a (cc) iman edip teslim olmak, sonra da Allah'a (cc) giden yolda "Nahnu ensârullah/Biz, Allah'ın yardımcılarıyız." diyerek yardımcı olmaktır. Tıpkı İshâ'nın (as) havârîleri gibi tevhid daveti için her şeyini, hatta öz yurdunu terk edebilmektir. İslam davası için gerektiğinde canını verip şehit olabilmektir.

İşte bu kavram, yani havârî olmak alelade bahsedilmiş bir husus değildir. Balakis müminlere emredilmiştir. Rabbimiz (cc) bizlerden İshâ'nın (as) havârîleri örnekliğinde kendisinin yardımcılarını olmamızı istemiştir.

"Ey iman edenler! Allah'ın yardımcılarını olun. Meryem oğlu İsa'nın, Havârîlere: 'Allah'a (giden yolda) benim yardımcılarım kimlerdir?' demesi gibi. Havârîler dediler ki: 'Bizler, Allah'ın (dininin) yardımcılarıyız.' İsrailoğullarından bir grup iman etti, bir grup da kâfir oldu. Biz, iman edenleri düşmanlarına karşı destekledik, onlar da üstün geldiler."³

İslam davasının başarıya ulaşması için havârîlere ihtiyaç vardır. Tıpkı İshâ'nın (as) havârîleri gibi. Davaları için her türlü zorluğa göğüs gerebilecek, her şeylerini gözlerini kırpmadan davasına feda edebilecek, yeri geldiğinde bu uğurda şehit olabilecek yiğitlere...

Bu dava kuru iddialarla değil, ancak Allah'a (cc) teslim olmuş gönüllerle, Nebi'ye (sav) adanmış yüreklerle ve sebatkâr adımlarla yücelir. Her çağda böyle kimseler var olmuştur. Kalabalıkların rüzgârına kapılmadan dimdik durmuş, batıla karşı hiç çekinmeden hakkı haykırarak, bu uğurda başına geleceklerden asla çekinmemiş, yine bu uğurda her zerresini feda etmekten kaçınmamış seçkin kimseler...

İşte bu yiğitleri Allah (cc) destekleyecek ve düşmanlarına galip getirecektir. Onlar ilelebet üstün olacaklardır. İman onların eliyle yayılacaktır. Küfür onların eliyle mahvolacaktır. Ancak bunun gerçekleşmesi için Allah'ın (cc) "Ey iman edenler! Allah'ın yardımcılarını olun." emrine icabet etmek şarttır. Bu çağrıyı cevapsız bırakanlar asla Allah'ın (cc) yardımına ve vaadine erişemezler.

Yine aynı soruyu "Havârî kimdir?" diye sünnet-i seniyyeye sorduğumuzda Allah Resûlü (sav) şöyle cevap verir:

"Allah'ın benden önce bir ümmete gönderdiği hiçbir nebi yoktur ki mutlaka onun ümmetinden ashâbı

ve havârîleri vardır. Onun sünnetine uyar emrini yerine getirirler. Sonra onların arkasından bir nesil gelir. Onlar yapmadıklarını söylerler ve emrolunmadıklarını yaparlar. Kim onlarla eliyle mücadele ederse o mümindir. Kim onlarla diliyle mücadele ederse o mümindir. Kim onlarla kalbiyle mücadele ederse o mümindir. Bunun dışında ise hardal tanesi kadar iman yoktur."⁴

Yani havârîlik bir nebiye tabi olup onun sünnetine uyarak emrini yerine getirmektir. Nebilere veya onların yoluna muhalefet ederek yapmadığını söyleyenlere ve emrolunmadığını yapanlara karşı gerek elle gerek dille gerek kalple mücadele etmektir. Aksi takdirde imanı kaybetmektir.

İşte bu kavramın canlı hâli Zubeyr ibni Avvâm'dır (ra). O, Allah Resûlü'ne (sav) hemen tabi olup ona her zaman yardım ederek bu güzel vasafla erişmiştir. Bu özelliğiyle ön plana çıkmıştır. Kısacası o hem Nebi'nin (sav) hem de bu ümmetin yegâne havârîsidir.

Câbir'den (ra) rivayet edildiğine göre Nebi (sav) şöyle buyurdu:

"Her nebinin bir havârîsi vardır. Benim havârîm ise Zubeyr ibni Avvâm'dır."⁵

Câbir'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu:

"Zubeyr, halamın oğludur ve ümmetimden havârîmdir."⁶

Ailesi ve Şecaati

Künyesi Ebû Abdullah olan Zubeyr'in (ra) babası, Hatice Annemizin (r.anha) kardeşi Avvâm ibni Huveylid'dir. Hatice Annemiz onun öz halasıdır. Annesi ise Allah Resûlü'nün (sav) halası, Hamza'nın (ra) kardeşi Safiyye binti Abdulmuttalib'dir (r.anha). Yani Zubeyr (ra) Safiyye (r.anha) gibi mert bir annenin oğludur, Hamza (ra) gibi yiğit bir dayının yeğenidir. Allah Resûlü (sav) gibi cesur bir liderin yakın akrabasıdır. Dolayısıyla Allah (cc) hem anne hem baba tarafından onun damarına yiğitlik katmıştır. O da yağız bir yiğit olmuştur.

Babası Ficar harplerinde vefat edince bakımını amcası Nevfel ibni Huveylid almıştır. Onu koruyup kollamıştır. Annesi ise oğlunu Hâşimoğulları arasında sert ve cesur olacak şekilde büyütmüştür.

Hişâm ibni Urve, babasından şöyle rivayet etti:

"Zubeyr Mekke'de gençken bir adamla dövüştü. Onun kolunu kırdı ve onu şiddetli şekilde dövdü. Adamı taşırken Safiyye'nin yanından geçtiler.

Safiyye sordu: 'Bu adamın hâli ne?'

Dediler ki: 'Zubeyr'le dövüştü.'

2. 3/Âl-i İmrân, 52

3. 61/Saff, 14

4. Müslim, 50

5. Buhari, 3719; Müslim, 2415

6. Ahmed, 14374

Bunun üzerine Safiyye (şiiir okuyarak) şöyle dedi:

كَيْفَ رَأَيْتَ زَبْرًا ... أَأَقِطًا أَوْ تَمْرًا ... أَمْ مُشْمَعِلًا صَفْرًا؟
'Zubeyr'i nasıl buldun?

Onu yumuşak peynir mi sandın, yoksa yumuşak hurma mı?

Yoksa atılğan, parlayan bir doğan mı?' ”⁷

Hatta öyle ki onu sert bir şekilde dövmesini ileride sert olmasını istemesiyle açıklamıştır.

Hişâm ibni Urve, babasından şöyle rivayet etti:

“Zubeyr yetim bir çocukken annesi Safiyye onu çok şiddetli döverdi.

Bazı kimseler ona dediler ki: ‘Onun göğsünü parçaladın! Bu çocuğu mahvettin!’

Safiyye (şiiir okuyarak) şöyle cevap verdi:

وَإِنَّمَا أَضْرِبُهُ لِكَيْ يَلْبَ ... وَيَهْزَمَ الْجَيْشَ وَيَأْتِيَ بِالسَّلْبِ
'Onu ancak zeki ve çelik gibi olsun,

Orduyu bozguna uğratsın ve ganimet getirsin diye dövüyorum.’ ”⁸

Sırf bu yüzden amcası annesine kızmış ve Zubeyr'i savunmuştur. Onunla başa çıkamayınca Hâşimoğullarından yardım istemiştir.

Abdullah ibni Mus'ab'dan şöyle rivayet edilmiştir:

“El-Avvâm (Zubeyr'in babası) vefat ettiğinde, Nufeyl ibni Huveylid, yeğeni Zubeyr'in velayetini üstlendi. Zubeyr henüz küçüktü, annesi Safiyye onu sık sık döver ve sert davranırdı.

Nufeyl bir gün Safiyye'ye çıkışarak şöyle dedi:

‘Çocuk böyle dövülmez! Sen onu sanki düşmanınmış gibi dövüyorsun.’

Bunun üzerine Safiyye (şiiir vezninde) şu sözleri söyledi:

مَنْ قَالَ إِنِّي أَبْغَضُهُ فَقَدْ كَذَبَ ... وَإِنَّمَا أَضْرِبُهُ لِكَيْ يَلْبَ
وَيَهْزَمَ الْجَيْشَ وَيَأْتِيَ بِالسَّلْبِ ... وَلَا يَكُنْ لِمَالِهِ خُبًّا مَخْبَ
يَأْكُلُ فِي الْبَيْتِ مِنْ تَمَرٍ وَحَبٍ

‘Kim derse ki ben onu sevmiyorum, yalan söylemiştir.

Ben onu dövüyorum ki sertleşsin.

Orduları dağıtsın, ganimetle dönsün.

Malını saklamasın, cimri olmasın.

Evde oturup hurma ve buğday yemesin.’

Bu sözleri işiten Nufeyl öfkelenerek şöyle seslendi:

‘Ey Ben-i Hâşim! Şu kadını benden uzaklaştırmayacak mısınız?!’ ”⁹

İşte Zubeyr (ra) annesi Safiyye (ra) tarafından çok sert bir şekilde yetiştirilmiştir. Hamuru cesaretle yoğrulmuştur. Tabii ki Zubeyr (ra) iman ettiğinde bu güzel özelliğini İslam için kullanmıştır. Akabinde de daha sonraki yazılarımızda da bahsedeceğimiz gibi mert bir yiğit ortaya çıkmıştır.

Zubeyr (ra) aynı zamanda Ebû Bekir'in (ra) damadıdır, kızı Esmâ (ra) evlidir. Çoğu Esmâ'dan olan on bir erkek, dokuz kız olmak üzere yirmi küsur çocuğu vardır. Zubeyr (ra) şehadete sevdalı biridir. Bu yüzden oğullarına şehitlerin isimlerini koymuştur.

Zubeyr ibni Avvâm'dan şöyle rivayet edilmiştir:

“Talha ibni Ubeydullah Et-Temîmî oğullarına peygamberlerin isimlerini verirdi. Oysa bilmektedir ki Muhammed'den (sav) sonra peygamber yoktur. Ben ise oğullarıma şehitlerin isimlerini veriyorum, umulur ki onlar da şehit olurlar.”

Zubeyr bunun üzerine oğullarına şu isimleri verdi:

Abdullah'a, Abdullah ibni Cahş'ın ismini; Munzir'e, Munzir ibni Amr'ın ismini; Urve'ye, Urve ibni Mes'ûd'un ismini; Hamza'ya, Hamza ibni Abdulmuttalib'in ismini; Ca'fer'e, Ca'fer ibni Ebî Tâlib'in ismini; Mus'ab'a, Mus'ab ibni Umeyr'in ismini; Ubeyde'ye, Ubeyde ibni Hâris'in ismini; Hâlid'e, Hâlid ibni Saîd'in ismini; Amr'a ise Amr ibni Saîd ibni Âs'ın ismini verdi. O (Amr ibni Saîd), Yermuk Savaşı'nda şehit edilmiştir.”¹⁰

Kısacası böyle güzel insanların arasında yetiştiği için güzel bir insan olur Zubeyr (ra). İslam'la beraber güzelliğine güzellik katar.

Devam edecek, inşallah...

7. Et-Tabakâtu'l Kubrâ, İbnu Saîd, Mektebetu'l Hâncî, 3/94

8. Et-Tabakâtu'l Kubrâ, İbnu Saîd, Mektebetu'l Hâncî, 3/94

9. El-İsâbe fî Temyîzi's Sahâbe, İbnu Hacer El-Askalânî, Dâru'l Kutubi'l İlmiyye, 2/457

10. Et-Tabakâtu'l Kubrâ, İbnu Saîd, Mektebetu'l Hâncî, 3/94

BERHEMÊN ÎMANÊ: RASTÎ Û BERHÊLÎ

*Emrên Qûr'anî û nimûnetîya Nebewî
û rastîya ku çavkanîya ewlehîya
civakî ava dike nîşanî me dide ku
emrê "Rastbûyîn" ne bitenê peyvek
e. Berevajî ev emir bo mûmînan terza
jiyanê û nasnameyeke xurt e.*

Di Îslamê de rastî pîvana îman û exlaq e. Berhêlî, di vê serdema dinya me ya îroyîn ku çavkanîyên agahîyê pir bi cûr in û berberîbûna îdeolojîk zêde ne de di navenda aramîya ferdî û civakî de wek xêza jiyanêke rast û dirûst cih digire. Di vê bendê de emrê "...çawa ku li te hatîye emîrkirin rast be"¹ him ji hêla gihandina derûnî û him ji bo pêkanîna pergala civakî nûnerîya bingeheke bi qîmet dike. Allah (ac) di Qur'ana Kerîm de wiha ferman dike:

"Tu û ew ên bi te re tobe kirine çawa ku li te hatîye emîrkirin rast be (rast bin)! Bitir nebin! (Lewre) ew, kar û kirinên we dibîne."²

Peyva berhêlî/îstîqamet di vê bendê de tê ser vê maneyê: "Berîya averêbûna rast û çep, oldariyeke berdewamî û xêza jiyanê..." Sufyan b. Abdullah es-Seqafî (ra) ji Resûlullah (ass) re got "Ya Resûlullah! Şîretekî li min bike da ku ez ji tu kesî tişteki din nepirsim." Resûlullah (ass) jê re wiha got: "Bibêje 'min îman bi Allah anî û paşê li ser îstîqamet sebat bike.'" ³

Ev emrê rastbûnê wek berpîrsîyarîyeke ku li Resûlullah (ass) û li ûmmeta wî hatîye barkirin e. Ûlemayên îslamê "rastbûyînê" wek pergala helwest û rêbaza di pîvana Qûr'an û Sûnnetê de bê jîyîn rave kirine.

Berteka Resûlullah (ass) ya dij vê ayetê birastî hukmê wê û mesûliyeta derûnî û barê berhêlî ya li ser mûmînan herî zêde girantir dike. Resûlullah (ass) li ser vê mijarê wiha gotiye:

"Sûreya Hûd ez pîr kirim."⁴

Lewre ev emir ne bitenê çalakiyeke ferdî ye, berevajî teslîmîyeteke îmanî û rewşa berxwedana bînavber di nava xwe de dihevine. Li gorî rîwayeta Abdullah b. Mes'ûd (ra), Resûlullah (ass) wiha gotiye:

"Rastî, meriv dibe qencyê, qenci jî digihîjîne cennetê. Meriv li ser rastîyê didomîne. Hetanî wisan ku li îndallah wek siddîq tê nivîsandin. Derew, meriv dibe ficûrê, ficûr jî digihîjîne agir. Meriv dema di gotina derew de îsrar bike, axir li îndallah wek kezzab/pîr derewkar tê nivîsandin."⁵

1. 11/Hûd, 112
2. 11/Hûd, 112
3. Mûslim, Îmân 62; Tirmizî, Zûhd 61
4. Tirmizî, Tefsîr, 3297; Kurtubî, IX, 107
5. Bûxarî, 6094; Mûslim, 2607

Ev hedîs, bi me dide zanîn ku rastbûyîn ne bitenê qaîdeyeke exlaqî ye, ligel vê hêmaneke wisan e ku hêla qe-dera meriv ya bêdawî diyar dike. Pevcivana îman û pratîka rastîyê dibe wesîleya rûmetgirtina evd ya li îndallah. Allah (ac) di Qur'ana Kerîm de wiha ferman dike:

“Gelî ew ên îman anîne! Ji Allah bitirsîn û xwe biparêzin û gotina rast/zexm/adil bibêjin. (Da ku Allah jî di muqabilê vê de) amelên we bisilhîne û gunehên we bibexşîne. Kî jî îtaeta Allah û Rasûlê wî bike, bêguman wî qezenc û xelasîyeke mezin bi dest xwe xistiye.”⁶

Bêguman di rastîyê de bandoreke guhêrker ya li ser nîyeta însan heye. Meriv bi vê awayê aramîya wijdanî û tetmîna exlaqî û perwerdekariya manewî bidest dihêxe.

Li gorî rîwayeta Ebû Hûreyre (ra), Resûlullah (ass) li ser vê mijarê wiha gotiye:

“Misilman ew kes e ku misilmanên din (ji hêla zerardayîne ve) ji dest û zimanê wî di ewlehîyê de ne...”⁷

Ev vegotin, bi eşkêrî nîşanê me dide ku rastî ji eşkêla/hemtaya mezîyetekê zêdetir e. Em dikarin bibêjin rastî bingeha civakê ye. Ewlehî, veavahîya bingeîn ya civakê pêk tîne. Rastî û dilsozîti jî vê rewşê diparêze.

Di şert û mercên roja me ya zorlêker de meriv bi pirsgirêkên weke herkîna agahîya lezgîn û bi rîska dezenformasyonê û bi mehana/bi erozyona etik re rûbirû maye. Rastbûyîna di vê dorhêlê de di alema derûnî ya meriv de wezîfeya pisûleyê pêk tîne.

Emrên Qûr'anî û nimûnetiya Nebewî û rastîya ku çavkanîya ewlehîya civakî ava dike nîşanê me dide ku emrê “Rastbûyîn” ne bitenê peyvek e. Berevajî ev emir bo mûmînan terza jiyanê û nasnameyeke xurt e. Îstîqamet, ne jîyîna li ser bawerîyê tenê ye, di heman demê de meşeke wisan e ku di her qada jiyanê de armanca wê rastî ye.

Allah (ac) em ji wan kesên ku di zorahîyan de jî ji ristan in binivîse.

Rastîyê ne di axaftin tenê de di her rewş û helwestên me de di ziman û qelb û amelên me de bicih bike.

Allahûmme amîn.

6. 33/Ehzâb, 70-71

7. Tirmizî, 2627

İBADETİN ZİRVESİNDEN EDEBİN ZİRVESİNE

Gözlerinizi kapatıyor ve kendinizi orada hayal ediyorsunuz. Habbâb ibni Munzîr, Resûl'e kuyuların kapatılmasını ve Mekkelilerin susuz bırakılmasını teklif ediyor. Harika bir savaş stratejisi. Resûl onaylıyor. Siz de sahabeyle birlikte hızla kuyulara toprak atıyorsunuz. Terleyen teninize yapışıyor toprak. Gam değil. Hemen siperlere geçiyorsunuz.

Medine'den bahsediyorduk. Kaldığımız yerden devam edelim:

Medine'de en etkileyici iki mekân, elbette Ravzâ ve Mescid-i Nebevî'dir. Bu sebeple kaldığınız günler de az olunca Mescidden ayrılmanız hiç gelmez. Fakat turlar Medine'de bir gezi rotası da sunuyor size. Bu rotalar siyer bilginiz azsa ya da hiç yoksa çok da bir anlam ifade etmez. Oysa her mekân nice güzelliklerin şahididir. Şahitliğini anlatmak için ziyaretçilerini beklemektedir.

Bu gezilerin ilk ve en büyük şahitlerinden biri Bedir. Bedir, Medine'ye araçla yaklaşık 150 km uzaklıkta. Hava sıcak olunca araçla dahi olsanız uzak geliyor insana. Ve yol uzayıp giderken bir kervanı vurmak için bineksiz, teçhizatsız ve oruçluyken bu kadar yolu nasıl da gelmiş Nebi (sav) ve arkadaşları, demekten kendinizi alamıyorsunuz. Bedir'e varınca beyaza boyanmış bir mescidle karşılaşıyorsunuz. Burası Aris Mescidi. Resûlullah'ın karargâhının kurulduğu yer. Hemen karşısında savaşın yaşandığı kuyular. Gözlerinizi kapatıyor ve kendinizi orada hayal ediyorsunuz. Habbâb ibni Munzîr (ra) Resûl'e (sav) kuyuların kapatılmasını ve Mekkelilerin susuz bırakılmasını teklif ediyor. Harika bir savaş stratejisi. Resûl onaylıyor. Siz de sahabeyle birlikte hızla kuyulara toprak atıyorsunuz. Terleyen teninize yapışıyor toprak. Gam değil. Hemen siperlere geçiyorsunuz. Önce mübareze yapılacak. Allah Resûlü'nün (sav) sesini duyuyorsunuz: "Kalk, ey Hamza! Kalk, ey Alî! Kalk, ey Ubeyde!" Bedir'in tepelerinde tekbirleriniz yankılanıyor. Mübarezenin ardından iki ordu kıyasıya çarpışıyor. Sayı farkı çok açık. Sahabiler yalnızca 350 kişi. Gözlerinde zerre korku yok. Yüreklerinde Allah'a (cc) karşı iman ve yakîn, tam. Resûl (sav) çadırında. Elleri semada. Ridası omzundan düşmüş. Sen bu topluluğa yardım etmezsen bu topluluk helak olur, diye yalvarıyor. Çadırdan gülümseyerek çıkışını Ebû Bekir (ra) ile birlikte izliyorsunuz. Anlıyorsunuz, yardım geliyor. Etrafınıza bakıyorsunuz. Kuyuların ilerisindeki tepelerden 5000 meleğin sarı sarıklarıyla meydana akın ettiğini hayal ediyorsunuz... Küfrün önderlerinin tek tek öldüğünü görünce bu savaşın hak ile batılın ilk savaşı oluşunun canlı şahidi oluyorsunuz.

Bir anne görüyorsunuz, tâ uzaklardan kuyulara doğru bakan. Savaşı hararetle takip eden bir anne... Afrâ olduğunu anlıyorsunuz hemen. İman etti edeli oğullarına Resûl'ün (sav)

sevgisini aşılamıştı. Ve ona en çok eziyet eden Ebû Cehil'i anlatmıştı onlara. Demek savaş meydanında Ebû Cehil'i öldürmek için fırsat kollayan iki oğlunu takip ediyor. Korku yok yüzünde. Yalnızca gurur var. Oğulları Ebû Cehil'i yaralıyor. Yüzü gülüyor annenin. Kıpırdayan dudaklarından Allah'a hamdettiğini anlıyorsunuz.

Afrâ'yı orada bırakıp savaşın coşku ve heyecanından sıyrılıyor, şehitliğe gidiyorsunuz. Bir levha ve mütevazı bir şehitlik karşılıyor sizi. Levhada on dört Bedir şehidinin ismi yazıyor. Bedir'in aslanları onlar. Bu levha ne ki diyorsunuz, Allah'ın Kitabı'nda ayetsiniz siz... Resûl (sav) sizin hakkınızda, "Ne yaparlarsa yapsınlar, bağışlanmışlardır." buyuruyor.

Listede tanıdık dört kişi var.

Onlardan biri Sa'd ibni Hayseme. Hicret yolunda, Kuba'da konaklayan Nebi'yi (sav), bahçesinde ağırlayan, Ashâb-ı Suffa'yı ise evinin geniş odalarında misafir eden sahâbi... Hatta sonraları onun evi Beytu'l Uzzab, yani Bekârlar Evi olarak anılıyor.

Biz Sa'd'ı babasıyla münakaşasından tanıyoruz. İkisi de ilk Müslimlerden ve ikisi de Bedir'e katılıp şehit olmayı arzuluyor. Resûl (sav), ailenin geçimi için yalnız birinin gelebileceğini söylüyor. Kuradan başka seçenek yok. Baba Hayseme üzgün. Zira kazanan Sa'd. Ve Sa'd sadece kurada kazanmadı. İslam'ın ilk savaşında, şehadet şerbetini içenlerden oldu. Bu en büyük kazançtı.

Listede gencecik bir sahâbi de var. Daha on altı yaşında. Sa'd ibni Ebî Vakkâs'ın kardeşi Umeyr. Resûl (sav) safları dolaşırken onu fark ediyor ve geri dönmesini istiyor. Umeyr ağlıyor... Savaşmak için değil bu gözyaşları. Şehadet için ağlıyor. On altı yaşında bir gencin gözyaşlarına şahit oluyor, nice dersler çıkartıyorsunuz. Resûl (sav) bu duyguya kayıtsız kalamıyor. Umeyr'i kabul ediyor. Ve Umeyr de Bedir'in şehitlerinden oluyor.

Listedeki tanıdıklardan ikisi de Afrâ'nın oğulları. Ebû Cehil'i öldürücü darbeye yaralama şerefine varan bu gençler şehitlik şerefini de elde etmiş. Her birine selam vererek ayrılıyorsunuz.

Bedir, sadece bir savaş meydanı değil; imanla yoğrulmuş bir direnişin, teslimiyetin ve sadakatin sembolü. Her taşında bir dua, her kum tanesinde bir mücadele saklı. Orada yürürken yalnızca tarihin izlerini değil, kalbinizin en derin yerinde yankılanan bir çağrıyı duyarsunuz: "Sen de safını seç!" Bedir'in şehitleri, sadece bir dönemin kahramanları değil; bugünün inananlarına da yol gösteren yıldızlardır. Onlara selam verirken aslında kendi yolculuğunuza da bir niyet bırakmış oluyorsunuz.

“El-Amrî El-Âbid, İmam Mâlik’e bir mektup yazarak onu uzlete ve ibadete teşvik eder, ilim için insanları etrafında toplamaktan vazgeçmeye çağırır. İmam Mâlik ona şu cevabı yazar:

‘Kimi insanlara Allah namaz kapısını açar, oruç kapısını açmaz. Kimine sadaka kapısını açar, oruç kapısını açmaz. Kimine cihad kapısını açar, namaz kapısını açmaz. İlimi yaymak ve öğretmek pek iyi amellerin en şerefliyelerinden biridir. Allah Teâlâ’nın bana bu kapıyı açmasından memnunum. Ben bu konuda senin durumundan daha aşağıda olduğumu zannetmiyorum. Her ikimizin de hayır ve iyilik üzerinde olduğumuzu umuyorum. Her birimizin kendi kısmetine razı olması gerekir. Selam.’

Allah (cc) insanları farklı farklı yarattığı gibi onlara başarı ihsan ettiği ameller de farklı farklıdır. Akıllı kişi kendi fıtratına uygun olan bir ameli seçmeli ve Allah’ı razı etmek için bunda çaba sarf etmelidir. Bununla birlikte seçtiği bu yolda onunla aynı ameli yapmayan kişileri de kınamamalıdır. Olabilir ki onun seçtiği amel başkasına ağır ya da hafif gelebilir.

Mesela İbni Mes’ûd az oruç tutardı ve derdi ki: ‘Oruç tuttuğum zaman namazda zayıf kalıyorum, ben namazı oruca tercih ederim.’

Bazıları oruç tuttukları zaman Kur’ân okumakta zayıf kalırlar. Okuma güçlerini zaafa uğratmayacak kadar nafilâ oruç tutarlar.

Her insan kendi durumunu ve kendisine uygun olanı daha iyi bilir.”¹

1. Muhtasar Minhac’ul-Kâsîdîn, İbn Kudame el-Makdisî

ÖĞRENME SÜREÇLERİ VE BEYNİMİZ

ALE'L İNSAN

Dr. Gözde TERCUMAN

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla,
Allah'a hamd, Resûl'üne salât ve selam olsun.

Es-Selamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berakatuhu,

Öğrenme dediğimizde aklımıza bazı şeyler gelir; ancak bir kitabı okumaktan, bir dersi anlamaktan veya Türkçe, matematik sorusu çözmekten çok daha geniş kapsamlıdır. Biyolojik olarak yaşamda kalabilmek için her canlının sahip olduğu özellikler vardır. Kimi canlı hızlı koşar, kimisi güçlüdür; kimisinin soğuktan koruyan kürkü vardır, kimisinin kamufler olma yeteneği; kimi canlı sayıca o kadar çoktur ki bir kısmı ölse bile tür olarak yaşamaya devam eder. İnsanın da yaşamını devam ettirebilmek için sahip olduğu özelliği aklıdır. Aklın ve zekânın işlevlerinden öğrenme ve muhakeme yeteneğiyle yeryüzünü kendi yaşayışına uygun bir şekilde dönüştürür; imar eder veya fesada verir. Bu, insanoğlunun biyolojik gerçekliğidir. Ancak insan sadece biyolojiden, yani bedenden oluşmaz. İnsanın bir de ruhu vardır. Manevi olarak öğrenmesi ise insan yaratılmadan önce Âdem'in (as) sulbünde iken başlar:

“(Hatırla!) Hani Rabbin Âdemoğullarının sırtlarından zürriyetlerini almış ve onları kendilerine şahit tutarak: ‘Ben sizin Rabbiniz değil miyim?’ demişti. Demişlerdi ki: ‘Evet! (Sen bizim Rabbinizsin!) Şahit olduk.’ (Bu,) Kıyamet Günü: ‘Biz bundan habersizdik.’ dememeniz içindir.”¹

Tevhidin özünde birlik ve uyum olduğu için insan dediğimiz canlıda da her şey birbiriyle uyum içinde çalışmalı ve çelişki olmamalıdır; insanın öğrenmesinde etkisi olan biyolojik becerisi akıl, manevi olarak Allah'ı birleme/bir olan Allah'a kulluk üzerine yaratılmış ruh, beden ve ruhun fitratına uygun indirilmiş vahiy/şeriat ortak değerlere sahip olmalı, bizi aynı sonuca götürmelidir.

Bugün maalesef bu üçü sanki birbiriyle çelişiyormuş gibi gösterilen bir dünyada yaşıyoruz. İnsan bedeniyle ilgilenen tıp ilmi, insanın manevi yönüyle, duygu ve davranışlarıyla ilgilenen psikoloji ilmi ve insanın ruhundaki iman, ibadetler ve ahlaki değerlerin bütününe içeren din, sanki birbiriyle uyumlu değil; birbirini sürekli yalanlıyormuş gibi algı var. “Allah'ın yarattıkları ile Allah'ın kuralları birbiriyle çelişmez” düsturuyla bu yazıda aklın öğrenme becerisini

Allah, bizleri bir fitrat üzere yarattı. İnsan bedenine bir fizyoloji (işleyiş mekanizması) yerleştirdi. Yarattığına bir kural koydu ve nasıl işleyeceğini belirledi. Yarattığını, yarattıklarıyla (kevnî ayetler) ve indirdikleriyle (vahiy) destekledi. Sistemin en güzel şekilde çalışabilmesi için şeriat indirdi, ölçüler belirledi, örneklikler kıldı, doğru ve yanlışları söyledi, yapılması ve yapılmaması gerekenlerin sınırlarını çizdi; kısacası yolumuzu gösterdi.

1. 7/A'râf, 172

inceleyecek; beden işleyişinin fitratla, ruhla ve dinle çalışmadığını tefekkür etmeye çalışacağız. Çaba bizden, başarı Allah'tandır (cc).

Yürüttüğümüz tüm fizyolojik işlevlerin içerisinde binlerce hücremizle her ân yaptığımız faaliyetlerden biri öğrenmedir. Uyanıkken her duyu organımızla kendimize ve çevremize dair sürekli veriler alırız, bu verileri hücrelerimizde kodlarız ve her ân öğrenme hâli içerisinde oluruz. Baktığımız her görsel, duyduğumuz her ses, temas ettiğimiz her cisim, tattığımız ve kokladığımız her şey beynimizde bilgi kaynağı olarak hücreleri uyarır. Bilgi denildiğinde sadece akademik ve mesleki olanlar, kitaplardan okuduklarımız, derslerden dinlediklerimiz veya ilmi olarak öğrendiklerimiz düşünülmemelidir. Bir çiçeğin kırmızı olması da bilgidir. Baktığınız denizin dalgalı olması, dokunduğunuz ağacın odunsu hissi, ateşin sıcak olması, limonun ekşiliği vs. her şey beynimizde bilgi olarak kodlanır. Uyanıkken edindiğimiz bilgileri beynimiz gün içinde ve özellikle uyurken gözden geçirir ve düzenler; bazı bilgileri kalıcı olarak öğrenir bazı bilgileri de siler. Örneğin trafikte giderken her aracı görür algılarız, ancak on saniye sonra o araçlara dair hiçbir soruya cevap veremeyiz, çünkü beyin -dikkatinizi çekmediği sürece- kullanılmayacak bu bilgilerin tamamını silmiştir. Bu nedenle öğrenmeyi sadece bilgiye maruz kalmak ve beyin hücrelerimizin bilgiyi kodlaması olarak düşünemeyiz; öğrenmenin bazı öğeleri vardır.

Öğrenme; maruz kalınan bilginin kalıcı olmasını, bilginin kullanılmasını ve kişide değişim oluşturmalarını içerir. Öğrenmenin olduğunu söyleyebilmek için bu üçü gerekir. Bu işlemler beyin üst katmanlarında ve ön bölgesinde gerçekleşir. Önceki yazılarımızda frontal lob (perçem bölgesi) olarak bahsettiğimiz bu beyin bölgesi, bazı nedenlerden ötürü öğrenmede devrede olmazsa beyin daha ilkel çalışır. Bu durumda öğrenmez ama ezber yapabilir. Maalesef günümüzde öğrenmek ve ezberlemek birbirine çok karıştırılmaktadır.

Örneğin bir insan bir kitap okuyabilir veya bir ders dinleyebilir. Orada yazanları veya söylenenleri ezberleyebilir. Konuşmalarında ezberlediği cümleleri söyleyebilir. Ancak bu kişinin davranışlarına bakıldığında konuştuklarını görmüyorsanız, bu kişi öğrenmemiş, ezberlemiştir. Çünkü öğrenme için bilginin kullanılması; davranışlarına yansımaları gerekir. Bilgi kişide bir değişim oluşturmalıdır; kişinin duygularında, düşüncelerinde ve davranışlarında bilginin öncesiyle sonrası arasında farklılık oluşmamışsa, kişi öğrenmemiş, ezberlemiştir.

Peygamberimizin (sav) yaptığı dualara baktığımızda, Allah'tan (cc) 'faydalı ilim' istediğini, 'fayda vermeyen ilimden' Allah'a (cc) sığındığını görebiliriz. Vahiy kaynaklı bilgilere incelikte baktığımızda, Kur'an ve Sünnetin tamamı amel edilebilen bilgilerden oluşur. Vahyin yaşanan hadiseler üzerine inmesi, sahabe toplumunun bu dini

yaşamalarının bizlere örnek gösterilmesi, ilim ve amel birlikteliğini vurgular. Siyerin tamamına bakan bir kişi; vahiyle birlikte değişen ve dönüşen bir sahabe toplumu görebilir. İlk vahiyden Veda Haccı'na kadar sahabe toplumu öğrendiği bilgilerle amel etmiş, öğrendikleri onların iç dünyasını (inanç, duygu, düşünce) dönüştürmüş ve yaşayışlarını değiştirmiştir. Allah (cc) onlardan razı olsun.

Ancak günümüzde işler böyle yürümektedir. Maalesef bugün insanoğlu öğrenmek yerine bilgileri ezberlemekte, ezberledikleriyle hitabet yarışına girmektedir. Allah (cc) en doğrusunu bilir, sahabe ve ilk dönem imamlarımızın, ilim adamlarımızın ulaştıkları az bilgiyle bu kadar bereketli işler yapabilmesi sahip oldukları bilginin hakkını verdikleri için olabilir.

Bugün ise bilgi her yerde, ulaşmak kolay, bilgiye ulaşımında bilgi ve teknoloji belki de dünya tarihinin en zirve noktalarında, teknolojik gelişmelere bakılırsa daha da kolaylaşıyor, ancak bugünün insanları olarak sahip olduğumuz bu kadar çok bilgiden o dönem insanların yüzde biri kadar bile faydalanamıyoruz. Bunun bir nedeni de bilginin ilkel seviyede kalması, maruz kalınan bilgilerin içselleşip, derinleşmemesi olabilir. Hem öğrenmenin fizyolojisini (fitratını) bilelim hem de öğrenmemizi ıslah ederken beynimizden de faydalanalım diye bu yazıyı kaleme almak istedim. Bereketli kılacak olan Allah'tır (cc).

Bugün bizler öğrenmediğimiz, ancak ezberlediğimiz "ezberci bir eğitim sistemi" içerisinden çıkıp hidayet olduk. Harika bilgiler keşfediyor; çok fazla bilgiye maruz kalıyoruz. Eğitim sistemi ya insanın kullanmayacağı bilgiyi insana öğretiyor ya da bilgiyi nasıl kullanacağını öğretmeden insanı kendi hâline bırakıyor. Sınavlar öğrenmeyi değil, bilgi ezberini ölçüyor. Bu nedenle bu sınavlardan yeterlilik almış ve bu eğitim sistemine göre 'uzman' sayılan kişiler dahi mesleğini yaparken bilgiyi kullanamadığı zamanlar yaşıyor. Bu yanlış sistemi yamalamak için yeni öğrenme modelleri üretiliyor, eğitim sistemine farklı parçalar entegre edilmeye çalışılıyor. Stajlar deniyor, uygulamalı eğitim modelleri geliştiriliyor... Her üç beş yılda bir, başka bir ülkenin eğitim sistemi getirilip bu topraklarda yeşertilmeye çalışılıyor. Ancak vahiyden uzak her toplum gibi küresel olarak dönüp fitrata/öze ve fitrata uygun indirilmiş şeriata bakılmıyor. Bu da her beş yılda bir duyulan "Bir önceki yanlıştı, şimdi ben daha iyisini getireceğim." gibi boş vaatlerden insanı kurtaramıyor.

Allah (cc) bizleri bir fitrat üzere yarattı. İnsan bedenine bir fizyoloji (işleyiş mekanizması) yerleştirdi. Bir beyin yarattı, beyin içini beyin hücreleriyle (nöronlar) doldurdu. Yarattığına bir kural koydu ve nasıl işleyeceğini belirledi. Nöronlara bir çalışma ve öğrenme prensibi getirdi. Yarattığını, yarattıklarıyla (kevnî ayetler) ve indirdikleriyle (vahiy) destekledi. Sistemin en güzel şekilde çalışabilmesi için şariat indirdi, ölçüler belirledi,

örneklikler kıldı, doğru ve yanlışları söyledi, yapılması ve yapılmaması gerekenlerin sınırlarını çizdi; kısacası yolumuzu gösterdi.

“Yoksa insan (emredilmeden, nehyedilmeden, bir şeriata tabi tutulmadan) başıboş bırakılacağını mı sandı?”²

“Hiç şüphesiz, ona yolu gösterdik. Ya şükreden (bir mümin) ya nankörlük eden (bir kâfir) olur.”³

Allah (cc) yarattığına uygun şeriat indirdi, ancak insanoğlu bugün bu şeriattan yüz çevirdiği için düzmece sistemlerin içinde sıkışıp kaldı.

Beyin Hücrelerinin Çalışma Mekanizması ve Öğrenme

Anne karnında ve doğumdan sonraki ilk yıllarda beyin hücrelerimiz artarak belli bir sayıya ulaşır. Bunları elektrik direkleri gibi düşünebiliriz. Sonra bu hücreler birbirleriyle iletişim/haberleşme ağı kurarlar. Direkleri birbirine bağlayan elektrik kabloları gibi düşünebiliriz. Çevresiyle yeterli miktarda ve uygun bağlantı kurabilen beyin hücreleri yaşarken; temel bağlantıları kuramayan beyin hücreleri yok edilir. Böylece insan belli sayıda beyin hücresine sahip olur. Beyin hücrelerimizin sayısı genetik ve çevresel faktörlerden etkilenir. Çevresel faktörler değişebilen şeyleri ifade ettiği için insanoğlu hep çevresel faktörleri iyileştirmeye çalışır. Örneğin doğumda birkaç dakika oksijensiz kalmak beyin hücrelerini büyük oranda öldürür. Bu nedenle anne karnında geçirilen süreci, doğumu ve doğum sonrası kritik olan ilk ayları çok önemseriz ve her yönüyle iyileştirmeye çalışırız.

Beyin hücreleri (nöronlar) belli bir sayıya ulaştıktan sonra hayatımız boyunca biz bu hücreleri kullanırız. Var olan nöronlarımızı daha güçlü hâle getirir ve birbirleriyle kurdukları bağlantıların sayısını arttırırız. Elektrik direklerini güçlendirip, elektrik kablolarının sayısını arttırmak gibi düşünebiliriz.

İnsan bir bilgiye maruz kalır. İlgili beyin bölgesi aktive olur ve nöron maruz kaldığı bu bilgiyi kodlar. Elektriksel sinyaller oluşturur. Kodladığı bu bilgiyi elektriksel ve kimyasal olarak çevresindeki nöronlarla paylaşır. İnsan bilgiye sürekli maruz kaldıkça ilgili nöron tekrar tekrar uyarılır ve bu süreç onu güçlendirir. Tekrarlama ve sürekli maruziyet nöronlar arasındaki bağlantı sayılarını da arttırır. Güçlenen hücre çok sayıda bağlantısıyla bilgiye ait sinyalleri daha iyi işler. Böylece insan hem daha kolay öğrenir hem de öğrenme kapasitesi artar. Eğer hücrenin öğrendiği bilgi kullanılmazsa, nöron oluşturduğu bağlantıyı budar ve başka bilgilerle yeni bağlantılar oluşturmak üzere kaynaklarını hazırda bekletir.

Beyin hücrelerimizin maruz kaldığı bilgiyi kodlaması ve öğrenmesi pasif bir süreçtir. Fitrat, bu işleyişe sahip olarak yaratılmıştır. Bunu bilmek birçok insanın söylediği,

‘Ben öğrenemiyorum.’ algısını yıkar. Her kevnî ayet gibi beyin hücrelerimiz de üzerine düşen görevi eksiksiz yerine getirir.

Örneğin siz bir besin yediğinizde “Acaba bu besini benim midem sindirebilecek mi? Bağırsaklarım şimdi bu besini emip kana verebilecek mi? Kanım bu besini dolaştırıp vücutta dağıtabilecek mi? Vücudum bu besinden faydalanabilecek mi?” diye düşünüyor musunuz? Hayır. Biz bunları düşünmeyiz ve düşünmemize gerek yoktur. Çünkü vücut yaratıldığı fitrat üzere görevlerini yerine getirir. Ancak fitrat bozulursa, kişi fitratına uygun olmayan besinleri sisteme gönderirse veya hastalanırsa işleyiş aksar ve vücut görevlerini yerine getiremez. Böyle bir durumda insan “Benim hücrelerim sindiremiyor.” demez ve bozulana tamir etmeye çalışır.

Sistemi düzgün çalışan bir insanın “Sindirebiliyor muyum?” diye düşünmesine gerek yoktur, ancak yediği besinle ilgili tercihlerini ve ölçüsünü belirlemesi gerekir. İnsan yediği şeylerin helal ve temiz olmasına dikkat ettiği gibi maruz kaldığı bilgiye de dikkat etmelidir. Yedikleri noktasında ölçülü olmak zorunda olduğu gibi; az yiyip beden ihtiyaçlarını ihmal etmesi de çok yiyip bedenine aşırı yüklenmesi de yanlış olduğu gibi öğrenmede de bazı aşamalar ve ölçüler vardır.

Öğrenme süreçlerine dair bilgi edinmek, insanın öğrenmenin önündeki engelleri kaldırmasına ve öğrenmeyi kolaylaştırmasına vesile olur. Bir sonraki yazıda bunları nasıl yapabileceğimizi konuşmak duasıyla.

Âlemlerin Rabbi olan Allah’a (cc) hamdolsun.

2. 75/Kıyâmet, 36

3. 76/İnsân, 3

SIKILMA HÂLİ

Çocuk, kendisi gibi olamadığından, içinden başka bir şey gelirken dışarıdan başka bir şey yapmak zorunda kalmaktadır. İşte yıllarca bu durumun yaşanması sonucunda yetişkinlikte bu durum ağırlaşmaya başlar. Ve sonucunda haz odaklı yaşam, mutmainsizlik, anlamsızlık vb. problemler ortaya çıkmaya başlar.

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla,

Allah'a hamd, Resûl'üne ve onun ehline selam olsun.

Allah'ın izniyle bu ay sizlerle insanın özüyü alakalı ve günümüzde çokça rastladığımız bir problem olan "sıkılmak" veya diğer bir ifadeyle "sıkılma hâli"ni işleyeceğiz. Sıkılma duygusu nedir? Sıkça rastlanılan bir problem demekle neyi kastediyoruz? İnsan hangi durumlarda sıkılır? Sıkıldığında insan kendinde neye bakmalıdır? Bu soruları beraber ele alacağız.

Sıkılmak insanoğlunun hissettiği duygulardan biridir. Sıkılma duygusunu üç kategoride sınıflandırabiliriz. Bu sınıflandırmayla sıkılma duygusunun üç farklı bakış açısından da tanımlanışını görebilirsiniz.

1. Durumsal Sıkıntı: Bir durumun, bir içeriğin veya bir şeyin insanın ilgisini çekmemesi sonucunda içinde hissettiği duygu hâli olarak tanımlanır. Örneğin bir ortamdasınız ve konuşulan konular ilginizi çekmemeye başlar. Siyasetle ilgilenmeyen biri için siyasetten uzun uzun konuşulduğu bir ortam misal olabilir. Kişi dikkatini çekmediği için konudan kopmaya başlar. Zihni ona orada bir şey öğrenemediğini, kendini geliştiremediğini söyler. Bunun sonucunda içinde bir sıkıntı hâli, sıkışmışlık veya daralmışlık duyguları hisseder. Bu his gündelik hayatta ara ara yaşanan bir duygudur diyebiliriz.

2. Döngüsel Sıkıntı: Rutin bir döngüden kişinin sıkılmasıdır. Kişi bu döngü içerisinde kendisini geliştiremediğini hissettiği durumlarda ortaya çıkar. Yenilikçi olmayan, monoton işlerde kişilerin bu duyguyu hissetmesi çok sık rastlanılan bir durumdur. **Kişi rutin yaptığı eylemin hedefinin ve kendisine faydasının farkındalığıyla eylemi tekrarlamadıkça bu duygu giderek yoğunlaşacaktır.** Günün sonunda bıkmaya başlar. Şu tarz ifadeleri duymuşsunuzdur: "Hep aynı durumu yaşamaktan çok yoruldum.", "Hep aynı sözleri duymaktan çok sıkıldım.", "Aynı şeyleri yapıp duruyorsun ve bu beni çok bunaltıyor." Bu tarz ifadeler daha yoğun bir sıkıntı duygusunu ifade eder.

3. Can Sıkıntısı: Bu sıkıntı hâli diğerlerden birçok yönden ayrılmakla beraber ciddi bir boyut taşımaktadır. Zira burada insanın sürekli bir şekilde özünden memnun olmaması,

sıkıntı hissetmesi söz konusudur. Sürekli olarak sıkın, bıkkın, huzursuz, tatminsiz, bunalmış, hatta tükenmiş hissetme hâli mevcuttur. Buradaki duygular çok yoğun ve uzun süre yaşanılmaktadır ve kişi ne yaparsa yapsın bu içinde bulunduğu hâli giderememektedir. Örneğin bir video izler, biraz sıkıntısı gider. Fakat beş dakika sonra tekrar boşluğa düşer, yeni bir haz kaynağı arar. Bir bakar ki videoları kaydırı kaydırı, tweetleri okuya okuya veya fotoğraflara baka baka iki saat geçmiş. Ya da gün içinde sürekli gidip buzdolabını açıp içini inceleyen yetişkinlere rastlamışsınızdır. Yahut o sıkıntı hâline katlanamadığı için kendine ev işi çıkarıp sabahtan akşama kadar temizlik yapan o annelere, anneannelere... Burada büyük bir problem var: **Kişi yaşamını ve varlığını bir anlam zeminine oturtmadığı, ulvi bir hedefle yaşamını bağdaştırmadığı için derin bir anlamsızlık hisseder. Hedefsizlik, yönsüzlük, boşluk ve anlamsızlık duyguları içini kaplar.** Her durumda karşısına bu duygular çıkar. Bundan dolayı da yaptığı hiçbir şeyden derin bir mutmainlik hâli duymaz. Hiçbir zaman ruhen doymuş ve yolunu bulmuş hissedemez. Başkalarıyla bağ kuramadığı gibi kendisiyle de bağ kuramaz. Kendine gafil kalır, âdeta Allah (cc) ona kendisini unutturur.

Bu durumun kökenlerine baktığımızda psikolojik yönden bir sebebinin şu olduğu görülmektedir: 6-7 yaş öncesinde çocuklar, doğal ve filtresiz olmaları hasebiyle oldukları gibi davranır ve yaşarlar. Fakat yedi yaş sonrası, toplumsal yargılar ve beklentiler devreye girer. Artık çocuk büyümüştür ve ondan beklenen bir dizi davranış kalıpları vardır. **Özellikle İslam'ın emrettiği doğruluk, dürüstlük gibi değerleri kazanmamış çocuklar bu toplumsal dayatmalara kendi benliklerinden ödün vererek uymaya ve o kişilerin sevgisini, takdirini, onayını kazanmaya çalışmaktadır. Bunu yaparken içlerinde olanı bastırmakta ve bastırdıkça özlerinden uzaklaşmaktadır.** Çocuk, kendisi gibi olamadığından, içinden başka bir şey gelirken dışarıdan başka bir şey yapmak zorunda kalmaktadır. İşte yıllarca bu durumun yaşanması sonucunda yetişkinlikte bu durum ağırlaşmaya başlar. Ve sonucunda haz odaklı yaşam, mutmainlilik, anlamsızlık vb. problemler ortaya çıkmaya başlar.

Sıklıkla duygusuyla baş etmek için başvurulmuş yollar arasında günümüz dünyasında en popüler yol teknolojidir. Teknoloji dünyasının hızlı ve yoğun uyaranlar içermesi, kullanıcıya haz ve keyif odaklı içerikler sunması ve kullanıcının üretim yerine tüketim hâlinde olması insanların teknolojiyi tercih etme sebepleri arasında yer alır. Bu faktörlerin insan üzerinde negatif etkileri oldukça fazladır. Sıklıkla için ekrana maruz kalınan her saniye, insanı daha sabırsız, tahammülsüz, odaklanamayan, keyif alamayan, duramayan ve düşüneyen insanlar hâline getirmektedir. Bununla beraber zamanlarını teknolojiyle geçiren insanların bu vakitlerin sonunda sıklıkla duygusunu daha fazla yaşadıkları ve büyük bir

boşluk hissettikleri göze çarpmakta. İşte buradaki sıklıkla büyük bir anlamsızlık sonucu geliştirilen bir bağımlılık ve insanın kendisini uyuşturma çabası üzerine yaşanan bir hayatın sonucudur. Tüm bağımlılıklar bu başlık altında sayılabilir. Saatlerce dizi, televizyon veya video izleme, sosyal medyada uzun süre vakit geçirme, sıklıkla yeme, gezmeyince bunalma, alışveriş yapmadan duramama vb. davranışlar da bunlar arasında sayılabilir.

Sıkıntı hâlini insanın nasıl deneyimlediğinden bahsettik. Peki, bu özelliklerden biri kendinde olan bir insan bu durumu nasıl çözebilir? Bu durumdan kurtulmak isterse neler yapması gerekir? Burada bazı psikolojik çözüm yollarından bahsedebiliriz.¹

Çözüm Yolları

A. Durumsal Sıklıkla

1. Durumsal sıklıkla hâlindeki sıkıntı duygusunu yönetmenin ilk adımı sorumluluk bilincidir. Çocukluktan aşılması gereken bir kavram olan sorumluluk sıkıntı duygusu karşısında insanın elindeki en güçlü silahtır. “Sıklıkla dahi devam edeceğim.” diyerek sebat edebilmek; sürekli gelişim, sabır gibi önemli değerlerin de kazanılmasını sağlayan ana değerlerden biridir.

2. İlgi alanı ve merak uyandıran alanlar üzerine çocukların eğitimlerini yoğunlaştırmak. Bu maddenin asıl katkısı, çocuğun sevdiği şeyi öğrenirken odak süresinin uzamasını sağlamasıdır. Çocukluk döneminde, dikkatini çeken konuları öğrenirken çocuğun odaklanma süresini uzatabilmiş olmak, dijital bir gelecekteki problemlere karşı güçlü bir kalkan edinmiş olmak demektir. Yetişkinlik dönemi içinde ikinci yol olarak ilgi alanlarındaki dikkatinizi verme sürenizi uzattıkça odaklanma beceriniz bir kas gibi gelişecektir. Bu da sıklıkla, yorulma, bıkkınlık, sebatlılık, dağılma problemlerini azaltacaktır.

3. Kendine hareket alanı tanımlamak sıklıkla oranınızı azaltacaktır. Sıklıkla hissettiğinizde küçük hareketler veya kısa molalarla aktif hareket etmeniz odaklanmanıza yardımcı olacaktır.

B. Döngüsel Sıklıkla

1. İlişkilerde yaşanan davranış ve durumlardan kaynaklanan bunalmışlık hâlini çözmenin en net yolu karşınızdaki kişi ile beklentilerinizi, hak ve sorumlulukları ele alıp üzerine uzlaşmaya varmaktır. Çözülmeyen her sorun bıkkınlık hâlinizi arttıracaktır.

2. Eyyüb (as) örneği üzerinden bu duyguları hissetmenize sebep olan duruma imtihan gözlükleriyle bakmak ikincil kazançlarınızı arttıracaktır. Burada özellikle “Bu durum bana ne öğretmeye çalışıyor?” sorusu o imtihandan nasihat alıp kendinize bu imtihanı rehber

1. Öncelikle bu durumun dinî boyutunun araştırmasını tavsiye ederim. Daha sonrasında İslam'ın sunduğu çözüm yollarının yanında iyileştirici ekstra yollar olarak bu sıralanan çözüm yolları uygulanabilir.

kılmanız adına önemli bir sorudur. Bu imtihanların, daralmış kalbinize, Allah'ın (cc) selim kalbe ulaşmanız için size yol göstermesi olabileceğini düşünebilirsiniz.

3. Çocuklarınızla alakalı olarak sizi bu duygulara sürükleyen durumları çözmenin temel yolu onlara otokontrol alanı tanımlamanızdır. Böylece durumu çözmek için sorumluluk alacaklar. Sizin de bu duygu durumunuz otomatik olarak azalacaktır, sorun çözülme dahi...

C. Can Sıkıntısı

1. Bu türdeki sıkıntı hâlinde insan büyük bir anlamsızlık yaşadığı için hayatına anlam getirecek eylemlere dâhil olmalıdır. Bu eylemlerin anlamları üzerine odaklanmalı ve derinleşmelidir. Bundan dolayı kişinin bunun için çabalaması gerekmektedir. Kendinize şu soruyu sorabilirsiniz: “Benim hayatıma anlam katacak eylemleri yapmak için derinleşmeye ayıracak vaktim, niyetim ve ilgim var mı?” Bu soruyu cevapladıktan sonra sizin odaklanmanıza ve derinleşmenize engel olacak unsurları hayatınızdan çıkarmanız veya bu unsurlara sınırlı bir zaman diliminde maruz kalmamız gerekmektedir (telefon, sosyal medya vb.) Zihnimizin sadeleşip zamanla daha iyi odaklanabildiği bir süreçte bu eylemlerin anlamları üzerine düşünmeniz kolaylaşacaktır.

2. Tüketim odaklı değil üretim odaklı eylemlere odaklanmaktan ikinci bir yöntem olarak bahsedilebilir. Üreten insan üretimini görür, geliştiğini düşünür, ilgisi ve aldığı mutmainlik hissi artar. Bunun sonucunda devam etme isteği oluşur. Ve böylece hayatında eylemin kendisini sevdiği ve üretebildiği bir alan oluşturur.

3. Sosyal bağlar kurmak bu alandaki üçüncü temel çözüm yöntemi olarak zikredilebilir. Anlamsızlık, hedefsizlik, boşluk hislerinin kurulan güçlü, sosyal bağlarla azaldığı görülmektedir.

Yukarıda zikrettiğimiz çözüm yollarını ele aldığımızda İslam'ın koruyucu ruh sağlığında insanın iyilik hâli için ne kadar kapsayıcı olduğu göze çarpmaktadır. Müslümanların kardeşlik bilinci, insanlara yardım etme bilinci, hayırda öncü olma yarışı, sorumluluk ve irade kavramları, imtihanlara bakış açısı gibi daha sayılabilecek birçok temel yapı taşlarıyla İslam'ın, insanı olabildiğince koruduğunu görmekteyiz. İçinde bulunduğu her duygu, düşünce ve davranış hâlinde Allah'a (cc) başvurabileceği bir kapısı olan insan için ne mutlu ki sığınacak çok büyük bir limanı var. Sıkıntı duygusu da Allah (cc) ile kurulacak bağ için büyük bir yönelme kaynağıdır diyebiliriz.

Bu sayıda sizlerle sıkılma duygusunun hangi durumlarda hissedildiğinden ve bu durumlara dair başvurabileceğimiz çözüm yollarından bahsettik.

Rabbimizden (cc) niyazımız, bizleri öğrendiğimiz ilimle amel etmeye muvaffak kılması ve selim bir kalbe ulaşmasıdır. Selam ve dua ile...

SORUNLARLA BAŞ ETME

Es-Selamu Aleykum Kıymetli Okurlar,

Gençlerle Muamele köşemizde bu ay “Sorunlarla Baş Etme” konusundan bahsedeceğiz. Bir problem karşısında hangi tür tutumlar sergileriz? Bu tutumlar esnasında kullandığımız baş etme yöntemleri nelerdir? “Bir türlü şu sorunu çözemiyorum, bu da artık beni tüketiyor!” dediğimiz türden sorunlar ile kurduğumuz ilişki bize ne söylemektedir? Allah’ın (cc) izniyle, bu soruları beraber cevaplayacağız.

Yaşam sorunlardan müteşekkil. Her bir sorun hayatımızın bir imtihanıdır. İmtihanların bizlere getirisine baktığımızda hayatımızı daha iyi bir noktaya sevk eden köşe taşları olduğunu, içerisinde mesajlar barındırarak birçok şeyi öğrenmemizi sağladığını görmekteyiz. Sorunların imtihan noktasında bize getireceği faydaları sağlayabilmesi için sorunlara karşı sergilediğimiz tutum, belirleyici olmaktadır. İnsan imtihanlar karşısında ya içindeki Rahmani sese tabi olur ya da şeytani sese. Şeytani ses, hayırlardan geri tutarak veya haramlara götürerek insanı imtihanlarda doğru tutumdan alıkoyar. Bahsettiğimiz bu tutumların fiziki davranışları günümüzde nelerdir? İnsanların sorunlar karşısında sergilediği farklı tutum ve davranışlar:

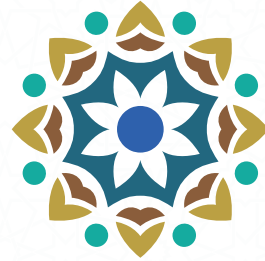
1. Sorunlarla savaşıma: Kişi sorunu kabul etmez. Sorun çıkaran kişiyle tartışma, öfke, tehdit, bağırma vb. tepkilerle sorunu kontrol altına alma yollarına başvurur.

2. Sorunlardan kaçınma: Kişi sorunu kabul etmez. Sorundan ve sorunu çıkaran faktörler hakkında konuşmaktan kaçınır, sorun çıkmasın diye normalde yapmayacağı şeyleri yapar, aşırı fedakârlıkla sorunların üstünü örtme, karşıdakini bağımsız olmaya zorlama,¹ uzaklaşma, konuşmama, içine çekilme, kendini aşırı derece ev veya mesleki işle meşgul etme davranışları bu tutumla bağlantılıdır.

3. Sorunlar karşısında donma: İşleri sürekli erteleme, kişiyi kısır döngüye sokan davranışlar sergileme, motivasyonun düşmesi, bunalmışlık ve aşırı unutkanlık yaşayarak sorunun farkında olmadan yaşama eğilimi bu başlık altında görülen davranışlardır.

1. Burada anlatılmak istenen şudur: Kişi; karşısındaki kişiye sorumluluk alması, bağımsız olması, problemlerle başa çıkması gerektiğini söyleyerek kendi alması gereken sorumluluklardan kaçınır, problemlerden bu yolla uzaklaşır. Sorunu beraber çözmek yerine karşısındaki insanı yalnız bırakır ve böylece sorunun tüm yükü karşıdakine kalmış olur.

Hâliyle ister ki hiç yorulmasın, başına hiçbir sıkıntı uğramasın. Bir problem yaşarsa başkası çözsün. Tabiri caizse kendisi kolunu bile kıpırdatmasın. Belki de insan için, sorunlardan kaçıp sadece kendi istek ve arzuları için hareket etme temennisinde olan bir yanı vardır, diyebiliriz.

Burada bahsettiğimiz baş etme davranışlarının temelinde problemi reddetmek, kabul etmemek yatmaktadır. Sorundan kaçmak niyetiyle başvurduğumuz bu yollar insana hem fiziksel hem ruhsal pek çok zarar vermektedir. Burada sıkça sergilediğimiz davranışları ne niyetle yaptığınızı kendinize sorarak baş etme davranışınızın sağlıklı veya sağlıksız olduğunu öğrenebilirsiniz. Problem şu ki insan rahatlığa düşkün ve tembel bir varlıktır. Doğasındaki bu gerçekliği bile kendisine itiraf edemez. Hâliyle ister ki hiç yorulmasın, başına hiçbir sıkıntı uğramasın. Bir problem yaşarsa başkası çözsün. Tabiri caizse kendisi kolunu bile kıpırdatmasın. Belki de insan için, sorunlardan kaçıp sadece kendi istek ve arzuları için hareket etme temennisinde olan bir yanı vardır, diyebiliriz.

Bu durum İslam'ın bize sunduğu sağlıklı baş etme yollarını bir beceri olarak edinmediğimizde veya edinilmediğimizde çok daha zorlayıcı olmaktadır. Rabbimiz (cc) bizi irade ve sorumluluk almayla yükümlü kılmış, böylece problemler karşısında elimizden geleni yapabilmemiz mümkün olmuştur. Rabbimiz bize tevekkülü emretmiş, böylece elimizden geleni yaptıktan sonra sonucu Allah'a (cc) bırakıp gönül ferahlığını hissetmemizi bir nimet olarak bahsetmiştir. Rabbimiz (cc) bize kadere iman etmemizi emretmiş, böylece tüm kaygı ve korkulardan bizi emin kılmıştır. Rabbimiz (cc) dua ederek O'na sığınalım diye bize bir liman açmış, böylece duyulduğumuzu, görüldüğümüzü hissettiren bir çıkış yolu sunmuştur. Böylesi yapılandırılmış bir baş etme sisteminde insan negatif etkileri olan sağlıksız baş etme yollarından korunmuştur diyebiliriz.

Peki, insan neden sağlıksız baş etme yollarına başvurur?

İlk sebep olarak fitratındaki sorunlardan kaçma, rahatlığa düşkünlük ve tembellik diyebiliriz. Çünkü bu yönümüz sorunları kabul etmemizi engeller. Sorunu kabul etmediğimizde onun bize öğreteceği mesajı öğrenemez, onunla doğru bir şekilde baş edebileceğimiz yolları bulamayız. İçinizden bir ses "Sorunlar olmasın." diyorsa bu yanınıza bir bakmanız gerekir.

İkinci sebep, sorunlarını sağlıklı bir şekilde çözen insanların olduğu bir ortamda yetiştirilmeyişimiz olabilir. Anne babanın görsel olarak rol model oluşundan çokça konuşmuştuk. İnsan ancak sorunların çözümünü onu çözeni izleyerek öğrenebilir. Şu ânki sorunlar karşısında takındığımız yanlış davranışlardan bazılarını belki de büyüdüğümüz ailede öğrenmiş olabiliriz. Annesinin üzüldüğünde veya sıkıldığında televizyonun karşısına geçtiğini yıllarca gören çocuğun, yetişkinlik çağında bir sorunla baş edemeyince ilk yapacağı şeyin saatlerce dizi izlemek olması çok da şaşırılacak bir durum değildir.

Üçüncü sebep olarak doğru bir din anlayışının kişide olmayışı problemlere bakış açımızı ve tutunduğumuz tavrı ciddi anlamda etkileyen bir faktördür. Sorunlara imtihan gözüyle bakmak, tevekkül-dua-kadere iman kavramlarını doğru anlamlarıyla kavramak, sorunlara duygusal bir zeminde yaklaşmak yerine sorumluluk bilincine dayanarak yaklaşmak, yani dinini doğru anlayıp yaşamaya çalışmak sorunlarla sağlıklı baş edebilmesi için aynı zamanda insanın ruh sağlığı için koruyucu ve önleyicidir.² Bu kısım eksik kaldığında insan ciddi derecede kaygı, korku, yetersizlik, başarısızlık, tükenmişlik duyguları yaşar. "Her şey benim yüzümden oluyor." diye düşünen, şeytanın da çökertmek için bin bir şekilde uğraştığı birinin büyük imkânlar karşısında güçlü kalabilmesi beklenebilir mi? İmtihanlara doğru bakış açısıyla bakmayan birinin "Bunlar niye benim başıma geliyor?" demesi kaçınılmaz olacaktır.

Daha sayılabilecek birçok faktör bulunmakla beraber bunların çocuklar/gençler üzerindeki etkisi inanılmazdır. **Bir problem yaşadığında öfkeyle, sözlü veya fiziksel olarak saldırarak çözmeye çalışan; bir zorluk karşısında odasına kapanan; gizlice aşırı derecede abur cubur yiyen; zihninde kaygıyla yoğun bir şekilde düşünüp duran gençlerin varlığı bazı yerlerde eksik kaldığımızı gösteriyor. Duygu ve davranışlarını düzenleyebilmek ve problemler karşısında doğru baş etme yöntemlerini sergileyebilmek her insan için psikolojik sağlığını korumanın en önemli iki alanıdır.** Buralarda yapılacak her bir gelişim çabası tahmin edemeyeceğiniz olumlu etkiler oluşturabilir. Ebeveynler olarak "Bunu nasıl oluşturabiliriz?" dediğinizi duyar gibiyim. Yukarıda bahsettiğimiz en önemli üç maddeyi hayatınıza nasıl geçireceğinizi düşünmeniz bu noktada size bir rehber olacaktır.

Bu ay sizlerle problemler karşısında ne gibi tutumlar sergilediğimizi, bu tutumların bizi götürdüğü davranışları, bu davranışların oluşumunu etkileyen faktörleri ele aldık. Problemleri nasıl çözeceğinizi ise bir sonraki sayıda ele alacağız. **Problemini sağlıklı bir şekilde çözemeyen insanlar gerçek bir ilişkide hiçbir zaman var olamazlar.** Genç evlatlarımızla sağlıklı bir ilişki kurabilme yolunda adımlar atmaya devam ettiğimiz köşemizde gelecek sayıda görüşmek üzere...

2. Bu konuyla alakalı Halis Bayancuk Hocamızın Kitabı't Tevhid adlı ders silsilesindeki ikinci dersin son bölümünde "Gayesizlik" başlığı altında geçen kısmı dinleyebilirsiniz.

DİJİTAL ÇAĞIN EKOLOJİK BEDELİ

Yeryüzünü bir ölçü ve hikmetle yaratan Allah'a (cc) hamd, bizlere bu hikmeti okumayı öğreten Resûl'üne (sav) salât ve selam olsun.

İnsanlık gündeminde spot ışıkları, yeni ve harareti bir tartışmanın üzerine çevrilmiş durumda: "Yapay et" ve beraberinde gelen "İklim Kanunu". Milyarlarca dolarlık endüstriler, laboratuvarlarda üretilen bir lokma etin ahlaki boyutu ve ekolojik sonuçları üzerinden geleceği şekillendirmeye çalışıyor. Firavunların sihirbazları gibi çalışan bu sistemler, dikkatimizi bir noktaya çekerken asıl büyük oyunu diğer elde kurarlar.

Örneğin bugün bir elimize, fıtrata ve yaratılışa doğrudan bir isyan olan "yapay et" tutuşturulurken; diğer elimizden ise gezegenimizin öz kaynakları, yapay zekânın doymak bilmez iştahıyla sessizce çekilip alınıyor. Burada asıl mesele, yapay etin mi, yoksa yapay zekânın mı daha zararlı olduğu değil; her ikisinin de aynı ifsad projesinin farklı cepheleri olduğudur. Zira tağuti sistemler hiçbir zaman insanların iyiliğini dilememişlerdir/dilemezler.

Birinci Cephe: Fıtrata Açılan Savaş

Öncelikle en görünür olandan başlayalım. Yapay etin nasıl elde edildiğiyle ilgili teknik bir açıklama için Tevhid Dergisi'nin 117. sayısında Dr. Gözde Tercuman Ablamız tarafından kaleme alınan Yapay Et adlı makaleden bir alıntı sunmak istiyorum:

"Yetişkin bir hayvanın kaslarından bir miktar doku örneği alınır ve kök hücreler elde edilir. Kök hücrenin büyümesi için özel bir ortam oluşturulur. Bu ortama hücrenin ihtiyaçları olan tuz, su, şeker ve diğer besinler konulur. Kök hücrenin büyümesini sağlayacak büyüme faktörleri de eklenir. Kök hücreler büyüyüp çoğaldığında, kas dokusu; örneğin, sığır bifteği elde edilmiş olur.

Üretim tekniğine baktığımız zaman vücudu taklit ediyormuş gibi görünebilir. Çünkü bedende de aynı mekanizmalar mevcuttur. Kan dolaşımıyla hücrelerin besin, su, tuz gibi ihtiyaçları karşılanmakta ve doğal olarak üretilen büyüme faktörleri de hücrelerin büyümesine ve çoğalmasına yardımcı olmaktadır. Yapay etin, Allah'ın (cc) yarattığı düzenle çelişen kısmı ise şu şekildedir: Memeli hayvanlarda her hücre her zaman büyüyüp çoğalmamaktadır. Yapay

Bugün gelinen noktada, yapay zekâ da yapay et gibi sembolik tartışmaların gölgesinde kalıp devasa bir ekolojik felaket üretmeye devam ediyor. Buna karşı koyabilmek adına insanlığın bir ân önce fıtrata ve İslam'a dönmesi, köklü ve gerçekçi adımlar atması gerekmektedir. Küresel düzeyde bir farkındalık oluşmadığı sürece, bu tüketim çılgınlığının bedelini gelecek nesiller ağır bir şekilde ödeyecek, manevi ve fiziki açıdan kısır bir dünyayı miras almış olacaklardır.

et üretiminde kök hücrelere müdahale edilir; büyüme faktörleri ve diğer genetik teknolojilerle bölünmesi ve sayıca çoğalması uyarılır.”¹

Evet, yapay et masum bir gıda alternatifi olarak sunulsa da felsefesi itibarıyla El-Hakim olan, yani her şeyi bir hikmetle yaratan Allah'ın sanatına karşı teknolojik bir meydan okumadır. Zira bu; ineği, toprağı, suyu ve Güneş'i denklemden çıkarıp, hayatı laboratuvarların soğuk ve patentli duvarlarına hapsetme cüretidir. Bu projenin tehlikesi sadece manevi boyutla da sınırlı değildir, somut ve fiziksel riskler barındırmaktadır.

• **Biyolojik meçhul:** Yapay et üretiminde, kontrolsüzce çoğalabilen, yani bir nevi kanserleşmiş “ölümsüzleştirilmiş hücre hatları” (immortalized cell lines) kullanılmaktadır. Bu hücrelerin uzun vadede insan sağlığı üzerindeki etkileri tam bir meçhuldür. İnsanlık, daha önce deneyimlemediği biyolojik bir riskle karşı karşıya bırakılmaktadır.

• **Patentli gıda:** Hayvanlar ve bitkiler Allah'ın tüm insanlığa bir lütfuyken, yapay et teknolojileri birkaç küresel şirketin patenti altındadır. Bu durum, gıda tedarik zincirini tamamen şirketlerin kontrolüne sokarak, insanlığı tarihin en büyük gıda bağımlılığı ve zafiyetiyle baş başa bırakma potansiyeli taşır.

• **Besin değeri ve fitri çeşitlilik:** Bir hayvanın otladığı meradan, içtiği sudan aldığı doğal vitamin ve mineralleri, laboratuvarda üretilen bir hücre yığnında ne kadar taklit edebilirsiniz? Bu, Rabbimizin (cc) doğaya yerleştirdiği o zengin besin ağını ve biyoçeşitliliği yok saymaktır. Kâinattaki kevnî ayetleri alaya almaktır.

Bu zihniyet, Kur'an'ın dikkat çektiği, gücü eline geçirdiğinde hem ekini (tabiatı, kaynakları, ekosistemi) hem de nesli (insanın sağlığını, genetiğini, fitratını) helak etmekten çekinmeyen zihniyetin beyaz önlüklü tezahürüdür:

“(Bir işin başına yönetici olduğunda ya da) yanınızdan ayrıldığında yeryüzünde bozgunculuk yapmak, ekini ve nesli yok etmek için çalışır. (Oysa) Allah, bozgunculuğu sevmez.”²

Evet, yapay et haddizatında tehlikelidir. Çünkü o, sadece midemizi değil, fitratla olan ahdimizi de hedef alır. Tüm bunlarla beraber, dikkatimiz bu cepheye kilitlenmişken, öte cephede çok daha sinsi ve yıkıcı bir operasyon yürütülmektedir.

İkinci Cephe: Dünyanın Bağına Saplanan Dijital Hançer

Yapay zekâyla yakından ilgilenen biri olarak şunu açık bir şekilde ifade etmeliyim: Genelde yapay zekânın sanal ve soyut dünyasından bahsederken, onun o devasa fizik-

sel ve ekolojik bedelini görmezden geliyoruz. Rakamlar, bu bedelin ne denli ağır olduğunu ortaya koymak için yeterli olacaktır diye düşünüyorum:

• **Enerji Tüketimi:** Birleşmiş Milletler raporlarına göre, 2020-2023 arasında yapay zekâ kaynaklı ürünlerin dolaylı yoldan karbon emisyonları %150 oranında artmış vaziyette. Bu emisyon artışlarını anlamak adına Arjantin, Bolivya, Şili gibi ülkelerin toplam karbon emisyonlarına denk bir rakam söz konusudur. Daha da korkutucu olan durumsa, Uluslararası Enerji Ajansı'nın (IEA) verilerine göre, 2030 yılında yapay zekâ sistemlerinin enerji tüketimi Japonya gibi yüksek enerji tüketen bir ülkenin yıllık elektrik tüketimine, yani takribi olarak 900 TWh'a ulaşacak olmasıdır. Hızla gelişen ve eğitilen yeni modelleri de düşündüğümüzde, tüketimin bu araştırmalardan çok daha fazla olacağı kaçınılmazdır.

• **Su Tüketimi:** Asıl felaket ise hayatın kaynağı olan su tüketiminde gizli. Bu sistemlerin çalışmasında kullanılan soğutma sistemleri sanıldığından daha fazla su tüketmektedir. Basit bir ChatGPT sorgusu, on Google aramasından yüz kat daha fazla enerji tüketiyor. Yapay zekâyla ürettiğimiz tek bir görselin bedeli ise bir akıllı telefonu tamamen şarj etmeye eşdeğer. Felaketin ayak sesleri bunlarla da sınırlı değil; GPT-4o gibi gelişmiş ve ücret mukabilinde kullanılabilen yüksek yapay zekâ modelleri, sadece yüz kelimelik (ortalama bir paragraf) metin üretiminde 500 ml su tüketiyor. Bu, her bir sorunun yaklaşık küçük bir pet şişe dolusu su tüketmesi anlamına gelmektedir. Yapılan diğer bir araştırmaya göre, 2027 yılında yapay zekâ endüstrisinin, tek başına İngiltere'nin yıllık su tüketiminin üçte ikisi kadar, yani 6.6 milyar m³ suyu tüketmesi bekleniyor.

Yapay Gündem Gerçek Kıyım

İşte bu noktada sistemin çifte standardı ortaya çıkıyor. Bir yanda insanlığı “yapay et” yemeye zorlayarak iklimi kurtaracaklarını iddia edenler, diğer yanda kendi kurdukları yapay zekâ imparatorluğunun gezegeni nasıl bir enerji ve su krizine sürüklediğini görmezden geliyorlar.

Peki, gezegeni bu denli sömüren bir endüstri, “iklim kriziyle mücadele” adı altında çıkarılan yasalardan nasıl muaf tutulabiliyor? Cevap, politikanın bariz çifte standardında saklı. Örneğin, Türkiye’de yeni İklim Kanunu gibi düzenlemeler, sanayicinin bacasını ölçerken teknoloji devlerinin milyarlarca dolarlık veri merkezlerini bu denetimin dışında bırakıyor. Düzenleme, devasa veri merkezlerini koruyan bariz boşluklar içeriyor. Bu geline durum, yasal körlükten de öte âdeta bilinçli bir hegemonyadır. Onların gözünde ise bu durum, insanlığı daha ilerici bir düzleme taşımaktır.

“Onlara: ‘Yeryüzünde bozgunculuk yapmayın.’ denildiğinde: ‘Biz sadece ıslah edicileriz.’ derler.”³

1. Daha geniş bilgi için bk. <https://tevhiddergisi.org/yapay-et/>

2. 2/Bakara, 205

3. 2/Bakara, 11

Teknoloji devleri ve yöneticiler bugün bu ayetin tefsiri mahiyetindelerdir. Fıtratı bozarak, gezegenin dengesini yok ederek sözde “İslah” iddiasındalardır.

Gerçek Sorumlularla Yüzleşme Zamanı

Objektif bir bakış açısıyla konu ele alındığında, bu şirketlerin çevre kirliliğinin asıl sorumluları olduğu çok net bir şekilde görülmektedir. Sunduğumuz araştırmalar -ki bunlar daha buzdağının görünen kısımlarıdır- sadece on büyük teknoloji devinin, sektördeki toplam karbon salınımının yarısından fazlasını oluşturduğunu ispat etmektedir. Buna rağmen, ne politikacılar ne de aktivistler asıl sorumlularla yüzleşme cesaretini gösteremiyorlar.

Bugün gelinen noktada, yapay zekâ da yapay et gibi sembolik tartışmaların gölgesinde kalıp devasa bir ekolojik felaket üretmeye devam ediyor. Buna karşı koyabilmek adına insanlığın bir ân önce fıtrata ve İslam’a dönmesi, köklü ve gerçekçi adımlar atması gerekmektedir. Küresel düzeyde bir farkındalık oluşmadığı sürece, bu tüketim çılgınlığının bedelini gelecek nesiller ağır bir şekilde ödeyecek, manevi ve fiziki açıdan kısır bir dünyayı miras almış olacaklardır.

“İnsanların elleriyle kazandıkları (günahlar) sebebiyle, karada ve denizde bozgunculuk baş gösterdi. Belki (İslam’a) dönerler diye (Allah), yaptıklarının (cezasının) bir kısmını onlara tattırmaktadır.”⁴

Bununla beraber iklimi koruma mücadelesi, kolay hedeflerle veya yapay gündemlerle değil; veri merkezlerinin dipsiz enerji ve su kuyularını gün yüzüne çıkarmakla başlanılmalıdır. Yapay zekâ şirketlerine emisyon ve su ayak izlerini raporlama zorunluluğu getirilmeli, göz boyayan çözümlerin yerine radikal adımlar talep etmelidir. Değişim, ancak teknoloji devlerinin karanlık veri koridorlarına ışık tuttuğumuzda başlayabilir. Aksi takdirde, yapay et de yapay zekâ tüketimi de “yapay gündem” olmaktan öteye geçemeyecektir.

Rabbimizden (cc) dileğimiz, yeryüzünü ifsad eden tüm bozgunculardan bizleri muhafaza etmesi ve bu karanlık karşısında İslam davası için mücadele edebilecek aydınlık bir nesil inşasında bizleri memur kılmasıdır.⁵

4. 30/Rûm, 41

5. Yazının hazırlanmasında aşağıdaki kaynaklardan yer yer istifade edilmiştir:

EL-CEBBÂR/الْجَبَّارُ

**Allah heq û batil û xêr û şer bieşkerehî
danîye pêşîya însan. Her kesek
bi îradeya xwe ya azad rêya xwe
hildibijêre. Ji ber vê yekê qet tu kes
nikare îradeya mutleq ya Allah ji bo
xwe bike hincet û hildibijartinên xwe
li qederê fatûre bike. Ev tişt exlaqê
şeytanên insî û cinnî ye.**

El-Cebbâr, naveke herî xweşik ya ji Esmâ'ul Hûsna ye. Ji koka “Ce-be-ra/Cebr” çêbûyî ye. Ev kok tê ser maneya isleh kirin û cebirandinê. Di heman demê de di maneya berzîtî û mezinatî jî tê bikaranîn. Dema di bedena însan de hestîyêk bişkê û cihê şikestî derman bikin û bipêçin jê re “Cebirandin” tê gotin. Navê El-Cebbâr ji bo Allah (ac) di Qûr'ana Kerîm de carek tê bikaranîn.

هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ
الْمُؤْمِنُ الْمُهِمِّنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَانَ اللَّهِ
عَمَّا يُشْرِكُونَ

“Ew Allah e ku; ji wî pê ve (yê ku îbadetê heq dike) qet tu îlâh tune... (Ew ê dîlşikestina cebr dike/diborîne û her tiştî sitûxwar dike) El-Cebbar e. (Ew ê herî mezin û xwedî kibriya) El-Mutekebbir e. Allah, ji tiştên ku ew şîrîk çêdikin berî/munezzeh e.”¹

Tecellîya Navê El-Cebbâr

Allah (ac) bi navê El-Cebbâr hemû tengesîyan diborîne. Dilên xemgîn bi hizûr û aramîyê dihedinîne. Herwiha hizn û jan û dîlşikestina bi navê El-Cebbâr disilîhîne.

Wek mîsal em dikarin rewşa Rasûlullah (sav) û derketina wî ya bal bi mîracê ve bidin. Rasûlullah (sav) dema dest bi daweta tewhîdê kir qewmê wî bertekeki mezin nîşan dan. Wan fêmkirin ku ev vexwendina edalet û wekhevîyê ye. Nedixewstin servedarîyên xwe winda bikin.

Di vê rewşê de piştgirên wî yên herî mezin dîya me Xadîce (ra) û Ebû Talîbê apê wî bûn.

Bi teqdîra Allah (ac) herdu jî di heman salê de wefat kirin. Rasûlullah (sav) ewqas xewgîn bû ku ew sal bi navê “Sala Hiznê” hate navandin.

Rasûlullah (sav) paşê bi hêvîya piştevanîya xalanên xwe beralîyê Taîfê bû. Alîkarîya wî nekirin. Ser de jî rabûn ew bi dîn û ketîyên xwe dane ber keviran û ji wê derê derxistin. Piştî vê bûyerê wek dîlşikestî vegeyîya Mekkeyê. Allah (ac) bi navê El-Cebbâr tecellî kir û bûyera Îsra û Mîrac pêk hat.

1. 59/Haşr, 23

Ji Mekkeyê çû Mescîdû'l Aqsa û paşê bal bi Rabbê xwe ve bilind bû. Tenêbûn û hizn û dîlşikestina wî borî. Bi birayên xwe yên pêxember re hevdiştin. Cennetê dît û bi rabbê xwe re axivî.

Tiştêkî ku insan nikaribe ji Rabbê xwe bixwaze tûne. Binêrin Allah (ac) çi mizgînî dide evdên xwe. Li gorî rîwaweta ku Ebû Zerr ji Rasûlullah (sav) neqil kiriye Allah (ac) di hedîseke qûdsî de wiha gotiye:

“Gelî evdên min! Min zilim li nefsa xwe heram kiriye. Min zilim di navbera we de ji heram kir. Gelî evdên min! Ew ên ku min wan gihandiye hîdayetê ne tê de hûn bitevahî di rêşastiyyêde ne. Herwiha ji min hîdayetê bixwazin da ku ez we hîdayet bikim. Gelî evdên min! Ew ên ku ez wan têr dikim ne tê de hûn bitevahî birçî ne. Herwiha ji min xwarin bixwazin da ku ez we têr bikim. Gelî evdên min! Ew ên ku ez wan bi cil û libas dikim ne tê de hûn hemû tazî ne. Herwiha ji min cil û libas bixwazin da ku ez bidim we. Gelî evdên min! Hûn bi şev û roj gûnehan dikin. Ez gûnehan efû dikim. Herwiha ji min efû bixwazin da ku ez ji we efû bikim.”²

Tengezarîyên Ku Li Ser Hikmetek Nayên Cebirandin

Bila bê zanîn ku eger tengezarîyeke madî an manewî ji hêla Allah (ac) ve neyê cebirandin helbet hikmetekê wê heye. Navên Esmâ'ul Hûsna yekpare ye. Allah (ac) çawa El-Cebbar e weke vê El-Hakîm e jî. Hemû karên wî li ser hikmetekî ye. Carinan ji mirov weye ku tiştê daxwaz dike jê re bixêr e. Lê bele Allah (ac) bi ilmê xwe yê mutleq dizane ku ew tişt ji bo wî evdê şer e/xerab e. Ji ber vê yekê ne li gorî daxwaza evdê xwe, li gorî ilmê xwe bi evdê xwe re muamele dike.

Exlaqgirtina Bi Navê El-Cebbar

Cebbar, ew e ku ji ber serdestiya xwe çi daxwaz bike wê tiştê dike û insanan bi îradeya xwe ya mutleq dide ber zorê. Allah (ac) ligel ku evdên xwe dide zorê jî der heqê wan de hin tiştan teqdîr dike. Lewre ew adil û bimerhamet e û ji bo evdên xwe ya qenc daxwaz dike.

Lê evd ne wisan in. Ew, zalim e û nankor e û bexîl e. Ji ber vê yekê cebbartî li evdan nayê. Allah (ac) li dinyayê û li axîretê xezeb li wan kesên cebbar û zordar in dike.

Li dij wê mijarê evdên dilnizm û helîm û xerîbdost ji Allah (ac) re şêrîn in. Rasûlullah (sav) wiha gotiye:

“Ya Aîşe! Bêgûman Allah (ac) Refîq e. Hez rifq û helîmtîyê dike...”³

Di hedîseke din de Rasûlullah (sav) wiha dibêje:

“Ez agahiya wî kesê bidim we ku agir jê re heramkirî ye. Ew kes e ku ew qerîb/xwedî ulfet û sernerm/helîm û hevrebore.”⁴

Bila bê zanîn ku eger tengezarîyeke madî an manewî ji hêla Allah ve neyê cebirandin helbet hikmetekê wê heye. Navên Esmâ'ul Hûsna yekpare ye. Allah çawa El-Cebbar e weke vê El-Hakîm e jî. Hemû karên wî li ser hikmetekî ye. Carinan ji mirov weye ku tiştê daxwaz dike jê re bixêr e. Lê bele Allah bi ilmê xwe yê mutleq dizane ku ew tişt ji bo wî evdê şer e/xerab e.

Qerîb û xwedî ulfet û sernermî...

Ev her sê sîfetên hane jî ziddê cebbartîyê ne. Allah (ac) hez evdên xwe yên xwedîyê van her sê sîfetan dike. Allah (ac) hez dê û bavên li dij zarokên xwe û ew mamosteyên li dij talebeyên xwe û ew patronên li dij karkerên xwe û ew rêveberên li dij gelê xwe yên li ser vê exlaqê dike.

Allah (ac) El-Cebbar E, Ne Cebî Ye

Belê wekî me got her çi tiştên hene li dij îradeya Allah (ac) sitûxwar in û teslîmê qanûnên wî bûne. Beyî ilim û destûra wî qet tu tişt naqewime. Qet tu kesekî beralîyê batil an heqê nake. Heq û batil û xêr û şer bîşkêrehî danîye pêşîya însan. Her kesek bi îradeya xwe ya azad rêya xwe hildibijêre. Ji ber vê yekê qet tu kes nikare îradeya mutleq ya Allah (ac) ji bo xwe bike hincet û hîlbijartinên xwe li qederê fatûre bike. Ev tişt exlaqê şeytanên insî û cinnî ye.

Ferqa di navbera şeytan û Âdem de jî ev e.

Îblîs ji Rabbê aleman re îsyar kir. Bêgûman ev îsyar, terciha wî bû. Lê wî çi kir? Rabû vê îsyana xwe nisbetê Allah (ac) kir û wiha got:

قَالَ فِيمَا آغْوَيْتَنِي لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ

“(Îblîs) Got: Ji ber ku Te ez rêwinda kirim, ez sond dixwim ku ez ê li ser riya Te ya rast rûnim û ez ê li ber mirovan kemînê deynim da ku wan ji rê bixim.”

Âdem (as) qedexeya xwarina ji darê bînpê kir. Paşê xeletiya xwe fêhm kir û sûcê xwe qebûl kir û wiha got:

قَالَ رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ

“Gotin: ‘Rabbê me! Bêşik me li nefsa xwe zilim kir. Eger tu me nebexşînî û merhametê li me nekî, bêguman em ê bibin ji ehlê xusranê.’”⁵

2. Mûslim, 2577; Tirmizî, 2495; Ahmed, 21367

3. Mûslim, 2593

4. Tirmizî, 2488

5. 7/A'raf, 23

Ferqa di navbera Âdem (as) û şeytan de ev e. Ne bitenê Iblîs, şeytanên însî jî tercîhên xwe û encamên wê li îradeya Allah (ac) û li qederê bar dîkin.

وَقَالَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا عَبَدْنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ نَحْنُ وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَمْنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ
كَذَلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَهَلْ عَلَى الرُّسُلِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ

“Ew ên şîrîk çêdîkirin gotin: ‘Eger Allah daxwaz bikira me û kalanên xwe ji wî pê ve ji tiştekî din re îbadet nedikir û me ji xeynî emrê wî tiştek haram nedikir.’ Ew ên berî wan jî wiha kiribûn. Wezîfa pêxemberan, qey ji teblîxa eşkere pê ve tiştekî din e?”⁶

Ew muşrîkên ku nikaribûn li dij daweta tewhîdê tiştekî bibêjin, berpîrsîyarîya hemû xeta û gûnehên xwe diavêtin ser daxwazîya/meşîeta Allah (ac) û qederparêzî dîkirin. Wiha difikirîn û digotin: “Eger Allah (ac) ji vê rewşa me ne razî bûna wê ji me lome bikira û me bida ber ezabê û ew qas derfetê ne dida me.” Allah (ac) piştî diyar kir ku ev ramana muşrîkan çewt e van gumanên wan wiha pûç û betal kir: “Eger Allah (ac) ji we û ji karên we razî bûna bi hinariya eşkere pêxemberan ne dişand û we gazî îbadeta tenê ji Allah (ac) re û dûrbûna taxûtan (ew îlahên sexte ku ji xeynî wî hûn evdîtî li wan dîkin) nedikir.”

Allah (ac) wiha bersiv dide îdîayên wan:

“Sond be, me ji her ummetê re ji bo ku bibêjin (teblîx bikin): ‘Ji Allah re îbadet/evdîtî bikin û xwe ji taxût biparêzin.’ pêxemberek şand. Bi vî awayî Allah hinekên wan hîdayet kir û li ser hinek ji wan jî rêşasîti heq bû. Li ser rûyê erdê bigerin û aqûbeta derewkaran/mukezziban çawa bûye bibînin.”⁷

Bi rastî aqîdeyeke batil e ku cahiliyeyê her tiştî bi encamên wê ve bi qederê ve girê dide. Herwiha jê we ye ku dê bi vê awayê xwe ji berpîrsîyarîyê xelas bike.

Dûaya Bi Navê El-Cebbar

Ya Rabbê min ê El-Cebbar!

Tu ew Allah î ku berztirînê berzan û xwedî îradeya ku stû jê re xwar dibin û cebîrkarê dilşikestinan î.

Rabbê me!

Tengezarîyan biborîne û qelbên me yên şikestî bicebrîne û xemgînîyên me bi dîlfirehiyê biborîne.

El-Cebbar tu yî.

Mezînahî û berzîtî ji navdariya te ye. Me bi dîlnîzmîtî û bi rifq û bi hilm û bi sernermîtî birizqîne.

Ya Rabbê me yê El-Cebbar! Ji her taxût û mûstekbîrên zordar em xwe bi te diparêzin.

Allahumme amîn.

6. 16/Nehl, 35

7. 16/Nehl, 36

ALLAH SEVGİSİ

Kitabın Yazarı: İbni Kayyîm El-Cevziyye

Yayınevi: Polen Yayınları

Basım Tarihi: 2015

Sayfa Sayısı: 359

Boyut: 135 x 210 mm

Kitap Hakkında

İbni Kayyîm El-Cevziyye (ra), “Allah Sevgisi” adlı eserinde kalpleri en yüce olana bağlamayı ve O’nu layıkıyla sevmeyi elde etmeyi gaye edinir. Çünkü Allah sevgisi imanın özü ve ibadetin ruhudur. İmanı kemale erdiren, kalbin Allah’a (cc) duyduğu derin muhabbet ve yöneliştir. Sevgi olmadan iman kuru bir bilgi, ibadetler ise ruhsuz bir alışkanlık hâline gelir. Bu nedenle kitap, her müminin kalbinde Allah sevgisinin neden vazgeçilmez olduğunu ve bu sevginin nasıl yaşatılacağını detaylarıyla ortaya koyar.

Eserde sevgi kavramının mahiyeti geniş şekilde ele alınır. Allah’ın (cc) kullarına sunduğu nimetler, eşsiz rahmeti, Esmâ-i Hüsnâ’sında tecelli eden güzellikler... kulun kalbinde sevginin temel sebepleridir. Bu sevgi sadece bir duygu olarak kalmamalıdır; davranışlarımıza ve hayatımızı yaşayış biçimimize yön veren bir yakıt olmalıdır.

Müellif, Allah sevgisinin alâmetlerini de belirtir: Kur’ân tilavetinden zevk almak, zikrin kalpte huzur vermesi, ibadetleri şevkle yerine getirmek, günahlardan uzak durmak ve Allah Resûl’üne (sav) tam bir itaat ve ittiba; bu işaretlerden bazılarıdır.

Kitap, kavram olarak sevgiyi ve derecelerini de inceler. Yeme içmeye iştiağ gibi tabii sevgilerden anne babanın çocuğuna olan merhametine, dostluk sevgisinden aşka kadar çeşitli mertebeler zikredilir. Ancak bunların zirvesinde ubudiyet sevgisi vardır. Bu, kulun bütün sevgilerini Allah sevgisinin gölgesinde yaşadığı, kalbin yalnızca O’na bağlandığı bir derecedir. Gerçek mutluluk ve huzur, kalp mutmainliği de ancak bu noktada bulunur:

“...Allah dilediğini saptırır, kendisine yönelenlere de hidayet eder. Onlar ki iman edip kalpleri Allah’ın zikriyle

mutmain olanlardır. Dikkat edin! Kalpler ancak Allah’ı zikretmekle mutmain olur.”¹

Eserin en dikkat çekici yönlerinden biri, Allah sevgisini arttıran yolların somut şekilde göstermesidir: Kur’ân’ı okuyup anlamak, gece ibadetinde Allah (cc) ile buluşmak, zikri hayatın her alanına taşımak, nimetleri hatırlayıp şükretmek, samimi müminlerle beraberlik kurmak ve nefsin arzularını sınırlamak... Allah’ın isim ve sıfatlarını öğrenmek, ibadetleri sırf görev olarak değil, sevgiyle yerine getirmek...

Allah sevgisi kalpte muhkemleştğinde insan hem dünya hayatında başka hiçbir şeye meyletmesine ihtiyaç duymayacağı bir huzura kavuşur hem de ahirette Rabbinin rızasını kazanır, hatta en büyük rıza ve nimet olan Rabbinin görme lütfuna erişebilir.²

Kitabın ana fikri, Allah sevgisinin imanın merkezinde yer aldığıdır. Sevgi olmadan ibadet sadece bir şekilden ibaret kalır, iman ise eksik olur. Gerçek sevgi itaati kolaylaştırır, sabrı ve mücadeleyi mümkün kılar, dünyaya olan bağı zayıflatır ve ahirete yönelişi güçlendirir. Böylece kul; insanlara, mala veya şöhrete bağlı olmaktan kurtulur ve yalnızca Rabbine kulluk etmenin özgürlüğünü yaşar.

Sonuç olarak bu eserin asrımızın alâmet-i fârikası olan hız, tüketim ve dikkat dağınıklığı içerisinde bocalayan insan için kıymetli bir rehber olduğunu düşünüyoruz. Kalbin canlılığını korumanın hiç olmadığı kadar önemli olduğu bu çağda kurtuluş, ancak Allah sevgisini diri tutmakla mümkündür.

Yazımızı sonlandırırken Rabimize olan sevgimizi arttırması gayesiyle İbni Kayyîm’in (ra) eserinden yola çıkarak hazırladığımız kılavuzu eklemek istedik:

Allah Sevgisini Arttıma Kılavuzu

1. Kur’ân’la Bağlı Güçlendirmek

Her gün bir iki sayfayı anlamaya çalışarak okuyabiliriz. Ayetler üzerine tefekkür edebilmek için kısa notlar tutulabilir. Özellikle Allah’ın isim ve sıfatlarını anlatan ayetlerde biraz daha uzun düşünmek önemli.

1. bk. 13/Ra’d, 27-28

2. bk. Müslim, 181; Tirmizi, 2553

2. Gece Allah (cc) ile Buluşmak

İlk adım yatsıdan sonra telefon, tablet, laptop vb. sessize alarak erken uyumak. Gecenin son üçte birinde kalarak 2 rekât namaz kılabilir, Rabbimizin çağrısına icabet etmek gayesiyle içtenlikle dua etmek için kendimizi şartlayabiliriz. Hedefimiz ilk başlarda uzun teheccüdler kılmak değil, az ama istikrarlı olmak önemli.

3. Zikirle Kalbi Canlı Tutmak

Günlük rutinleri gerçekleştirirken “Subhanallah, Elhamdulillah, Allahu Ekber, Estağfurullah ve etûbu ileyh, Subhanallahi ve bihamdihi, Subhanallahi'l aliyyi'l azîm” gibi zikirlerle dilimizi ıslak tutmayı -bilinçli yapmak kaydıyla- alışkanlık hâline getirebiliriz. Özellikle sabah akşam zikirleri düzenli yapılabilir, her gün en az 5 dakika sadece Allah'ın isimlerini tekrar ederek tefekkür edebiliriz.

4. Nimetleri Hatırlamak ve Şükretmek

Her günün sonunda Rabbimizin bize bahşettiği 3 nimeti yazabiliriz. (Ör. Sağlığım, ailem, salih arkadaş çevrem... Nimetleri sahiplenerek yazmak kalbimizi yumuşutması ve farkındalığımızı arttırması için önemli.) Şükür secdesi alışkanlığı edinebilir, özel bir nimet geldiğinde hemen secdeye kapanabiliriz.

5. Salihlerle Beraber Olmak

Salih bir arkadaş çevresi edinmek, var olanlarla hayırdan yarışmak, ailemizi bu hususta teşvik etmek... Salihlerle birlikte olmanın önemine binaen bu hususta ayrıca gayret etmek önemli.

6. Nefsin Arzularını Kontrol Etmek

Yeme içmede israftan kaçınabilir, sofradan tam doymadan kalkmayı alışkanlık edinebiliriz. Sosyal medya da dâhil olmak üzere özellikle gözlerimizi ve dilimizi korumaya ehemmiyet gösterebiliriz.

7. Allah'ın (cc) İsim ve Sıfatlarını Öğrenmek

Her hafta bir isim seçerek anlamını okuyabilir, hayatımıza nasıl yansıtılabileceğimizi tedebbür edebiliriz. Gün içinde bu isimle dua etmeyi alışkanlık hâline getirebilir, o isme has isteklerle Rabbimizin lütuf ve ihsanına nail olmaya niyet edebiliriz.

8. İbadetlerimizden Lezzet Almak İçin Çabalamak

Her ibadetimizde özenli olmak için adım atmakla birlikte öncelikli olarak namazlarımızı Rabbimizin buyurduğu üzere ikâme etmek için bilinçli bir çaba gösterebiliriz. Namaz içerisinde hazır kalple bekleyerek, sanki Allah'ı (cc) görüyormuş gibi yahut O'nun bizi izlediğini idrak ederek niyaz edebiliriz. Farzları korumak için sünnetlere ihtimam gösterebiliriz.

Gelecek sayımızda görüşme duası ile...

Ecir Kapısı Derneği olarak Global Sumud Flotilla hareketine destek vermek için sahalardayız.

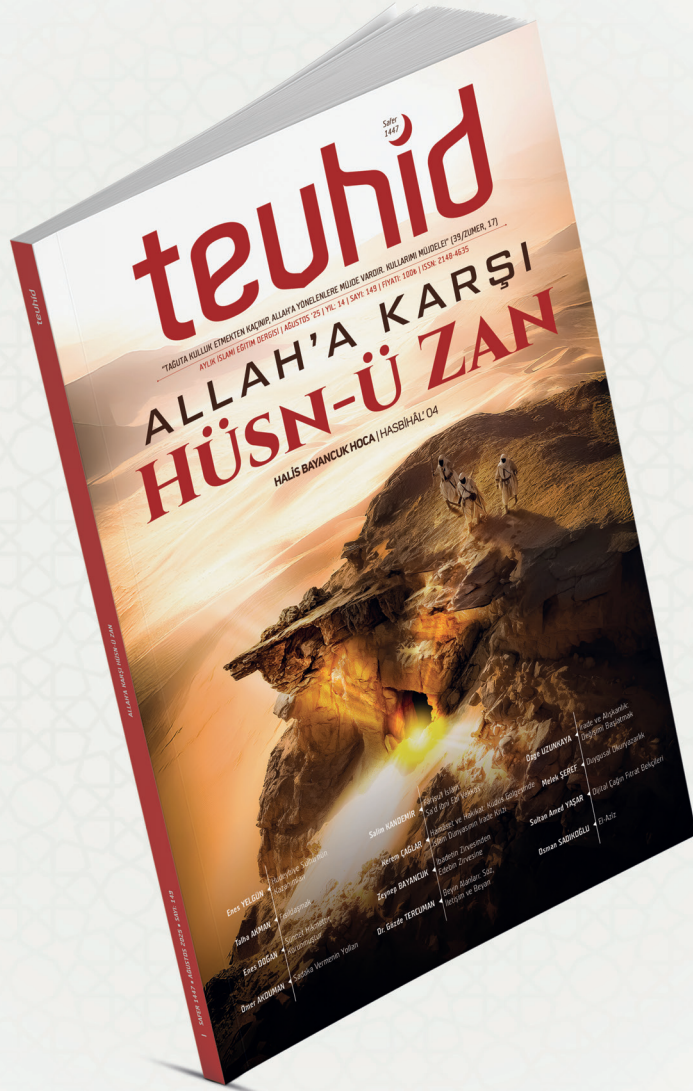
Kurmuş olduğumuz standlarda kurduğumuz harekâta dair bilgilendirme yaptık. Gazze’de yaşanan soykırıma ve yıllardır süren ablukaya dikkat çektik.

“Gazze için Ses Verdik” isimli Basın açıklamamıza ulaşmak için aşağıdaki QR kodu okutabilirsiniz.

tevhid

**"TAĞUTA KULLUK ETMEKTEN KAÇINIP ALLAH'A YÖNELENLERE MÜJDE VARDIR.
KULLARIMI MÜJDELE!"**
(39/ZUMER, 17)

TEVHİD DERGİSİ

TEVHİD DERSLERİ

TEVHİD MEALİ

ISSN 2148-4635

9 772148 463504

ABONELİK İÇİN

tevhiddergisi@gmail.com
www.tevhiddergisi.org

+90 545 762 15 15